

**T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARINI
BENİMSEME DÜZEYLERİNİN AİLELERİNİN SOSYOEKONOMİK
SEVİYELERİ İLE OLAN İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sinan OKAN

Danışman

Doç. Dr. Cihan KARA

ARTVİN- 2025

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği doğrultusunda hazırlamış olduğum “**8. Sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Ailelerinin Sosyoekonomik Seviyeleri İle Olan İlişkisi**” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve çalışma süresince bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun hareket ettiğimi taahhüt ederim. Bu beyanatımın aksinin ortaya çıkması halinde gerekli yasal neticeyi kabul edeceğimi beyan ederim. Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarını Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivinde aşağıda ifade ettiğim koşullarda muhafazasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri doğrultusunda gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Artvin Çoruh Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin ... ay süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2025

Sinan OKAN

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

Doç. Dr. Cihan KARA danışmanlığında Sinan OKAN tarafından hazırlanan bu çalışma / /2025 tarihinde aşağıdaki ismi yazılı jüri tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda oy birliği Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Prof. Dr. İlhan TURAN	İmza:
Jüri Üyesi	: Prof. Dr. Özlem ULU KALIN	İmza:
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Cihan KARA	İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

.... /...../2025

Prof. Dr. Mustafa Çağatay KORKMAZ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
TEZ BEYANNAMESİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ŞEKİL LİSTESİ	VI
TABLO LİSTESİ.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
ÖZET	IX
SUMMARY	XI
ÖNSÖZ.....	XIII

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. Kavramsal Çerçeve	4
1.1.1. Türk İnkılabının Ortaya Çıkış Sebepleri	4
1.1.2. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Dersinin Tarihsel Gelişimi.....	8
1.1.3. Atatürk'ün Türk İnkılabını Gerçekleştirme Süreci.....	9
1.1.4. Atatürk İlkeleri ve İnkılapları	11
1.1.5. Cumhuriyet Devrimleri	16
1.1.6. Cumhuriyet Devrinde Siyasal Değişim	17
1.1.7. Cumhuriyet Devrinde Hukuksal Değişim	19
1.1.8. Cumhuriyet Döneminde Eğitim Alandaki Değişim	20
1.1.9. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Kültürel Değişim.....	22
1.1.10. Ailenin Sahip Olduğu Sosyoekonomik Seviyenin Önemi	25
1.1.11. Türk İnkılabıyla İlgili Alanyazındaki Çalışmalar.....	27
1.2. Problem Durumu.....	30
1.3. Araştırmanın Amacı.....	33
1.4. Araştırmanın Önemi	33
1.5. Problem Cümlesi.....	34
1.5.1. Alt Problemler	34
1.6. Sınırlılıklar	35
1.7. Varsayımlar.....	35

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

2.1.	Araştırmanın Modeli.....	36
2.2.	Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Tarih.....	37
2.3.	Katılımcılar	37
2.4.	Veri Toplama Araçları	37
2.5.	Verilerin Analizi	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE YORUM

3.1.	Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	40
3.2.	İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	47
3.3.	Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	48
3.4.	Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	49
3.5.	Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	50
3.6.	Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	50
3.7.	Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	51
3.8.	Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	51

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

4.1.	Sonuç ve Tartışma	53
4.1.1.	Birinci Alt Probleme Yönelik Tartışma.....	53
4.1.2.	İkinci Alt Probleme Yönelik Tartışma	54
4.1.3.	Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma	56
4.1.4.	Dördüncü Alt Probleme Yönelik Tartışma.....	56
4.1.5.	Beşinci Alt Probleme Yönelik Tartışma.....	57
4.1.6.	Altıncı Alt Probleme Yönelik Tartışma.....	58
4.1.7.	Yedinci Alt Probleme Yönelik Tartışma	59
4.1.8.	Sekizinci Alt Probleme Yönelik Tartışma.....	60
4.2.	Sonuçlar ve Öneriler	60
4.2.1.	Sonuçlar.....	60
4.2.2.	Öneriler.....	65

KAYNAKLAR.....	68
----------------	----

EKLER.....	73
ÖZGEÇMİŞ.....	96

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

- Şekil 1. 8. sınıf öğrencilerinin sosyal statü ölçek puanları ile Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik oluşturulan saçılma ve doğrusallık grafiği. 52

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerine Ait Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri	40
Tablo 2: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonucu	47
Tablo 3: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonucu	48
Tablo 4: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonucu	49
Tablo 5: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Anne Meslek Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonucu	50
Tablo 6: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Baba Meslek Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonucu	50
Tablo 7: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Aile Aylık Gelir Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonucu	51
Tablo 8: 8. sınıf Öğrencilerinin Sosyal Statü Ölçek Puanı ile Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeyleri Korelasyon Analizi Sonucu	52

KISALTMALAR

DTCF	: Dil ve Tarih Coğrafya Fakóltesi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCİT	: Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi
TYMM	: Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli
METK	: Milli Eğitim Temel Kanunu

ÖZET

8. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARINI BENİMSEME DÜZEYLERİNİN AİLELERİNİN SOSYO EKONOMİK SEVİYELERİ İLE OLAN İLİŞKİSİ

Araştırmanın temel amacı 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleriyle ailelerinin sosyoekonomik seviyeleri arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılmasıdır. İlişkisel tarama yönteminin kullanıldığı bu çalışmanın evrenini Türkiye’de 2023-2024 eğitim öğretim yılında öğrenimine devam eden 8. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise Artvin il merkezi ve 8 ilçesinde öğrenimine devam eden 617 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Bu çalışmada 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri ile ailelerinin sosyoekonomik seviyeleri arasındaki ilişkinin tespiti için Yılmaz ve Kurnaz (2005) tarafından geliştirilen “Atatürk İlkeleri Tutum Anketi” ve uluslararası literatürde kabul gören August B. Hollingshead (1975) tarafından geliştirilen “Dört Faktörlü Sosyal Statü İndeksi” kullanılmıştır.

Araştırmada 617 öğrenciden toplanan verilerin analizi için IBM SPSS 21.00 (Statistical Package for Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen veriler üzerinde frekans (f) ve yüzde (%) değerleri hesaplanmış, araştırmanın alt problemlerine yönelik verilerin normal dağılım varsayımını karşılayıp karşılamadığı hususunda Kolmogorov-Smirnov normallik testi gerçekleştirilmiştir. Normallik testi sonucuna göre verilerin normal dağılmadığı görülmüş ($p<.05$), bu sebeple iki bağımsız değişkenin olduğu karşılaştırmalarda Mann-Whitney U nonparametrik testi, üç ve daha fazla bağımsız değişkenin olduğu karşılaştırmalarda ise Kruskal-Wallis H nonparametrik testi kullanılmıştır.

Araştırmanın bulgularından yola çıkılarak elde edilen sonuçlar şu şekilde özetlenebilir: Ailelerinin sosyoekonomik seviyesi yüksek olan 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Burada ebeveyn eğitim düzeyi, ebeveyn mesleği, ailenin aylık gelir değişkenlerinin öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleriyle pozitif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu ilişkinin beklenenin aksine hesaplanan etki büyüklüğü düzeyi düşüktür. Araştırmanın dikkat çeken sonuçlarından

birisi de kız öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk İlke ve İnkılapları, 8. sınıf Öğrencileri, Ebeveyn Eğitimi, Ebeveyn Mesleği, Sosyoekonomik Seviye

SUMMARY

THE RELATIONSHIP BETWEEN 8TH GRADE STUDENTS' ADOPTION OF ATATÜRK'S PRINCIPLES AND REFORMS AND THEIR FAMILIES' SOCIOECONOMIC STATUS

The main aim of the research is to uncover the relationship between 8th-grade students' level of adoption of Atatürk's principles and reforms and their families' socioeconomic status. This study, which employs a relational scanning method, focuses on 8th-grade students continuing their education in Turkey during the 2023-2024 academic year. The sample consists of 617 8th-grade students studying in the city center of Artvin and its 8 districts. To determine the relationship between the students' level of adoption of Atatürk's principles and reforms and their families' socioeconomic status, the "Atatürk Principles Attitude Questionnaire" developed by Yılmaz and Kurnaz (2005) and the "Four-Factor Social Status Index" developed by August B. Hollingshead (1975) and recognized in international literature were used.

The analysis of the data collected from 617 students in the study was carried out using IBM SPSS 21.00 (Statistical Package for Social Sciences). Based on the objectives of the research, frequency (f) and percentage (%) values were calculated from the obtained data. Additionally, a Kolmogorov-Smirnov normality test was conducted to check whether the data met the assumption of normal distribution for the subproblems of the research. The results of the normality test indicated that the data did not follow a normal distribution ($p < .05$). Therefore, for comparisons involving two independent variables, the Mann-Whitney U nonparametric test was used, and for comparisons involving three or more independent variables, the Kruskal-Wallis H nonparametric test was utilized.

Based on the findings of the research, the results can be summarized as follows: It was concluded that the level of adoption of Atatürk's principles and reforms is statistically significantly higher among 8th-grade students from families with a high socioeconomic status. The study found a positive and significant relationship between parents' education level, parents' professions, and the family's monthly income with the students' level of embracing Atatürk's principles and reforms. However, contrary to expectations, the calculated effect size of this relationship is low.

One of the striking findings of the research is that female students have a higher level of acceptance of Atatürk's principles and reforms compared to male students.

Keywords: Atatürk's Principles and Reforms, 8th Grade Students, Parent Education, Parent Occupation, Socioeconomic Level

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk çağın çok ilerisinde bir lider olarak gerek ortaya koyduğu ilkeler gerekse düşünce sistemiyle esaretin gölgesinde kalmış bir milletin nasıl küllerinden dirilebileceğini göstermiştir. Bilgi ve teknolojinin hızla değiştiği dünyamızda Mustafa Kemal Atatürk'ün ortaya koyduğu devlet felsefesiyle Türkiye halkı, Avrupa toplumunun ulaştığı çağdaş uygarlık seviyesine adım atmıştır.

Atatürk devrimlerinin en önemli amacının bir zihniyet değişimi projesi olduğu çok açıktır. Bu devlet zihniyetinin teşekkülünde şüphesiz en önemli kurum eğitimidir. Atatürk yeni devlet düzeninin benimsenmesinde eğitimin çok önemli bir faktör olduğunu düşünmüştür. Bu yüzden Cumhuriyetin tesis ettiği eğitim kurumları, onu yüceltecek kadroları yetiştirecekti. Dolayısıyla eğitimin önemli paydaşları arasında olan ebeveyn ve öğretmenler Cumhuriyetin hedeflediği ideal vatandaş modelinin oluşmasına katkı sağlayacaktır. Öğrencilerin cumhuriyetin hedeflediği etkin vatandaş modeline ulaşmasında 8. sınıfta işledikleri Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi önem taşımaktadır. Bu dersin öğretilmesi Atatürk ilke ve inkılaplarının benimsenmesinde önemli bir faktör olarak görülmektedir. Bu çalışmada 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleriyle ailelerinin sosyoekonomik seviyesi arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

Bu çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi, problem durumu, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıkları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde yönteme, üçüncü bölümde bulgular ve yoruma yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise sonuç, tartışma ve öneriler yer almıştır.

Bu çalışmanın planlanıp yürütülmesinde desteğini esirgemeyen başta eşim olmak üzere emeği geçen kıymetli hocam tez danışmanım Doç. Dr. Cihan KARA'ya, çalışma sürecinde desteklerinden dolayı Dr. Öğr. Üyesi Melike Özer TAYMUR'a ve Doç. Dr. Kerem COŞKUN'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Sinan OKAN

ARTVİN- 2025

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İnsanoğlu yaratılışı itibari ile hem kendi yaşamını hem de yaşadığı çevreyi temel insani ihtiyaçlarını karşılamak üzere değiştirme ve geliştirme çabası içerisinde olmuştur. İnsanlar doğayla veya birbiriyle mücadele etmek yerine bir uzlaşma sistemi dâhilinde sosyal, kültürel ve politik hayatlarını idame etmek durumundadırlar. Bunu bir sistem bütünlüğü içinde başaran uygarlıkların başında Antik Yunan uygarlığı gelmektedir. Antik Yunanlıların dünyadaki bilimsel gelişmelere temel oluşturmada sahip olduğu özerk şehir devletleri hayatı, zengin bir tüccar sınıfı ve buna bağlı olarak özgür düşünce ortamı yatmaktadır. Yunanlılar bu devlet nizamı ve toplumsal yapı ve ticaretin getirdiği zenginleşme ile birlikte Mısır ve Mezopotamya'dan aldıkları bilgi birikimiyle milattan önce 5 ve 6. yüzyıllarda dinsel kaygılardan, mitolojik inançlardan sıyrılarak akılcı ve gerçekçi bir şuurla bilimsel gelişmelerin temellerini atmıştır. Batı Anadolu'daki bu bilim hareketi Helenistik ve Roma Dönemi'nin 2. ve 3. yüzyıllarına kadar devam etmiştir. Bu süreç içinde sanatta, felsefede, mimaride, edebiyatta, tıpta ve bilimde tesis edilen akılcı Yunan dehası, Roma İmparatoru'nun Hristiyanlığı kendi politik emellerinin icrası için bir araç maksadıyla resmi din olarak kabul etmesinin ardından İmparatorluk, 1000 yıl sürecek tutucu, bağnaz bir karanlık çağa kapı aralamıştır (Akurgal, 2018: 281-291).

Orta Çağ insanlara her şeyin Tanrı tarafından belirlendiği, her alana Tanrı adına hareket eden insanların hâkim olduğu ve kilisenin hayatın her alanına hükmettiği skolastik düşünceye dayalı bir dünya tablosu sunmuştu. Bu karanlık dönemde İslâm dünyasında geliştirilen doğa bilimleri ve beşerî bilimsel birikim, Endülüslüler (Yahudi ve Arap mütercimler) tarafından Avrupa'ya intikal ettirilince, Avrupa toplumu, tekrar Antik Yunan bilimsel dehasını hatırlayıp “*yeniden doğuş*” anlamına gelen Rönesans hareketini başlatmıştır. 15. yüzyıl ile birlikte Uzak Doğu ticaret güzergâhının Avrupa'nın lehine değişmesinin ardından Rönesans hareketi, Avrupa'nın tek boyutlu bir dünya tablosundan sıyrılarak hem kişisel hem de ulusal bir şuur kazanma çabası içinde insanın özüne değer veren (hümanizm) bir akımı destekleyerek ileride ortaya çıkacak ulusallaşma hareketlerine zemin hazırlamıştır. Rönesans Hareketi tıpkı Antik Yunan Uygarlığı'nda olduğu gibi sanat, mimari, edebiyat ve düşünce özgürlüğü bakımından meydana gelen gelişmelerle beslenmiş, kilise ve din adamlarına karşı bir başkaldırı mahiyetinde reformasyon sürecini de

alevlendirmiştir. Reformasyon sürecinde Martin Luther ve Philipp Melanchton gibi öncü şahsiyetlerin katkısıyla Avrupa’da büyük bir dini kutuplaşma süreci başlamıştır. İlk başlarda menfi bir hareket olarak görülen mezhepsel çatışma sorunların özüne inilmesini ve çözümü için bir fırsatı da beraberinde getirmiştir. Bu fırsatı iyi değerlendiren Avrupa F. Bacon, Leibniz ve Descartes gibi düşünürler ile skolastik düşünceden sıyrılıp deneye dayalı, rasyonalist ve ilerlemeci bir akımla 17. yüzyıl bilim devrimine giden yolu açmışlardır. Bu bilim hareketinin müdavimlerinden olan Thomas Hobbes ve Spinoza Orta Çağ dini ideolojisine meydan okurken rasyonalist bir anlayışla bilgiyi esas alarak ahlâkın hizmetine sokmak suretiyle 18. yüzyıl aydınlanmasına giden yolun mihenk taşlarını da döşemiştir (Özlem, 2010: 41 -59).

18. yüzyıla gelindiğinde kilise ve ruhban sınıfının gücü kırılmış sekülerizmin güçlenmesiyle birlikte bilim, akıl ve ampirik hakikatlerle teçhiz olunan bir Aydınlanma hareketi kilise dogmalarına, karanlığa ve hurafelere karşı soylu bir mücadele olarak ortaya çıkmıştır. Aydınlanmanın ilk kıvılcımını yakan İngiliz düşünür John Lock’un ortaya koyduğu bilim felsefesi, David Hume’un katkılarıyla geleneğe yönelik yıkıcı, geleceğe yönelik kurucu tavrıyla bilimciliği, ekonomik sistemi ahlâki bir yaklaşımla ele alan bir felsefe ile Aydınlanma meşalesini daha da ileriye taşımıştır. Aydınlanmanın diğer müdavimi sayılan Alman düşünür Kant’ın ise kendinden önceki rasyonalist ve deneyci okulun birikiminden beslenerek gerek bilim gerekse ahlâkın öznel köklerine inerek bir model ortaya koymuştur. Kant’ın bu modeli, bilginin ilkelerini insanın kendi özünden hareketle ideal düşünceler sistemi meydana getirmek suretiyle en tepe noktasına ulaştırmıştır (Cevizci, 2013: 396).

Aydınlanmanın Fransız temsilcilerinden kabul edilen Montesqueu, Diderot, Voltaire ve Rousseau gibi aydınlar kendilerini Aydınlanma politikasının *imanlı pratisyenleri* gibi görüp Aydınlanma hareketini teorik bir yapıdan pratik bir eylem hareketine dönüştürmüşlerdir. Avrupa’da meydana gelen bilim devrimleri ve bunları besleyen bir dizi olay, Fransız Devrimi ile zirve noktasına ulaşmış ve domino etkisiyle başta Avrupa olmak üzere Osmanlı Devleti’ni de etkilemiştir. Avrupa’da meydana gelen sosyal, kültürel, ekonomik ve politik değişim ve dönüşüm Osmanlı’nın dikkatini çekse de Osmanlı toplumunun gelenekçi yapısı ve saraydaki vesayetçi düzen nedeniyle Batılılaşma hareketleri bir bütün halinde başarılı olamamıştır.

Osmanlı aydınlarının her yönüyle ilk ciddi Batılılaşma hareketleri Tanzimat Devri ile başlamıştır. Tanzimat Fermanı yeni bir toplum biçimi şekillendirmeye yönelik değişimin temellerini atmıştı. Bu, Asya medeniyetinden olan bir halkın Avrupa uygarlığına ulaşması demektir. Zihinler, medeni yenedünyanın geleneksel dünya türünden olmadığını anlamaya başlamıştı. Türk toplumunun Avrupa'dan yeni fikirler alarak kendini çağdaş uygarlığa uyacak biçimde değiştirmek mecburiyetinde olduğu görülmüştü. Tanzimatla başlayan ilerlemeci Batılılaşma hareketi, Meşrutiyet ve İttihat Terakki döneminde ihdas edilen sosyal ve kültürel kurumlarıyla Mustafa Kemal Atatürk'ün ileride kuracağı ulus devletinin ve o devletin dayandığı felsefenin bir nevi hazırlayıcısı olmuştur (Berkes, 2023: 384-404).

Türkiye gibi dini ve gelenekçi toplum yapısının güçlü olduğu halklarda “bir lokma bir hırka” ile yetinen hayat anlayışından bütün kuvvetini *ölüler ülkesi* doğrultusunda harcayan bir yaklaşımdan sıyrılmak oldukça zordur. Bu anlayıştan kurtulmak, ancak çağdaş dünyanın benimsediği dünya görüşü ile mümkündür. Osmanlı aydınlarının çağdaşlaşma çabaları sadece belli bir kesime hitap etmiştir. Oysa Atatürk'ün çağdaşlaşma felsefesi aydınlanmanın halka inmesini içermektedir. Özellikle tarihi çok iyi tahlil eden Atatürk, Büyük İskender'in Garp kültürünü Şarka aşılama çabısındaki başarısızlığını, Şark âlemini yeterince tanımamasından kaynaklandığını düşünmüştür. Atatürk tarihten aldığı birikimle milli kimliği korumak kaydıyla Türk Milleti'nin maddi ve bilhassa manevi sahada Batılılaşmasının zaruret olduğunu anlamış ve bunun ancak radikal icraat ile gerçekleştirileceğinden hareketle başarıya ulaşmıştır (Akurgal, 2018:148- 154).

Alman düşünür Fichte'ye göre “*Tarihin içeriğini anlamlı kılacak tek şey özgürlüktür.*” ve bu içeriği de ancak felsefe kavrayabilir. Tarih ve felsefe arasındaki bağdan yola çıkarak tarih, bir “*özgürlük ahlâkı*” olarak ele alındığında çok daha derin bir anlam kazanmaktadır. Tarihi, kör ve plansız karmaşık bir gidişat veya rastgele olaylar yığını olmaktan çıkarmak, onu ancak özgürlüğe giden bir süreç haline getirmekle, yani ahlâksallaştırmakla mümkündür. Bu ahlâksallaştırma süreci şüphesiz modern dünyayı takip edecek akılcı bir zemin üzerinde gerçekleşmesi gerekmektedir (Kara, 2023: 2). Mustafa Kemal Atatürk'ün inşa etmek istediği toplum düzeni yukarıda ifade edilen tarihsel sürece ve akılcı felsefeye dayanmaktadır. Buraya kadar ifade edilen felsefi düşünceler ve bilimsel birikim esasında insanın özgürleşme sürecinin de tarihi olduğuna göre Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün “Ya istiklal ya ölüm...” parolası çok daha derin bir mana ifade etmektedir. Sezai Karakoç'un ifadesiyle “Büyük insanlar kendi hayatlarını değil milletin hayatlarını yaşamışlardır.” Türk

İstiklal Savaşı ve devamındaki Atatürk modernleşmesinin bu manada anlaşılması gerekmektedir. Türk İnkılabı antiemperyalist ve evrensel bir ahlâk yapısına sahiptir. Bütün insanlığı büyük bir aile olarak gören Atatürk, tüm insanlığın özgürlüğe yürüyüşünde Türk Milli Mücadele'sini ihtişamlı bir örnek olarak sonuçlandırmıştır (Kara, 2023: 2). Demokrasiyi ülke aşkı olarak gören Atatürk demokrasiyle ancak, özgür yarınlara ulaşılabilceğini ifade etmiştir. Türk Milleti'ne yakışan en iyi yönetim biçiminin cumhuriyet olduğunu ifade eden Büyük Önder, siyasete değil son sekiz yılında hayatını dil ve tarih alanındaki çalışmalara vakfetmiştir. Tüm bu bilimsel ve kurumsal manadaki gayretler kuru bir milliyetçilik davasına elbette bağlanamaz. Bütün milli gayret ve milli güç unsurları, ordusuyla, ekonomisiyle, eğitimiyle, tarımıyla, bilimiyle Türk Milleti'nin kendi mevcudiyetini kuvvetlendirip yükseltilmesine adanmıştı. Tabii ki modernleşme olgusunun yerleşmesi, burjuvazinin gelişmesi, politik hakların nüfusun daha geniş kesimlerine yayılması gibi unsurları kapsayan bir gelişmedir. Cumhuriyet bu ülkü etrafında kenetlenip cehaletin karanlığından bilimin aydınlığına çıkmaktır (Kara, 2023: 3).

Sonuç olarak Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk modernleşmesindeki atılımlarının arka planında Antik Yunan Uygarlığından Orta Çağ Avrupa'sına oradan Aydınlanma çağına giden bir aydınlanma ve modernleşme sürecinin tecrübe birikimi vardır. Özellikle Fransız Aydınlanmasının halk tabanına inmesinde uygulanan pratik süreç ve bu sürecin icrası Mustafa Kemal'in fikir dünyasını aydınlatmış ve Türk modernleşmesinin rasyonel bir zeminde tarihin ahlâksallaştırılması anlayışı ile gerçekleşmiştir (Kara, 2023: 4). Bu cümleden hareketle Türk İnkılabı'nın ortaya çıkış sebepleri ve Atatürk ilke ve inkılaplarına daha yakından bakmak bu çalışmanın dayandığı kavramsal çerçeveyi belirlemek adına önem taşımaktadır.

1.1. Kavramsal Çerçeve

1.1.1. Türk İnkılabının Ortaya Çıkış Sebepleri

Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyılda Avrupa'nın gerisinde kaldığını kabullenmesiyle birlikte Avrupa'daki değişim ve dönüşüm Osmanlı Devleti'ni de etkilemiştir. Osmanlı bu çerçevede Batı'yı takip etme yoluna gitmiştir. Tabi ki Osmanlı'nın Batı'yı takip etme süreci siyasi, sosyal ve kültürel açıdan birçok engelle karşılaşmıştır. Bu engellerin kaynağına bakıldığında dinsel bir mahiyet taşıdığı algılansa da esasında çağdaşlaşma kavramının temelinde dinsellikten ziyade geleneksellik ağır basmaktadır. Şöyle bir örnek üzerinden

hareket edilirse durum daha iyi anlaşılacaktır. İlk devlet matbaasını kuran İbrahim Müteferrika, Müslümanların Avrupalılara kıyasla geri kalmalarının nedenlerinden birisinin neşriyat ve sanatın yokluğu üzerinden cahilleşme olduğunu güçlü bir şekilde anlatır. Kitap basmanın dini hükümlere aykırı olduğu iddiasıyla âlimlerin basımevi kurulmasına karşı çıktıkları şeklinde, çok yaygın bir anlayış mevcuttur. Esasında ise ulemadan böyle bir karşı direnç geldiğiyle ilgili bir kanıt yoktur. Bilakis Şeyhülislâm Abdullah Efendi kitap basım fetvasını vermesi üzerine, ulemâdan on kişi kitapların başlarına konan önsöz bölümünü yazabilmek için yarışa girmiştir. Buradan hareketle Osmanlı aydınlanma sürecinde direnmenin kaynağı dinden ziyade gelenekçi toplum yapısının güçlü olmasına bağlanabilir (Berkes, 2023: 57).

Gelenekçi düşüncede yenileşme ve çağdaşlaşma kavramları olamaz, bu düşünceye göre hiçbir değişim daha iyiye götüremez; ancak dağılmaya götürürdü. Dolayısıyla devletin devamlılığı eski düzeni yaşatmakla sağlanabilirdi. Osmanlı 18.yüzyılın başlarına kadar iş bu anlayışla hareket ederek eski kudretli günlerine dönebileceğine inanmaktaydı. Ancak 18. yüzyıl ile birlikte özellikle Tanzimat süreciyle Osmanlı’da çağdaşlaşma hikâyesi başlamıştır (Berkes, 2023: 58).

18. yüzyılda askeri açıdan yenileşmenin önündeki engellerden biri yeniçeri askeri düzeniydi. Bu sistem Osmanlı’nın hemen her bölgesinde siyasal bir parti haline gelmiş; bu güç âlimlerin ve şariatçıların değil, tabandan Bektaşilerin, saraydan siyasal çıkarıcıların elindeydi. Yeniçeri askerlerinin reform girişimlerine karşı oluşları şariatçılık ve din taassubu ile izah edilemez. Tutucu softaların yeniliklere karşı çıkışı başka bir kaynaktan gelir ki bu kaynak din değil politikadır (Berkes, 2023:78).

Osmanlı padişahlarından III. Selim (1789-1807) ve II. Mahmut (1808- 1839) gibi padişahlar askeri ıslahatlara önem vermiş olsalar da Batı’nın sadece askeri kuruluşlar sayesinde yükselmediği, bu kurumları diri tutan ekonomik kaynakların ve vergi toplama sisteminin de imparatorlukta tesis edilmesi gerektiğini fark etmişlerdi. II. Mahmut’un yeniçerilik düzenini bertaraf etmesinin ardından sistemli reformist faaliyetlerin önü açılmış sanat, kültür, diplomasi ve iletişim alanında birçok gelişme yaşanmıştır (Mardin, 2021:11).

Tanzimat ile başlayan sistemli Batılılaşma hareketleri reformasyon sürecini destekleyen birçok sosyal ve siyasal grupların doğmasını sağlamıştır. Bu gruplardan biri olan Yeni Osmanlılar Hareketi ve bu hareketin öncülerinden Namık Kemal, Ziya Paşa ve Ali Suavi gibi isimler çıkardıkları gazete ve mecmualarla hükümet aleyhinde birtakım

faaliyetlerde bulunmaktan geri durmadılar. Yeni Osmanlılar Hareketi'nin yaptığı birtakım hürriyetçi çalışmalar Osmanlı Hükümeti tarafından sakıncalı görülmesi üzerine bu hareketin öncüleri yurt dışına çıkarak; faaliyetlerini orada yürüttüler. Bu kişiler, Avrupa'nın özgürlükçü ortamında yaptıkları yayınlarla hem düşüncelerini geliştirdiler hem de Osmanlı siyasetinde derin izler bıraktılar. Özellikle “vatan ve hürriyet şairi” Namık Kemal, yazılarıyla şiirleriyle ve diğer edebi eserleriyle bu döneme damgasını vurarak Osmanlı Aydınlanması'nda kilit rol oynamıştır. Tüm bu çalışmalar ileride Mustafa Kemal Atatürk'ün kuracağı devletin siyasal ve kültürel alt yapısını oluşturmuştur (Akşin, 2021: 34-37).

Tanzimat Devri herkes için can, mal ve namus güvencesi vermesi ve padişahın yetkilerini kısıtlaması açısından farklı bir öneme haizdi. Tanzimat'a kadar gayrimüslimlerden üstün hukuksal yapıya sahip Müslüman tebaa, Islahat Fermanı'nın ilanıyla “millet-i hâkime” özelliğini kaybetmiş; din ayrımı yapılmadan “Osmanlı vatandaşlığı” gibi bir statü ile gayrimüslimlerle eşit hale gelmişti. Osmanlı'nın Batı'ya dönük yapmış olduğu bu reform hamleleri politik ve ekonomik gidişattan ayrı düşünülemez. Osmanlı Devleti savaşlarda aldığı ağır yenilgiler ve buna bağlı savaş ekonomisinin getirdiği ağır yük Osmanlı ekonomisini bir hayli zayıflatmıştır. Bu şartlar altında Osmanlı gerek askeri gerek siyasi gerekse de ekonomik olarak denge siyasetini yürütmek durumunda kalmıştır. Osmanlı'nın çağdaşlaşma sürecini bu politik ve ekonomik koşullar altında değerlendirmek yerinde olacaktır (Mardin, 2021:14).

Türk Çağdaşlaşması'nın en önemli dönüm noktalarından biri şüphesiz 1876 yılında anayasanın yapılarak meşruti düzene geçilmesidir. Meşrutiyet Dönemi (1876-1909) Osmanlı tarihinde ve Türk Aydınlanması'nda birçok gelişmenin başlangıç noktası sayılabilir. Bu döneme damgasını vuran padişah Sultan II. Abdülhamit'in devlet yönetimi; siyasi, sosyal, iletişim, ulaşım, ekonomik ve kültürel alanda birçok düzenlemenin hayata geçmesi bakımından bir kalkınma hareketi gibi görülürken; diğer yandan birçok özgürlüğün kısıtlanması yönünden de baskıcı bir yönetim özelliği taşımaktadır. Sultan II. Abdülhamit ile başlayan Meşrutiyet Devri, II. Mahmut Dönemi'nden itibaren fitili ateşlenen çeşitli fikir akımlarının da tartışıldığı ve olgunlaştığı bir dönem olmuştur. Özellikle Osmanlıcılık düşüncesinin Balkan isyanları sonucu zayıflamasıyla birlikte II. Abdülhamit'in Pan-İslâmcılık siyaseti, ne Pan-Slavizme karşı bir siyaset, ne de dünya Müslümanlarını birleştirme gibi bir hayaldi. Realist bir siyasetçi olan Abdülhamit ümmetçiliği Arap Şeyhlerine, Mısır hidivlerine, Suriye ve Yemen'deki Arap ayrılıkçı hareketlere karşı bir

birleştirici unsurdur. Bunun dışındaki çevrelere doğru yaptığı faaliyetler, Osmanlı sınırları dışındaki Müslümanlar üzerindeki nüfuzunu artırmaya yönelik eylemlerdir (Berkes, 2023: 364).

1908 yılına gelindiğinde özgürlükçü aydınların yıllardır tahrip ettikleri istibdat surlarında bazı deliklerin açıldığı dönemdir. II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi padişahın yetkilerinin kısıtlanması, Mebusan Meclisi'nin yetkisinin artırılması ve çeşitli partilerin kurulması bakımından bu çok anlamlıdır. Bir döneme damgasını vuran ve birçok fikrin meşalesini yakan *İttihat ve Terakki Partisi* yaptığı çalışmalarla II. Meşrutiyet'in ilan edilmesini sağlamıştır. 1908 Devrimi meşruluğunu yitirmiş bir yönetimin zor kullanarak düşürülmesi olarak da algılanabilir. Dönemin önemli aydınlarından kabul edilen Yusuf Akçura, 1908 Devrimi ve sonraki süreçteki asıl sorunun yönetimi düzeltme ve ıslah etme değil, bu devrimsel anlayışın geniş kapsamlı bir toplumsal düzeye inememesi olarak görmüştür. Doğulu toplum yapısı sürdükçe II. Abdülhamit gitse de onun yerine başka Abdülhamitlerin geleceği açıktı. Asıl sorun toplumsal yapı değişikliğini getirme sorunudur. Tam da bu noktada 1908 Devrimi ve sonrasında yaşanan sosyal ve politik süreç, Cumhuriyet Devri'nde tesis edilmeye çalışılan çağdaşlaşma modelinin fikrî ve kurumsal alt yapısını oluşturmaktadır (Berkes, 2023: 410).

Yusuf Akçura'ya göre 1908 Devrimi militer ve politik bir darbe olarak kalmıştır. Hem de sadece münevverler arasında kalıp halkın içine inememiştir. Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp gibi münevverler 1908 Devrimi'nin eksik kalan bu yönünü üç tarzlı siyaset (Türkleşmek, İslâmlaşmak ve muasırlaşmak) ekseninde bir politik modelin tesisiyle tamamlamayı amaçlamışlardır. Bir toplum bilimci olan Ziya Gökalp, ulusçu, çağdaş ve İslâmi değerlere bağlı bir toplum teşekkülüyle ancak yarınlara daha güçlü varılabileceğine inanmaktaydı. Bundan dolayı Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura gibi Türkçü aydınların fikirleri Cumhuriyet fikri ve kurumsal alt yapısının oluşmasını sağlamıştır. Diğer yandan Batıcılığın ateşli savunucusu Abdullah Cevdet geri kalmışlığı şu ifadelerle açıklamıştır: Avrupa'dan geri kalışımızın nedeni zihinlerimizin Ortadoğulu, geleneklerimizin çağdaş dünyanın ihtiyaçlarına mesafeli olmasıdır. Bizi mağlup eden kuvvet, görmek istemeyen gözlerimiz düşünmeye zorlayamadığımız kafalarımızdır (Berkes, 2023: 419-421).

Sonuç olarak Tanzimat'tan beri Türk toplumunun en mühim meselesi Doğu ve Batı medeniyetleri karşısında nasıl bir pozisyon aldığımızdır. Tanzimat Devri'nden Atatürk

dönemine kadar süregelen dönemde Türkiye Batı'nın tekniği yanında farkına varmadan onun kültürü ve hayat felsefesini de benimsenmiştir. Fakat bu dönemde Batılılaşma ancak aydınlar arasında oluyor; halk Doğulu kafasıyla hayatlarını idame ediyordu. Bu durumun aşılabilmesi ve Doğulu toplumların geri kalmışlığından kurtulabilmek için Türk toplumunun gerçekçi bir yaşam felsefesi kazanmak suretiyle Batılılaşması gerektiği ifade edilebilir.

Mustafa Kemal Atatürk, bu durumu derinlemesine analiz ederek, tarihten aldığı ilhamla Türk milletinin maddi ve özellikle manevi alanda Batılı düşünce sistemini benimsemesinin kaçınılmaz bir gereklilik olduğunu fark etmiştir. Bu sürecin yalnızca kararlı ve sert uygulamalar aracılığıyla gerçekleştirilebileceği kanaatine varmıştır. Atatürk'ün bu alandaki başarısını mümkün kılan etkenlerden biri, Tanzimat'tan itibaren başlayan ve 1908 Devrimi ile ivme kazanan İttihat ve Terakki Partisi'nin faaliyetleridir. Ayrıca, Atatürk'ün tesis etmeye çalıştığı çağdaş ulusal demokrasi anlayışı, II. Meşrutiyet'ten itibaren devam eden süreçte birikmiş olan kurumsal ve fikri altyapıdan bağımsız olarak değerlendirilemez (Kuban, 2015:152). Bu en azından inkılapların temel dinamiklerini gözden kaçırmak manasına gelir. İnkılapların tarihini öğrenmek ve açıklamak yalnızca tarihi gerçeklere sadakat için değil aynı zamanda bir “ ilerleme ” idealini korumak için de yapılır. Bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin varlık nedeni bir açıklık kazanmaktadır.

1.1.2. Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Dersinin Tarihsel Gelişimi

Öğretimin geçmişten geleceğe doğru sürekli gergin ve dinamik olan atılışına karşı eğitim dinamikliğini maziden ve gelenekten almaktadır. Gelecek için yetişen insanın karakter ve kişiliğinin oluşmasında geçmişteki kültürü ve yetiştiği kültür iklimi çok önemlidir (Ülgen, 2022:12).

Cumhuriyetin ilk yıllarından beri milli devlet inşa etme süreci, geçmiş ile gelecek arasından bir köprü kurma amacı çerçevesinde oluşmaya başlamış ve iyi bir yurttaş ve devleti ayakta tutacak insan yetiştirme çabasıyla hareket edilmiştir. Nitekim eğitimin milli olması demek, ulus devlet anlayışının toplumun tüm fertlerine nakşedilmesi anlamına gelmektedir. Bu anlayışa uygun program geliştirme maksadıyla TCİT ve Atatürkçülük dersi şekillendirilmiştir.

TCİT ve Atatürkçülük dersinin içeriği ilk olarak 1925 yılında Ankara Adliye ve Hukuk Mektebinde “İhtilaller Tarihi” adıyla okutulmaya başlamıştır. Bu okuldaki dersin amacı

Türk İnkılabı'nın özelliklerini anlatmak ve daha önce yapılan bir takım ıslahat hareketleriyle karşılaştırarak Türk İnkılabı'nın farkını ortaya koymaktı. Bu dersin sistemli bir şekilde okutulmaya başlanması 1933 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nün kurulmasıyla gerçekleşmiştir. 1935 yılında Ankara Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi'nin kurulmasıyla “İnkılâp Tarihi Enstitüsü” Ankara DTCF kapsamına girerek hizmet vermeye başlamıştır. 27 Mayıs askeri müdahalesi sonrasında “Türk İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi” adı altında fakülte ve yüksekokullarda iki yarıyıl okutulmuştur. 20 Mart 1968’de dersin adı “Türk Devrim Tarihi” olarak değiştirilmiştir. 12 Eylül Askeri Darbesiyle pek çok şeyin değiştiği gibi bu dersin adı da “Türk İnkılap Tarihi” şeklinde değiştirilerek okutulmuştur. Günümüzde ise Ortaokullarda “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” adıyla okutulmaya devam etmektedir (Doğaner, 2005: 591).

1.1.3. Atatürk'ün Türk İnkılabını Gerçekleştirme Süreci

Kurtuluş Savaşı'nı kazanmak sadece bir zafer değil, yeni Türkiye'nin inşası için anahtar mahiyetini taşımaktadır. Yukarıda ifade edilen Osmanlı Çağdaşlaşma süreci Atatürk'ün yapmayı planladığı devrimlerin bir nevi ön hazırlığıydı. Fakat Mustafa Kemal'in elindeki en büyük güç şüphesiz Millî Mücadele'nin rakipsiz kahramanı olmasıydı. Atatürk'ün tesis etmek istediği çağdaş, milli ve laik devlet temelindeki ana ilkeler Yeni Türk Devleti'nin de taşıyıcı kolonlarını oluşturmuştur (Kartal, 2003:139). Türkiye gibi Asya toplumlarında değişim oldukça zor olmasına rağmen Atatürk'ün Millî Mücadeleyi zaferle taçlandırması Türk Çağdaşlaşması'nın önündeki engelleri kaldırmıştır.

Hiçbir zafer gaye değildir. Zafer, ancak kendisinden daha büyük olan bir gaye elde etmek için belli başlı bir vasıta. Gaye fikirdir. Zafer bir fikrin istihsaline hizmet nispetinde değer taşır. Bir fikrin istihsaline dayanmayan zafer payidar olamaz. O, boş bir gayedir. Her büyük meydan muharebesinden, her büyük zaferin kazanılmasından sonra yeni alemler doğmaktadır. Yoksa başlı başına zafer, boşa gitmiş bir gayrettir. Mustafa Kemal Atatürk

Mondros Mütarekesi hükümleri karşısında Türkiye’de ciddi bir umutsuzluk hâkimdi. Mütareke hükümlerinin uygulanması sürecinde Türk Milleti’nin hürriyetine ve şerefine çeşitli saldırılar başlayınca, bazı vatansever insanlarımızda bir asilik ruhu belirdi. Fakat İstanbul Hükümeti’nin sessizliği halk arasında bazı endişelere sebep olmuştu. Halkın işgalcilere karşı mukavemeti hangi düzeyde ve nasıl olacaktı? Albay Mehmet Arif “Anadolu İhtilali” adlı eserinde bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

Uzun süren seferberlikten sonra takatsiz kalmış, arka arkaya yapılan muharebelerden bıkmış usanmış olan halk, artık askerlikten nefret ediyordu. Binlerce aziz vücudu toprağa gömen, yüz

binlerce öksüz çocuğa, alil ve kötürüm insana şahit olan bu milleti artık kimse harbe sürükleyemezdi (Albay,1969; Akt., Karal, 2003:142).

Türk Milleti'nin bu bitkin ve umutsuz durumu İtilaf Devletleri'nin elini güçlendiriyor ve daha da küstahlaşmalarına neden oluyordu. Doğu'da Ermeniler, Güneyde Fransızlar ve Ermeniler ve Batı Anadolu'da Yunanlıların işgallerine karşı Türk Halkı can damarına basılınca Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Millî Mücadele'yi başlatmıştır.

Türk Ulusu mukadderatın en bedbaht döneminde kendi bağrından, ayakta kalma iradesinin timsali olacak bu büyük yiğidi bir zafer coşkusuyla çıkarttı. Türk Ulusunu Sevr Antlaşmasına mahkûm etmek isteyen zihniyet, “Buyrun, diyorlardı; çok yaşadınız, çok ıstırap çektiniz, ölüm bir kaderdir diyerek Türk Milleti'ne yaşama şansı tanımamaktaydı. Bu ölüm teklifini sunan sömürgeciler namuskâr bir mezar taşını bile bu millete çok görüyorlardı. Yüzyıllık Avrupa, kendi geçmişi kadar uzun bir anlaşılamazlığın beslediği, büyüttüğü bir nefret girdabında ona sadece bir bataklık hazırlamıştı (Tanpınar, 2022:105).

Mustafa Kemal, işgalci zihniyetin kazdığı bu çukur karşısında Türk Milleti'ni uyandırma gayretine girişmiş ve işgalcilerin bu cüretkâr saldırıları karşısında mücadele eden Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'ni gerek bölgesel gerek ulusal kongrelerle tek bir çatı altında toplamayı başarmıştır. Sonra bu teşkilat yapısı, Anadolu'da ulusal bir hükümet olan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ni kurmuş; yeni hükümet kendisine ülkü olarak “Misak-ı Milli” yi belirlemiştir. İşgalcilere karşı gösterilen bu başkaldırı hareketi, sadece sömürgeci zihniyeti rahatsız etmemiş içimizdeki işbirlikçilerin de planlarını bozmuştur. Milli Mücadele boyunca Osmanlı Padişahı ve İstanbul Hükümeti'nin teslimiyetçi tutumları neticesinde Rıza Tevfik önderliğindeki Osmanlı Hükümeti Türk Ulusu'nun idam fermanı olan Sevr Antlaşması'nı imzalamıştır. Türk Ulusu'na Anadolu'da yaşam hakkı tanımayan bu antlaşma halkın Osmanlı Hükümeti'nin gerçek niyetini anlamasını sağlamış bu da Millî Mücadeleye olan desteğini artırmıştır. Artık kurtuluşu sağlamanın tek yolu vardı. Bu yöntem ise “Ya istiklal ya ölüm”dü. Türk Milleti'nin yaktığı bu meşale 30 Ağustos Zaferi'ne giden kapıyı aralamıştı (Karal, 2003: 139-142). Bu büyük zafer sadece ulusal kamuoyunda değil, tüm dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olmuştur. Tüm bu teslimiyetçi siyasete rağmen Ankara Hükümeti'nin subaylarının Afyon'da kazandığı büyük zafer dosta güven düşmana korku vermiştir. Nitekim bu zafer akla, irfana ve tüm insani değerlere yüz çevirmiş sömürgeci zihinleri, akıllarını başlarına toplamaya, irfanlarını doğrultmaya ve insanlıklarını hatırlatmaya bir çağrıdır. Bu yüzden, ulusal olduğu kadar evrensel bir değer

taşımaktadır. Bu değer sözde büyük devletlerin yüzyıllardan beri göttükleri sömürge siyasetine karşı Türk Milleti'nin Lozan Antlaşması ile temsil ettikleri özgürlük ve bağımsızlık düşüncesinin zaferi olmuştur (Kartal, 2003: 142-145). Zafer, zafer için değil memleketi kurtarmak ve yükseltmek fikrine hizmet içindiyse; bu yüksek fikrin kodları Atatürk ilke ve inkılapları olacaktı. Bu ilke ve inkılaplara bağlı olarak söz konusu “zaferler” çağdaşlıkla ve yeni uygarlık anlayışıyla ebedileşecektir.

1.1.4. Atatürk İlkeleri ve İnkılapları

Mustafa Kemal Atatürk Milli Mücadele'nin hemen sonrasında asıl savaşın bundan sonra başlayacağını ifade etmiştir. Atatürk planladığı devlet düzenini, gerek yetiştiği siyasi ve sosyal ortam gerek aldığı eğitim gerekse de askeri tarihin ender kurmay dehalarından biri olarak edindiği tecrübeler ışığında birtakım ilkelere dayandırmıştır. Bu ilkeler şunlardır:

1.1.4.1. Cumhuriyetçilik

Atatürk'e göre cumhuriyet, demokrasiyle idare edilen devlet demektir. Ona göre *“Demokrasi ilkesinin en modern ve mantıksal uygulanmasını sağlayan hükümet şekli cumhuriyettir. Türk Milleti'nin karakter ve adetlerine en uygun olan idare cumhuriyet idaresidir.”* Cumhuriyet, en sade biçimiyle Atatürk'ün *“Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.”* ifadesiyle özetlenebilir. Atatürk cumhuriyetçi devlet yönetimini şu sözleriyle ifade etmektedir:

“Cumhuriyette son söz, millet tarafından seçilmiş meclistedir. Millet adına her türlü kanunları o yapar. Hükümete güvenoyu verir veya hükümeti düşürür. Milletvekillerinden memnun olmazsa, belirli zaman sonunda başkalarını seçer. Millet, egemenliğini, devlet idaresine katılmasını, ancak, oyunu kullanmakla sağlar.” Mustafa Kemal Atatürk

Şüphesiz Atatürk'ün bu ifadelerinin en büyük karşılığı 1 Kasım 1922 tarihinde Meclis tarafından saltanatın kaldırılması olmuştur. Saltanatın Kaldırılması Cumhuriyete giden yolun kapılarını açmıştır (Diker, 2007: 320). Atatürk'ün Cumhuriyet'in ilanı, hilafetin kaldırılması, çok partili hayata geçiş denemeleri ve kadınlara siyasal hakların tanınması gibi gerçekleştirdiği reformların temelinde cumhuriyetçilik ilkesi yer almaktadır.

Atatürk Türk Devrimi'ni bir zihniyet değişikliği olarak görmüştür. Millî Mücadele döneminde yapılan kongrelerin özünde daima milli irade vurgusunun olması ileride ulus esasına dayalı bir yönetimin kurulacağını sinyaliydi.

Tarihin çeşitli devirlerinde Türk devletlerinin belli hanedanlıklar tarafından yönetildikleri açıktır. Osmanlı Devleti, Selçuklu Devleti, Samanoğlu Devleti gibi... Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusunun adını taşıyamaması bir hanedan devleti değil, bir ulusun kendi adına kurulmuş, kurumlarıyla zihniyetiyle iç ve dış siyasetiyle ulusal bir hüviyet taşıdığını göstermektedir (Karal, 2003: 154-155). Cumhuriyetçilik Atatürk'ün zihninde kısıtlı bir şekilde mevcut olmadığı, demokrasinin özüne ulaşmayı ülkü edinen bir nitelik taşıdığı gerçektir. Atatürk döneminde, Avrupa genelinde totaliter yönetim anlayışına bir eğilim varken, o sistemlere göre daha demokratik bir anlayışa sahiptir (Akşin, 2021: 224).

1.1.4.2. Milliyetçilik

Milliyetçilik, ulusal kültürü bir çağdaş uygarlık haline getirmek ve toplumu Batı'nın sonsuz değişim söylemiyle açık pazar yeri halinden kurtarma çabasıdır. Bununla birlikte milliyetçilik bir medeniyet inşa etme davasıdır (Güngör, 2009:112).

Atatürk'e göre "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk denir." Bu vatandaşlık tanımı Türkiye'nin '*ulus devlet*' anlayışının esas referansıdır. Buna göre Atatürk yurttaşlarını dini ve etnik kökenlere göre ayırmaz; tüm yurttaşlar, '*vatandaşlık yönünden*' Türk'tür. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışında bir kültür birliği vardır. Cumhuriyetin oluşturmak istediği ulus devlet kültürüdür. Atatürk bu ulus devlet anlayışını tesis edecek kurumları kurarak milli bir şuur elde etmek istemiştir (Diker, 2007: 322).

Milliyetçilik esasında İstiklal Savaşı'nın formüleştirdiği ve kristalize ettiği bir terimdir. Atatürk milliyetçiliği Türk Milleti'nin sömürgeci zihniyete karşı soylu mücadelesinin sonucunda kendi özünden hareketle çağdaş dünyadaki sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda müreffeh hayatı kendi halkına yaşatma ülküsüdür. Atatürk Türk İnkılabı'nın temel niteliklerinden olan milliyetçiliği şöyle tanımlamıştır:

"Türk milliyetçiliği ilerleme ve gelişme yolunda ve milletlerarası ilişki ve antlaşmalarda bütün çağdaş milletlere paralel ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber, Türk sosyal hayatının özel karakterlerini ve başlı başına bağımsız benliğini korumaktır." (İnan,1967; Akt., Diker, 2007: 322).

Özellikle Atatürk'ün eğitimde milli bir eğitim modeli tesisi için *Tevhid-i Tedrisat Kanunu* çıkarması milliyetçiliğe ne denli önem verdiğinin göstergesidir. Dil ve tarih alanında yapılan çalışmalar ise bir kültür milliyetçiliği inşa etmede ulus devlet anlayışına verilen değerin ifadesidir. Bu hedefte ulusal kültürü bizzat bir uygarlık kaynağı haline getirmek ve toplumu sürekli değişmelerin yaratacağı tahribat sebebiyle açık pazar halinden kurtarma

hareketidir. Bununla birlikte milliyetçilik aynı zamanda bir çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşma davasıdır (Güngör, 2009:112). Atatürk tutucu ulusçular için yeterli sayılan, Türkiye’yi bölgesinin ya da İslam âleminin en güçlüsü yapmak gibi sınırlı hedeflerle yetinmeyen bir anlayışı benimsemiştir. Atatürk’ün ulusçuluk anlayışı sadece iktisat ve askeri alanları kapsamaz, bunların yanında sanat ve edebiyatta, insan hakları ve bilimde de en ön safta olmayı gerektiren bir şuuru yansıtmaktadır (Akşin, 2021: 225). Ancak bu bilinç ve hedefler, belirli bazı grupların tekelinde tutulmamış; aksine tüm ülke halkı esas alınmıştır.

1.1.4.3. Halkçılık

Halkçılık toplumda yaşayan farklı bireyler arasında ayırım gözetmemek, halk adı verilen tek ve eşit bir varlığın genel menfaatini korumaktır. Halkçılık, halk devleti, halkın siyasi hâkimiyeti, halkın kendi geleceğini belirlemede egemen olması, kısaca siyasi demokrasidir. Aynı zamanda ekonomik yönden kısıtlı gelir sahiplerini gözetken, onların her alandaki refahını, maddi ve kültürel alanda toplumsal adaleti tesis etmeyi arzulayan bir anlayıştır (Akşin, 2021: 226). Atatürk’ün halkçılık anlayışında sınıfsız eşitlikçi bir millet tesis etme çabası vardır. Aynı zamanda halkçılık günümüzde hala devam etmekte olan ve köklerini Türkistan coğrafyasından alan sosyal devlet anlayışını da ikame etmektedir. Halkçılık ilkesi diğer Atatürk ilkelerinin hem tamamlayıcısı hem de ayrılmaz bir parçası sayılabilir (Diker, 2007: 324). Bunlarla birlikte “Halkçılık” ilkesini de hayata geçirecek olan devletçi ekonomi modelidir.

1.1.4.4. Devletçilik

Milli Mücadele başarıya ulaştıktan sonra en önemli atılımlardan bir tanesi de ekonomik kalkınmanın bir an evvel hayata geçirilmesi idi. Atatürk “*Siyasal, askerî zaferler ne kadar büyük olursa olsunlar, ekonomik zaferlerle taçlandırılmazlarsa meydana gelen zaferler devamlı olamaz, az zamanda söner.*” ifadesiyle ekonomik kalkınmanın önemini vurgulamıştır. Mustafa Kemal Atatürk Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren serbest ekonomiye karşı olmasa da zaman içerisinde beklenen yatırımların gerçekleşmemesi ve 1929 yılındaki dünya ekonomik krizi nedeniyle devletçi bir ekonomiden başka bir kalkınma hamlesinin olmadığı gerçeğini anlamıştır (Diker, 2007: 325).

Atatürk dönemi devletçilik anlayışı güçlü ve gelişmiş bir devlet, kalkınmış, refah seviyesini yükseltmiş bir millet tesis etme amacıyla yakından ilişkilidir. Devletçilik

ekonomik kalkınmanın yanında eğitim, sağlık ve emek seferberliği anlayışıyla çok daha geniş milli bir kalkınma ilkesini savunan bir fikir hareketi olarak da kabul edilebilir (Aydemir, 2023:345). Bu fikir hareketinden beslenen devletçilik anlayışı özel teşebbüsü yok saymaz aksine özel sektörün eksik kaldığı alanlarda yatırım yaparak ülkenin kalkınma hamlesinde lokomotif rolü görmektedir. Diğer açıdan bakıldığında devletçilik özel girişime zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla iş bu ekonomik sistem karma ekonomi modeli olarak bilinmektedir. Atatürk’e göre “Devletçilik, özellikle toplumsal, ahlâksal ve millidir. Milli gelirin dağılımında, daha mükemmel bir adalet ve emek sarf edenlerin daha yüksek refahı, milli birliğin korunması için şarttır. Bu şartı daima göz önünde tutmak, milli birliğin temsilcisi olan devletin önemli görevidir.” (İnan,1988; Akt., Diker, 2007: 326).

Bu anlayış kapsamında I. ve II. Kalkınma Planları hazırlanıp planlı ekonomi politikası uygulamasına geçilmiştir. Bu sayede yatırımlar ülkenin tüm bölgelerine dağıtılmaya çalışılmış; ekonomik kalkınma belli bölgelerde değil ülkenin tamamına yayılarak halkçılık anlayışı ile de desteklenmiştir. Ancak halkçılık gibi devletçilik ilkesinin de herhangi bir vesayet altına girmeden tam bir inanç özgürlüğü ile gerçekleşmesi için vazgeçilmez önem taşımaktadır.

1.1.4.5. Laiklik

Batılı bir kavram olan laiklik 19 ve 20. yüzyıllarda Avrupa’da düşünce dünyasında meydana gelen gelişmelerin sonucu olarak sosyal ve siyasi hayatı etkileyen bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır. Kısaca dini hayatın siyasi kurumlardaki işleyişi etkilemesi olarak da ifade edilebilir. Laiklik kavramı Doğulu toplum tipi ile Batılı toplum tipini karşılaştırmak suretiyle daha iyi anlaşılabilir. Batı’da, dinle devlet arasındaki benzerlik, bir bardak çayla, çay bardağındaki şeker gibidir. Batı’da kilise daima devletten ayrı olmuştur. Kilise de papa var; fakat papa hiçbir zaman kral olmamıştır. Türkiye’de ise devlet çay, din de şeker gibi çayın içerisinde erimiş haldedir. Padişah, halife, din ve devlet İslâm ve Türk toplumlarında birer bütündür. Bu yüzdendir ki bizde din ve devlet işlerini birbirinde ayırmak çok zor olmuştur (Kartal, 2003: 158). Dolayısıyla halkın dini devlet, devleti de din sayması normal hale gelmiştir. Böyle olunca her şey dine bağlanıyordu. İşte bu bağın çok güçlü olduğu Osmanlı toplumunda değişimin ne kadar dirençle karşılandığını görmek zor değildir.

Atatürk’ün liderlik yaptığı değişim hareketlerinden saltanat ve hilafetin ilgası, eğitimdeki bazı yenilikler, Medeni Kanunu’nun seküler bir anlayışla kabulü, anayasadan din

Türk İnkılabı Yeni Türk Devleti'nin köklü bir dönüşüm projelerinden birisidir. Zira Türk İnkılabı, aynı zamanda toplumun politik zeminini ümmet esasından, millet esasına çevirmiş, hem de meşru siyasi iktidarın temeli olan kişisel egemenliğe son vererek millet egemenliğini ilan etmiştir. Buna paralel olarak bir yandan dine dayalı devlet düzeninden lâik temele dayalı devlet nizamına geçiş sağlamıştır. Bu değişim süreci modernleşme ve gelenekçilik arasında bocalama yaşayan Türk Halkı'nı ikililikten kurtararak Türk Milleti'nin yönünü Batıya çevirmesini sağlamıştır (Diker, 2007: 329).

Yukarıdaki temel ilkeler doğrultusunda siyaset, hukuk, eğitim, kültür, toplum ve ekonomi gibi farklı alanlarda birbirini tamamlayıcı nitelikte bir dizi inkılap gerçekleştirilmiştir. Bu inkılap ve reformların birçoğunun daha evvel ifade ettiğimiz gibi Osmanlı'nın son dönemlerinde alt yapısı hazırlanmış uygulamalar olduğu ifade edilebilir.

1.1.5. Cumhuriyet Devrimleri

- Saltanatın sisteminin kaldırılması (1 Kasım 1922)
- Cumhuriyetin ilanı (29 Ekim 1923)
- Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kurulması (9 Eylül 1923)
- Ankara'nın başkent ilan edilmesi (13 Ekim 1923)
- Hilafetin kaldırılması (3 Mart 1924)
- Tevhid-i Tedrisat Kanununun kabulü (3 Mart 1924)
- Şapka ve Kıyafet inkılâbı (25 Kasım 1925)
- Alafranga ölçü, saat ve miladi takvim uygulamasına geçilmesi (26 Aralık 1925)
- Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması (30 Kasım 1925)
- Türk Medeni Kanun'un kabulü (17 Şubat 1926)
- Uluslararası rakamların kabulü (20 Mayıs 1928)
- Harf inkılâbının yapılması (1 Kasım 1928)
- Ağırlık ve uzunluk ölçü birimlerinin değiştirilmesi (26 Mart 1931)
- Türk Tarih Kurumu'nun kurulması (12 Nisan 1931)
- Türk Dil Kurumu'nun kurulması (12 Temmuz 1932)
- Üniversite Reformu (1933)
- Soyadı Kanununun kabulü (21 Haziran 1934)
- Hafta tatilinin Pazar günü olarak belirlenmesi (1 Haziran 1935)
- Laikliğin anayasal teminat altına alınması (5 Şubat 1937)

1.1.6. Cumhuriyet Devrinde Siyasal Değişim

Atatürk'ün Milli Mücadele'yi zaferle taçlandırmasıyla Türkiye, hürriyetini ve toprak bütünlüğünü teminat altına alan Lozan Antlaşması'nı imzalamıştır. Aynı zafer şüphesiz ülkenin içte ve dışta otoritesini sağlamlaştırmıştı. Zafer, Türk İnkılabı'nın banisine bunu gerçekleştirecek yetkiyi, nüfuzu sağlıyordu. Atatürk siyaset ve zamanın ustasıydı. Lozan Antlaşması'nın arifesinde Ankara Hükümeti'nin yanında İstanbul Hükümeti'nin de davet edilmesi Ankara Hükümeti'nce tepkiyle karşılanınca bu haklı gerekçeyle saltanat kısa sürede kaldırılmıştır. Ancak geleneksel toplumda bunun belli bir tepki yaratacağı bir gerçektir. Çünkü yüzyıllardır saltanat sistemine alışmış bir siyasal mekanizmanın ilgası hiç de kolay değildi. Bunu yaparken Cumhuriyet rejiminden hiç bahsetmemesi, hilafetin gerekliliğini savunması, ne denli tedbirli ve davrancılığının göstergesiydi (Akşin, 2021:173).

Saltanatın kaldırılması fikri en köklü ve temel devrimlerden biriydi. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde büyük tartışmalar sonucunda 1 Kasım 1922 tarihinde saltanatın kaldırılması kararlaştırılmıştır. Bu tartışmaların yaşandığını gören Mustafa Kemal yeniliğe bu kadar dirençli olan milletvekilleriyle Türk Çağdaşlaşması'nın mümkün olamayacağını anlamıştı.

Gelenekçi Osmanlı bürokrasisi, Osmanlı Hanedanı'nın varlığını vazgeçilmez görüyordu. Çünkü bu düşüncenin arkasında 600 yıllık bir saltanat geleneği vardı. Sultan her ne kadar İngilizlerle iş birliği yapmış olsa da tutucular, manevi güçleri olduğunu düşündüğü halifenin devlet idaresinde baş aktör olarak kalması gerektiğini düşünüyorlardı. Mustafa Kemal ve kadrosunun amacı ise *“çağdaş uygarlık seviyesinde ileri ve uygar bir ülke olarak”* yaşayan bir ulus devlet inşa etmektir. Bu ulus devlet; modern, sanayileşmiş bir ekonomi tesis etmek için bilime ve çağdaş eğitime değer veren seküler ve akılcı bir milli devlet olmak durumundaydı. Ancak bu anlayışın tesis edilebilmesi için siyasal iktidarın tutucu zihniyetin elinden alınması gerekmektedir. Lozan Antlaşmasının imzalanmasıyla bu siyasal anlayışın uluslararası alanda tanınması şüphesiz siyasal bir başarıdır (Ahmad, 2011: 68-69).

Tutucular Cumhuriyetin ilanından sonra Cumhuriyetçi kadrolara karşı mukavemet göstermekten geri durmadılar. Halifeyi muhalefetin sembolü, cumhurbaşkanını dengeleyen bir kuvvet olarak kullanmayı sürdürdüler. Özellikle İngilizlerin, Hindistan Müslümanları aracılığıyla hilafetin dünya Müslümanları için taşıdığı öneme dikkat çekmeleri, hilafet meselesinin iç politik bir sorun olmaktan çıkarak uluslararası bir mesele haline gelme riski

taşıymaktaydı. Bu durum, sadece siyasal bir gerilime yol açmakla kalmayıp, aynı zamanda ulus-devlet anlayışıyla da çelişmekteydi. Hilafet ve diğer birçok İslami kurum varlığını sürdürdükçe, eski rejim destekçilerinin, İslam dininin sembollerini inkılapçılara ve onların siyasi amaçlarına karşı bir güç unsuru olarak kullanabilecekleri gerçeği göz ardı edilemezdi. Siyasal sürecin bu noktaya evrilmesi üzerine 3 Mart 1924 tarihinde TBMM'nin kararıyla halife görevinden alınmıştır. Hilafet artık TBMM içerisinde saklı kalacak şekilde bir kanuni düzenlemeyle kaldırılmıştır. Halifeliğin ilgasıyla birlikte Osmanlı hanedanının tüm üyelerinin Türkiye'ye girişleri de yasaklanmıştır (Ahmad, 2011:70).

Bugün Türkiye'de yaşanan bazı tartışmaların temelinde, saltanat ve hilafet makamlarının kaldırılmasının ardından Osmanlı Hanedanı'na yönelik muamelenin somutlaşması yatmaktadır. Günümüzde halen devam eden Cumhuriyet çağdaşlaşmasının, belirli kesimlerce kabul görmemesinin nedenlerinden biri de bu duruma dayanmaktadır. Çağdaşlaşmanın benimsenmesinde yaşanan güçlükler, çalışmanın başında da vurgulandığı üzere, ülke barışını tehdit eden sosyal sorunlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle, çağdaşlaşma sürecinde yaşanan zorlukların bilimsel olarak incelenmesi ve Atatürk inkılaplarının öğrenciler tarafından benimsenme düzeyi ile sosyoekonomik seviyeleri arasındaki ilişkinin ortaya konması değerli görülmektedir

1 Nisan 1923 tarihinde I. Türkiye Büyük Millet Meclisi kendisini feshederek seçim kararı almıştır. Oluşturulacak II. TBMM'deki vekillerin çağdaşlaşma yanlısı olmaları temel bir ölçüt olarak kabul edilmiştir. Bu doğrultuda, İkinci Meclis'in belirli bir ön eleme süzgecinden geçerek teşekkül ettiği ifade edilebilir.

Yeni kurulan cumhuriyetin muhalefet tecrübesi iki ayrı partiyle oldu: Kendilerine müsaade verilen bu partilerden birisi 1924-1925 yıllarındaki Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve diğeri de Serbest Cumhuriyet Fırkası idi. Cumhuriyet rejimine karşı çıkan ayaklanmalar neticesinde kapatılmak durumunda kalan bu partilerin ardından hükümetin iktidar partisi üzerindeki kontrolü artmıştır. 1935 yılına gelindiğinde Halk Partisi ve hükümetin birlikteliği resmiyet kazanmıştır. Merkezde İçişleri Bakanı ve partinin genel sekreteri aynı kişiydi. Taşrada ise vali aynı zamanda parti il teşkilatının başı konumundaydı. Bu dönemin atmosferini yansıtmak açısından Türkiye'de çağdaşlaşma tarihi açısından önemli aydınlardan Niyazi Berkes'in şu hatırası dikkatleri çekmektedir. Niyazi Berkes Ankara'da Halkevi binasını gezdiği sırada şahit olduğu olayı şöyle anlatıyor:

Çanakkale milletvekili Gevher Bey beni gezdirip bir şeyler gösterdi. Halkevi gezisi sırasında gördüğüm şeyler beni çok şaşırtmıştı. Kılık kıyafetinden “halktan” olduğu belli olan biri geçiyordu. Bunu gören Ziya Bey adeta bir histeri geçirdi. Bağırıp çağırıyor, adamı kovalayıp yaka paça dışarı attılar. Zavallı meğer tiyatro bileti almaya gelmiş. Ankara’nın tek piyes yerinin orası olduğunu sahneyi gezdiğim zaman öğrenmişim. Başkan hademelere sıkı tembih etti, böyle ne olduğu bilinmeyen halktan kişiler içeriye sokulmayacaktı. Zamanla öğrendim ki orası siyasal alana çıkma işinin başmaklarıymış. Bunu bilmediğimden orasını halkın evi zannediyormuşum (Berkes, 2017:72).

Niyazi Berkes’in bu hatırasından da anlaşılacağı üzere tek parti dönemindeki bazı uygulamaların halkçı olmadığı demokratik bir zeminden uzaklaşıldığı görülmektedir. Berkes’in bu hatırasının arka planına bakıldığında halk ve yöneten ayrımının yaşandığı Asya toplumundaki yüzyıllara dayanan bürokratik geleneğin derinliği görülmektedir. Halkevinin bu tutumu kendisine yeni tabela edinen bürokrasinin eski tavrını yeni dönemde de sürdürmeye çalıştığı şeklinde değerlendirilmektedir. Bu bürokratik geleneğin kendisini devam ettirmesi anlayışının zaman içinde değişip daha demokratik bir anlayışa kavuşması gerekmektedir.

1.1.7. Cumhuriyet Devrinde Hukuksal Değişim

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte hukuksal alanda da köklü değişiklikler yapılmıştır. Osmanlı’dan gelen hukuk yapısının parçalı olması, yeni kurulan Türk devletinin hukuk yapısının çağdaş dünyanın ihtiyaçlarına uygun bir şekilde düzenlenmesini gerekli kılmaktaydı. 1924 Anayasası ile başlayan siyasal değişim 1926 yılında kabul edilen İsviçre Medeni Kanun’u ile modern ve laik bir toplum yapısı yolunda önemli bir adım atılmasını sağlamıştır. Bu kanun ile Osmanlı’dan gelen şerri sisteme dayalı bir hukuk düzeninden toplumun bütün hukuksal işlerini tutarlı bir hukuk sistemi dâhilinde birleştirme imkânı sunan laik bir hukuk sistemine geçilmiştir (Lewis, 2014: 515).

Medeni Kanun, bir milletin siyasal ve toplumsal mevcudiyetini içine alan bir ilkeler sistemi olmakla birlikte topluma çağdaşlaşma anlamında yön veren etkidir. Aynı zamanda toplumsal birlikteliği de sağlamada anayasa hukukundan daha uygulanabilir bir görev üstlenmiştir. Bu kanun yıllardan beri tartışma konusu olan kadınların toplum yaşamındaki yeri problemine geniş çözüm olanakları sağladığı gibi; birey, aile ve iş ilişkileriyle uyumlu kanunlarla çevrelenmiştir. Kişi ve soyadları, miras, özel mülkiyet, sözleşme ve ticaret yasaları, borçlar, mali sorumluluklar, yasal oturma yeri gibi çağdaş uygarlıkta birey yaşamında değerli görülen bu alanlardaki gelişmelerin kaynağı Medeni Kanun’dadır. Kadınlara 1934 yılında eşit yurttaşlık hakkı tanınsa da günümüzde hala kadın hakları

konusunda demokratik bir toplumsal anlayış tesis edilememiştir (Berkes, 2023: 532). Fakat çağdaş, demokratik toplum yapısını tesis etmenin yolunun eğitim alanındaki ilerlemelere bağlı olduğu bir gerçektir.

1.1.8. Cumhuriyet Döneminde Eğitim Alandaki Değişim

Cumhuriyet Dönemi'nin önemli aydınlarından Şevket Süreyya Aydemir, Atatürk devrimlerinin yeni nesle aktarılmasında ne denli hayati öneme sahip olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir. *“Biz bir yayız ki, çocuklarımız, attığımız oklardır. Ok yaydan kurtulunca artık bizim değildir. Bizden durmadan uzaklaşır. Kendi âleminde, kendi ufuklarına doğru uçar, gider.”* (Aydemir, 2023:1). Şevket Süreyya'nın deyimiyle cumhuriyet çocukları bir anlamda gelecek nesli inşa edecek ve cumhuriyeti yaşatacak kadroları yetiştirecektir. Bu manada hedefin iyi belirlenmesi ve bu hedefe giden yöntemin eğitimden geçtiği gerçeğinin iyi anlaşılması gerekmektedir.

Atatürk inkılapları şüphesiz onun tahkim etmek istediği devlet düzeninin temel felsefesini oluşturmaktadır. Dolayısıyla Cumhuriyeti kuran devlet aklı, onu yüceltecek nesillerin yetiştirilmesinde takip edeceği eğitim politikasını bir anlamda cumhuriyetin başarısı olarak değerlendirmiştir.

Bir ulusun en yüce varlığı, onun tarih boyunca biriktirip yücelttiği medeniyet yapılarıdır. Her millet yetiştirdiği halk şairi, besteci, filozof, bilim insanı, mimar, ressam ve heykeltıraş gibi kişilerin büyüklüğü ve bunların icra ettiği çeşitli yapıtların önemi ve zenginliği oranında uluslararası alanda itibarı artar. Bu yapıtların birikimi ve kuşaktan kuşağa aktarılması ulusal miras ile oluşmaktadır (Kuban, 2021:143). Bu aktarımın en etkili yolu eğitim olduğu gerçeğinden hareketle cumhuriyet devrimlerinin başarısının eğitim kurumlarını çağdaş demokrasiye uygun bir şekilde yeniden tesis etmekten geçmekteydi. Bu istikametten hareket eden Atatürk, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile çağdaş, milli ve laik bir eğitim siyasetini takip etmenin uygun olacağını düşünmüştür.

Eğitim sosyal ve kültürel yaşam biçimimizi etkilemesinden ötürü Atatürk'ün eğitim alanında yaptığı düzenlemeler sosyal ve kültürel alan ile ilişkilidir. Dolayısıyla eğitim alanında yapılan düzenlemeler sosyal ve kültürel alandaki düzenlemelerden bağımsız bir şekilde düşünülemez. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun ardından 1928 yılında gerçekleştirilen Harf Devrimi kültürel değişimin ne derece etkili olacağının habercisiydi. Cumhuriyet tarihinin en köklü inkılaplarından biri olan Harf Devrimi bazı çevrelerden “Bizi

kültürümüzden kopardı”, “Bir günde cahil bırakıldık”, “Dedemizin mezar taşını okuyamıyoruz” vb. türünden eleştirileri beraberinde getirmiştir. Bu görüşün çok da isabetli bir yönü olmadığı açıktır. Şöyle ki 1918 yılında okuma yazma oranının %5’i geçmediği tahmin edilmektedir. Bu oran 1927 yılında %10,7 idi. Bu oranların az olmasının değişimi daha kolay hale getirdiği söylenebilir. Harf inkılabını uygulanabilir kılan ikinci etken, Osmanlı kütüphanelerini dolduran hatırı sayılır birikimin büyük ölçüde bir Orta Çağ birikimi olmasıydı. Bu birikimin elbette tarihsel bir kıymeti vardı, ama 20. yüzyılın şartları göz önüne alındığında bir hayli sınırlıydı. Nitekim 1936 yılına gelindiğinde yeni harflerle okuma yazma öğrenip diploma alanların sayısı 2,5 milyonu geçmişti. Bu da nüfusun yaklaşık %15’inin kısa zamanda okuma yazma öğrendiğini göstermektedir (Akşin, 2021:208).

1930 yılından sonra Atatürk tarafından kurulan Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu gibi kurumların ulusal kimliğin benimsenmesi için yapılan çalışmalar olduğu görülecektir. Tarih emperyalizm elindeki önemli ideolojik araçlardan biridir. Atatürk Osmanlı’nın son yüzyılındaki olayların bir kısmına şahit olan bir devlet adamı olarak I. Dünya Savaşı’na giden süreci iyi analiz eden birisidir. Dolayısıyla Atatürk sömürgeci devletlerin tarihi nasıl tehlikeli bir silah olarak kullanabileceklerini biliyordu. Nitekim Enver Ziya Karal bu dönem tarihçiliği için “savunma tarihçiliği” ifadesini kullanmaktadır. 1931 yılında kurulan Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti’ni bu anlamda değerlendirmek gerekmektedir (Akşin, 2021: 206-207).

Dil konusunda yapılan çalışmalara bakıldığında Osmanlı’nın konuştuğu Osmanlı Türkçesi’nin biraz ağır bir dil olduğu düşüncesi hâkimdi. Tanzimat döneminden sonra dilde sadeleşme çabaları bazı aydınlar tarafından dile getirilmekteydi. Dil ile ulus kültürü arasındaki ilişki çok değerlidir. Dil olmazsa millet olmaz. Dilin sözlüğü, kavramsal kapsamı ve düşünsel ya da entelektüel muhtevası çağdaş dünyanın hâkim dilleriyle aynı güçte değilse, o ulus devlet ikinci sınıf bir devlettir. Dilinin itibarına saygı duyan toplumlar uluslararası alanda kendi kültürlerini de güçlü bir şekilde yansıtmaktadırlar. Dil bir devletin hakiki bayrağıdır ve kültür denilen olguyu taşımaktadır. Sadece sömürge olanlar sömürgecilerin dilini konuşur. Örneğin Senegal’in okunuşu Fransızca, Kenya’nın okunuşu İngilizce; Amerikan yerlileri İngilizce, Brezilya yerlileri Portekizce konuşur. Bu olgulardan hareketle kendi dilini ezik gören bir toplumun özgürlüğü tehlike altındadır (Kuban, 2015: 88).

Atatürk'ün Cumhuriyet'i ilan ettikten sonra gerçekleştirdiği çok sayıda inkılapla, Türk toplumunu milli esaslar çerçevesinde birleştirme hedefi açıkça görülmektedir. Dil, toplumsal birliği sağlayan en güçlü unsur olarak kabul edilmektedir. Örneğin, Protestanlığın en büyük etkisini Luther'in İncili Almancaya çevirmesine borçlu olduğu bilinmektedir. İngiliz toplumunu millet kılan unsur İngilizce, Fransa'yı oluşturan ise Fransızcadır. Avrupa kıtasını birleştiren etken, Katolik Kilisesi tarafından zorunlu kılınan Latince olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri ise Amerikan İngilizcesi aracılığıyla ulusal birliğini sağlamıştır. Hindistan ise politik bütünlüğünü İngilizce sayesinde kurabilmiştir. Bu örnekler ışığında, çağdaş dünyaya kendi ulusal diliyle dâhil çalışan Türkiye Cumhuriyeti'nin dil alanında yürüttüğü çalışmaların bu bağlamda değerlendirilmesi gerekmektedir (Kuban, 2015: 89).

Cumhuriyet devrindeki dil çalışmalarının kökeninde yukarıda bahsedilen anlayış yatmaktadır. Bundan dolayı yeni kurulan ulus devlet ulusal bilinci yaratmak için Türk Dil Kurumu'nu kurması ve dil alanında kurultaylar düzenlemesi bu bakımdan önemlidir. Dil bir kültür inşa etme sürecinin işlevini görmektedir. Bu anlamda dilin kültür ve sosyal hayata yön vermesi kaçınılmazdır.

Eğitim alanındaki önemli dönüşümlerden biri de 1933 yılında gerçekleşen Üniversite Reformu'dur. Türkiye'de çağdaş bilim zihniyetinin yerleşip kurumsal bir nitelik taşımasında Üniversite reformunu önemli rol oynamıştır. Özellikle Almanya'da Nazi zulmünden kurtulup Türkiye'ye yerleşen alanından nam salmış bilim insanları ülkemizde bilimin gelişmesini sağlamış; bazı bilim dalları bu bilim adamları tarafından kurulmuştur. Bu atılımlar Cumhuriyet Devrinde önemli Türk bilim adamlarını yetiştirerek, Türkiye'de yükseköğretim ve bilimin hareketinin gelişme sürecinde kalıcı izler bırakmıştır (Öztürk, 2007: 272). Bütün bu eğitim alanındaki kurumsal hamleler, cumhuriyetin hedeflediği sosyal ve kültürel değişimi sağlamak içindir.

1.1.9. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Kültürel Değişim

Osmanlı toplum yapısında dinin çok etkin olması ve dini kurumların halkın gözünde itibarlı olması birçok kültürel devrimi zorlaştırdığı söylenebilir. Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren dini kurumlarda bozulmanın başladığı görülmektedir. Özellikle ulema sınıfı devlet kademesinde zenginleşip babadan oğula geçen bir kast haline dönüşür. Diğer yandan tarikat erbaplarının dervişler birlikte toplumsal alanda söz sahibi olmuşlardır. Hatta zaman zaman dervişler dinsel-toplumsal başkaldırıların ateşleyicisi olmuşlardır

(Lewis, 2014: 547). Dinin toplum nazarında bu kadar etkin olduğu Türkiye’de cumhuriyetin ilanından sonra devletin otoritesini elinde tutmaya uzun süredir alışkın olan ulema sınıfı hem milli devlet anlayışına hem de laikleşme reformlarına karşı çıkmıştır.

Laikleşme süreci toplumda bir zihniyet değişimini amaçlamaktaydı. İstenen bu toplumsal değişimin sembolik devrimlerinden biri de Şapka Kanunu olmuştur. Halk tarafından radikal bir düzenleme olarak algılanan Şapka Kanunu, belki de cumhuriyet devrimleri arasında halkın en fazla direnç gösterdiği devrim kanunları arasındadır. Çünkü halkın doğrudan yaşam biçimine müdahale olarak algılanmasından ötürü bazı çevreler tarafından tepkiyle karşılanmıştır (Lewis, 2014: 553). Bugün halk arasında Atatürk İnkılapları’nın hazmedilemeyişinin temelinde sosyal ve kültürel alanda yapılan bazı inkılapların olduğu muhtemeldir. Bu inkılaplardan Tekke, Zaviye ve Türbelerin halkın ziyaretine kapatılması, Uluslararası Zaman, Rakam ve Ölçü Birimlerinin Kabulü, Ulusal Tatil Günlerinin Düzenlenmesi ve Soyadı Kanunu gibi düzenlemeler toplumun yaşam biçimine doğrudan müdahale olduğundan, bazı yerlerde halk tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk’ün tekke ve zaviyelere ve onların temsil ettiği yaşam biçimine karşı kapsamlı hareketi dini kurumların temsilcileri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Fes, cüppe, şalvar gibi kılık kıyafet değişikliği cumhuriyet rejiminin Osmanlı’nın temsil ettiği dini ve kültürel değerlere karşı açık bir saldırısı olarak algılanmıştır. Süreç içerisinde medreselerin kapatılması ve tarikatların faaliyetlerinin sonlandırılması bazı çevreleri rahatsız etmiştir. Özellikle Anadolu’nun Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde aşiret ve şeyhlik düzenine dayalı feodal bir yapı içerisinde yaşayan halkın, Cumhuriyet rejimini dinsizlikle özdeşleştirerek isyan etmesine zemin hazırlayan bir toplumsal algı oluşmuştur. Mustafa Kemal Atatürk Türk toplumunun çağdaş dünyaya katılması için bir zihniyet değişimine gitmesinin uygun olacağını düşünmekteydi. Bunun için şu sözleri manidardır:

“Bugün ilmin, fennin her bakımdan medeniyetin ıfık saçan varlığında filan ya da falan şeyhin irşadiyle maddi ve manevi mutluluk arayacak kadar iptidai insanların Türkiye’nin medeni toplumunda mevcut olduğunu asla kabul etmiyorum. Efendiler ve ey millet, iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, meczuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat, medeniyet tarikatıdır.” Mustafa Kemal Atatürk

Atatürk’ün bu ifadesi Yeni Türkiye’nin takip edeceği temel felsefeyi ortaya koyması bakımından önemlidir. Özellikle Atatürk inkılaplarının temelini laikliğe dayanması Türk

toplumunun akıl ve bilim ışığında çağdaş dünyanın gereklerine uygun bir zeminde kurumlarını tesis etmesi gerektiğini ortaya koyuyordu. Nitekim 1928 yılında Anayasa'dan "Devletin dini İslâmdır." ibaresinin kaldırılması dini alanda birtakım reformları beraberinde getirmiştir. Devlet dini eğitimi kendi kontrolünde ve laik bir felsefe ile yürütme yoluna gitmiştir. Bu anlamda Kur'an-ı Kerimin Türkçeye çevrilmesi, ibadet dili ve ibadet biçimi alanında birçok değişime gidilme fikri ortaya konmuştur (Lewis, 2014: 554-560).

Atatürk'ün birçok alanda gerçekleştirdiği inkılapların temel amacı, Batı uygarlığının yüzeysel veya hoyrat yönlerini taklit etmek değil; Batı'nın çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma sürecinde benimsediği bilimsel düşünce sistemini ve rasyonel zihniyeti topluma kazandırmaktır. Bu zihniyet temelinde Batı uygarlığı, kamu ve sivil kurumlarını ileriye taşıyacak bir yapıya dönüştürmüştü. Batı bu zihniyeti sayesinde demokratik sistemleri kurabilmiş, ulus gerçeğini yaratmış, bireye kişilik vermişti. Hayatın bilimsel ve rasyonel yaşanması aydınlanmanın eseri idi. Akıl ve bilim rehberliğinde hareket eden toplumlar, büyük bir güce ulaşmış, bir refah ortamı yaratmışlardı. Bu ilkelerden hareket eden bir devletin hem sömürgecilığe karşı onurlu bir duruş ortaya koyması, hem de ulusal kimliğini daha da kuvvetlendirmesi mümkündür. Cumhuriyeti kuran devlet anlayışı yukarıda ifade edilenlerden yola çıkarak böylelikle demokratik, laik, cumhuriyetçi, halkçı, akılcı, bilimsel, deneye dayalı ve gerçekçi bir yaşam biçimi ortaya koymuştur (Arı, 2009: 190).

Atatürk devrimlerinin temel amacı, Doğu kökenli dünya görüşünden uzaklaşmaktır. Orta Doğu'nun tarihsel olarak otoriter yapılarla özdeşleşmiş olması nedeniyle, bölgeden demokratik girişimlerin neredeyse hiç doğmamış olduğu görülmektedir. Bu değişime kapalı zihniyetin olumsuz sonuçlarını iyi analiz eden Atatürk, söz konusu anlayışın ancak köktenci önlemlerle aşılabileceğine inanmaktaydı. Batılılaşma kavramı kimi aydınlar tarafından sakıncalı görülmekle birlikte, bu kaygıların çoğu temelsizdir. Avrupalılaşmanın ulusal kimliği zedelediğini gösteren en çarpıcı örnek Macar ulusudur; zira Batılılaşma milli benliği ortadan kaldıracak olsaydı, Avrupa'nın merkezinde yer alan Macarların kendilerine özgü kültür, gelenek ve göreneklerini korumaları mümkün olmazdı (Akurgal, 2018: 161-162). Nitekim dünyanın en büyük Türk organizasyonlarından biri olan "Turan Kurultayı'nın Macaristan'da düzenleniyor olması, Batılılaşmanın milli kimlikle çelişmediğinin somut bir göstergesi niteliğindedir. Bu bağlamda, Atatürk'ün Batılılaşma yönündeki reformlarını da

ulusal kimliği koruyarak çağdaşlaşmayı hedefleyen bir anlayış çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir.

Atatürk'ün Batılılaşma çabalarının temelinde kendi öz kültürüne dönme arzusu inkılapların başka bir yönünü oluşturmaktadır. Atatürk'ün Batı'yı takip etme çabası milli kültüre sahip çıkma anlayışını içinde barındırmaktadır. Toplum bilimci Mümtaz Turhan'ın ifade ettiği gibi milleti muhkem bir kale haline getiren ulusal kültür Türkiye'de hâlihazırda zayıf, gevşek, münferit bir unsur durumundadır. Zayıflıktan kasıt, kültürün fikri bakımdan geliştirilmemiş, işlenmemiş olması; gevşeklikten kasıt bütün fertleri ve grupları aynı ölçüde alakadar etmemesi ve birbirine bağlayamamasıdır (Turhan, 2019: 226). Bu gevşek milli kültür unsurunun güçlendirilmesi ve Atatürk'ün tesis etmek istediği milli devlet temelinde milli kültürün toplumun tüm fertlerince adeta kılcal damarlarına varıncaya kadar işlenerek yeni bir toplum inşa edilmesi hedeflenmektedir.

Sonuç olarak, Atatürk inkılaplarının olağanüstü yeteneklere sahip bir liderin keyfi tasarrufları olarak değerlendirilmesi isabetli değildir. Eğer bu reformlar yalnızca bireysel iradeye dayansaydı, Atatürk'ün vefatının ardından kısa sürede etkisini yitirmesi beklenirdi. Ancak aradan yaklaşık bir asır geçmiş olmasına rağmen, söz konusu devrimlerin büyük ölçüde varlığını sürdürmesi, bu reformların Türk halkının gerçek sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarına dayanarak gerçekleştirilmiş olduğunu göstermektedir (Akşin, 2021: 222). Atatürk'ün ve cumhuriyetin çok önem verdiği “bireyin” yetişmesinde en önemli sosyal birimlerden biri de ailedir. Ailenin sosyal ve ekonomik seviyesinin çağdaş bir yaşamın icap ettirdiği standartlara sahip olması vazgeçilmez bir öneme sahiptir.

1.1.10. Ailenin Sahip Olduğu Sosyoekonomik Seviyenin Önemi

Araştırmanın önemli bileşenlerinden biri de ailelerin sosyoekonomik seviyeleridir. Atatürk ilke ve inkılapları ile 8. sınıf öğrencilerinin ailelerinin sosyoekonomik seviyeleri arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması çalışmasında, sosyoekonomik seviye olgusu üzerinde durmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Aile, bir toplumun medeniyet olabilmesi için var olması gereken en önemli kurumdur. Toplumun çekirdeği olan ailenin sosyoekonomik seviyesi bir anlamda toplumun da refah seviyesini belirlemektedir (Şirin, 2014: 33). Bu kapsamda ailenin sahip olduğu yaşam şartlarının çocuklarının üzerinde birtakım etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

Sosyoekonomik seviye bir bireyin veya bir ailenin servet, güç ve sosyal statü gibi değerli maddi manevi varlıklarının bir kombinasyonuna erişim veya kontrole göre bir hiyerarşideki sıralamasını tanımlar. Sosyoekonomik seviye doğasında ebeveyn geliri, ebeveyn eğitimi ve ebeveyn mesleği gibi bileşenleri ifade eden bir tanımlamayı içerir (Mueller ve Parcel, 1981; Akt., Şirin, 2005: 418).

Ebeveynin geliri, sosyoekonomik seviye olarak öğrencilerin faydalanabileceği sosyal ve ekonomik kaynakların potansiyelini göstermektedir. İkinci bileşen olan sosyoekonomik seviye bileşeni ebeveynin eğitimi sosyoekonomik seviyenin istikrarlı yönlerinden biri kabul edilir çünkü genellikle erken yaşta belirlenir ve zamanla aynı kalma eğilimindedir. Buna ilave olarak ebeveynin eğitimi ailenin gelirinin bir göstergesi sayılmaktadır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan çalışmalar bunu göstermektedir. Geleneksel anlamda üçüncü sosyoekonomik bileşen ise meslek faktörüdür. Belirli bir mesleğe haiz olmak için temelde gerekli olan belli bir eğitime ve gelir seviyesine sahip olmak gerekmektedir (Hauser ve Warren, 1997: 178-179). Duncan'ın sosyoekonomik Endeksi (1961) çalışmasında ortaya koyduğu mesleki ölçümler bir hanenin sosyoekonomik statüsü hakkında önemli bilgiler ortaya koymuştur: Bu bilgiler yalnızca mesleğin gelir ve gideri hakkında bilgi vermez, aynı zamanda belirli bir sosyoekonomik tabakanın itibarı ve kültürü hakkında bilgi sunar (Mueller ve Parcel, 1981; Akt., Şirin, 2005: 419).

Ebeveynler yetişmiş oldukları kültürün ve ait oldukların sosyal sınıfın değer ve tutumlarını taşımaktadırlar. Sosyal sınıf insanların kolektif düşüncelerinden meydana gelen bir kavramdır. Bu ortaklık bireyin belli bir grup tarafından kabul görmesine olanak sağlamaktadır. Sosyal sınıf kavramı sadece bir ekonomik olguyu ifade etmeyip bireyin eğitim düzeyini, gelirini, alışkanlıklarını, ideolojisini ve hayat biçimini içine alan bir kavram niteliği taşımaktadır. Belli bir sosyoekonomik düzeyde bulunan birisi temsil ettiği ortak değerler sisteminin bir bölümünü yetiştirdiği aile ortamı oluşturmaktadır (Kuzgun, 1987: 55).

Ebeveynlerin çocukların üzerindeki etkisi eskiye göre azalsa da halen aile, gençlerin gelişim sürecinde önemli faktörlerden birisidir. Dolayısı ile ailenin sahip olduğu sosyoekonomik seviye çocukların hayatı algılamalarında etkili olduğu ifade edilebilir. Bu bakımdan sosyoekonomik statüden kaynaklı farklılıklar ailelerin hayat kalitesi üzerinde anlamlı etkiye sahip olabileceği düşünülmektedir. Sosyoekonomik statü farklılıklarının toplumsal yaşamda önemli etkileri ve neticeleri mevcuttur (Erkenekli, Uzun ve Gümüş,

2012: 126). Bu sonuçlardan biri de 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk devrimlerini benimseme düzeylerinin ailelerinin sosyoekonomik seviyeleri ile olan ilişkisidir. Bu çalışmada sosyoekonomik seviyenin bileşenlerinden faydalanılarak öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleriyle ailelerin sosyoekonomik seviyeleri arasında ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır.

1.1.11. Türk İnkılabıyla İlgili Alanyazındaki Çalışmalar

İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ve anlatımıyla ilgili birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar incelendiğinde her birinde farklı bir vurgu öne çıkmaktadır.

Atik (2001) “1923-1938 yılları arasında Atatürk Devrimlerinin Halka Benimsetilmesinde Yazılı ve İşitsel Basının İşlevi” isimli yüksek lisans tezinde Cumhuriyetin kurucu kadrolarının eğitim ve basın kurumlarına verdiği önemden bahsedilerek Atatürk Devrimlerinin halka benimsetilmesinde bu kuruluşlarının önemi vurgulanmıştır. Yapılan bu çalışmada özellikle kamusal alandaki değişimlerin radyo kanalıyla halka aktarılması amaçlanmakla birlikte harf devriminin halka tanıtılması, tarih ve dil alanında yapılan çalışmaların topluma anlatılması noktasında radyonun önemi vurgulanmıştır. Çalışmanın devamında devlet radyoyu ülke genelinde politik ve kültürel bir terbiye aracı olarak kullanmaya çalıştığı fakat alt yapı yetersizlikleri ve halkın çoğunun kırsal alanda yaşaması gibi nedenlerle devrimlerin basın yayın yoluyla halka ulaştırılmasının zorluğu ifade edilmiştir. Radyonun kamusal alanda çalışan personele ulaşabildiği ölçüde devrimlerin daha çok kamu personeli düzeyinde benimsendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Doğaner (2002) “Atatürk İnkılaplarının Topluma Yansıması -Ankara Örneği-” adlı doktora tezinde modernleşme kavramı adı altında Ankara ili özelinde birtakım değerlendirmelerde bulunmuş, Atatürk inkılaplarının temel dinamiklerine ve inkılapların yerleşmesinde kullanılan unsurlar anlatılmıştır. Bunlara ilave Atatürk ilkelerine dayalı temel dinamiklerden hareketle genç cumhuriyetin inkılapları gerçekleştirirken temel aldığı kaynaklar ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada ayrıca çeşitli alanlarda yapılan inkılapların gerekçesi, söylemi ve kamuoyunda nasıl ele alındığı ve bunların Ankara halkına nasıl yansıdığı incelenmiştir.

Kurnaz ve Yılmaz (2006) tarafından yapılan “8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Kavrama Düzeyleri” isimli çalışmada özellikle laiklik kavramının tam anlaşılmadığı ve laiklikle ilgili öğrencilerin birbiriyle çelişen fikirlerinin olduğu tespit

edilmiştir. Örneğin “Devletin dini İslamdır.” maddesinin anayasadan çıkarılmasını desteklemeyen öğrencilerin aynı zamanda laik hukuk siteminden taraf oldukları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin babalarının eğitim seviyesi arttıkça Atatürk devrimlerini kavramalarının olumlu yönde yükseldiği belirlenmiştir. Öğrencilerin annelerinin icra ettiği mesleğinin Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrama düzeylerinde belirleyici olduğu ve bu belirleyici etkinin ev hanımları aleyhinde olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin babalarının mesleğinin Atatürk devrimlerini kavrama düzeyleri üzerinde etkili olduğu ve bu durumun memur olanlar lehine olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin ailelerinin aylık gelir seviyesi arttıkça Atatürk devrimlerini daha iyi idrak ettikleri anlaşılmaktadır.

Örnek olarak Özyurt (2010) “Atatürk İnkıplarının Kars’ta Sosyo-Kültürel Etkileri (1923-1938)” adlı yüksek lisans tezinde Atatürk ilke ve inkıplarının 1923-1938 yılları arasında Kars halkı tarafından benimsenmesinden ve Kars’ta yapılan sosyal faaliyetlerin neler olduğundan bahsedilmiştir. Bu tezde Cumhuriyetin ilk yıllarında hayata geçirilen devrimlerin ve yeniliklerin halka benimsetilmesi ve yayılmasında görev üstlenen Türk Ocaklarının kapatılmasının ardından 1932 yılından itibaren açılan Halkevi ve Halkodalarının bu görevi devraldığı ifade edilmektedir. Bu yıllarda Kars Halkevi ve Kars’ın dört bir tarafında hizmete açılan Halkodaların Kars halkının sosyo-kültürel çalışmalarının artmasında etkili olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu tez bölgesel bir mahiyet taşımakla birlikte ülkemizin Doğu Anadolu Bölgesi’nin Atatürk ilke ve inkılaplarına karşı olan yaklaşımından bir örnek ortaya koymaktadır.

Keçe (2014) tarafından “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Atatürk İlkelerine İlişkin Algı Düzeylerinin Değerlendirilmesi” adlı makale çalışmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürk devrimlerine yönelik algılarının hangi yönde ve ne düzeyde olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışma grubunu, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde öğrenimine devam eden 435 öğretmen adayının oluşturduğu bu çalışma doğrudan 8. sınıf öğrencilerine yönelik bir çalışma olmamasına rağmen bu tezin alt problemlerine yönelik bir takım fikirler vermesi bakımından önemlidir. Bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine yönelik algılarının olumlu yönde olduğu tespitinin yanında devletçilik ve laiklik ilkelerine karşı olumsuz ve yanlış bir algılarının olduğu belirlenmiştir. Diğer yandan kadın öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine yönelik algılarının erkeklere nispeten daha yüksek olduğu görülmüştür.

Ezer, Ulukaya ve Kaçar (2016), “İlköğretim 8. sınıf Öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersine Yönelik Tutumları” adlı çalışmasının amacı ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik tutumlarını tespit etmektir. Araştırmanın örneklemini 2015-2016 eğitim-öğretim yılında, Diyarbakır vilayetinde öğrenim gören 250 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmanın veri toplama aracı ise Demir (2009) tarafından hazırlanmış olan “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Tutum Ölçeği”dir. Bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında TCİT ve Atatürkçülük dersine yönelik öğrencilerin tutumlarında cinsiyet, ailenin aylık geliri, anne ve baba eğitimi gibi değişkenler açısından anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Laiklik ilkesinin öğrencilerin büyük bir bölümü tarafından kabullenildiği fakat bu ilke doğrultusunda yapılan bazı reformların öğrenciler tarafından doğru bir şekilde anlaşılamadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin önemli bir kısmı kendisini Türk yurttaşı olarak görmediğini ve “Türklük” kavramı ile “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı” kavramının ayırımına henüz ulaşmadığını sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kalem (2021) tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri ile İlköğretim Öğrencilerinin Gözünden Atatürk ve Atatürkçülük” başlıklı yüksek lisans tezinde araştırmanın amacını sosyal bilgiler öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve ilköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili sahip oldukları temel düşüncelerin tespit edilmesi oluşturmaktadır. Araştırmada kasıtlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmış ve araştırmanın çalışma grubunu 71 öğretmen ve 70 öğrenci oluşturmuştur. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına bakıldığı zaman Atatürk’ü betimlerken en çok kişisel özellikleri üzerine vurgu yapılmıştır. İlkokul 4. sınıf ve ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili olarak Atatürk’ün yurt sevgisini, tahayyülünü, bayramları niçin ilan ettiğini, düşünce ve hislerini, bilime ve sanata verdiği değeri, çocukluğu ve arkadaşlarını, evlendiği kişiyi, hobilerini, sosyal anılarını, çocukları neden çok sevdiğini, fiziksel özelliklerini, ileri görüşlülüğünü, ilginç ve duygusal komik yanlarını, muvaffakiyetlerini, kişisel özelliklerini, katıldığı savaşları, savaş taktiklerini, Kurtuluş Savaşı’nın, ilke ve inkılaplarının ayrıntılarını öğrenmek istemektedirler.

Alanyazındaki yapılan çalışmalara bakıldığında çalışmalar şu şekilde gruplanabilir: İl bazında Atatürk ilke ve inkılaplarının topluma yansımaları, Atatürk inkılaplarının topluma benimsetilmesinde kullanılan medya araçları ve Atatürk ve Atatürkçülük konularının 4, 5, 6

ve 7. sınıf düzeyinde ele alınması şeklinde gruplanabilir. Alanyazında 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri ile ailelerinin sosyoekonomik seviyeleri ilişkili olan hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır. Bundan dolayı 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin ailelerinin sosyoekonomik seviyeleri arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması bu alana önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. Problem Durumu

Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet ile beraber milli kimliğin korunması esasına dayalı olarak Avrupa'nın yakaladığı çağdaş, modern ve laik bir devlet kurmayı en büyük idealleri arasında görmekteydi. Osmanlı'nın son döneminde meydana gelen gerilemenin ve bozulmanın nedenlerini çok iyi tahlil eden Atatürk, yeni Türkiye'nin din ve hilafet ekseninden sıyrılmış ulus devlet anlayışı ile tesis edilebileceğine inanıyordu. Atatürk, tutucu ve bağınaz bir anlayış ile Türk aydınlanmasının gerçekleşmeyeceğinin farkındaydı. Bu nedenle Türk Aydınlanması'nın gerçekleşmesi için eğitim, en önemli mihenk taşlarından biriydi.

Atatürk'ün hayatının, ortaya koyduğu mücadelesinin, ilke ve inkılaplarının ve devlet felsefesinin öğrencilere kavratılmasında öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Kendini iyi yetiştirmiş, dünyayı takip eden eğitimcilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını ve onun kurmak istediği devlet felsefesini gayet iyi idrak etmesi gerekir. Bu doğrultuda tüm öğretmenlere olduğu gibi Sosyal Bilgiler öğretmenlerine de önemli görevler düşmektedir. Buradan hareketle Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ayrı bir anlam taşımaktadır. Üniter yapıya dayalı çağdaş ve milli Türkiye Cumhuriyeti'nin temel felsefesinin bu dersin okutulduğu 8. sınıf öğrencileri tarafından benimsenmesi ayrı bir öneme sahiptir.

Ülkemizin farklı fiziki ve beşerî özelliklere sahip olması gerçeğinden hareketle ebeveynlerin sosyoekonomik seviyelerinin de farklı olabileceği kabul edilmektedir. 8. sınıf öğrencilerinin ailelerinin eğitim seviyesi, icra ettikleri meslek, gelir düzeyi ve yaşadığı fiziki şartlar gibi faktörlerin farklılığından kaynaklı dünyaya bakışlarının da farklılık göstereceği düşünülmektedir. Ebeveynlerin sosyoekonomik düzeyinin farklı olması öğrencileri de bir hayli etkilemekte ve öğrencilerin dünya görüşünün oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Bu noktadan hareketle öğrencilerin ailelerinin sosyoekonomik seviyesinin, 8. sınıfta işledikleri

TCİT ve Atatürkçülük dersi ile ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir. Zira Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi Türk Milli Eğitim sisteminin de ana amaçlarını barındırmaktadır.

Türk milli eğitiminin temel amacı, Türk Milleti'nin bütün fertlerini;

Atatürk İnkılap ve İlkelerine ve Anayasadaki ifadesiyle Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milleti'nin milli, ahlâki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, yurdunu, ulusunu seven ve daima yüceltmeye gayret eden, insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere bağlı demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı vazife ve mesuliyetlerini bilen ve bunları davranışa dönüştürmüş yurttaşlar olarak yetiştirmektir (MEB, 2005: 5). Kanundaki ifadeden de anlaşılacağı üzere Atatürk ilke ve inkılaplarının öğretilmesi Türk yurttaşları için hayati öneme sahiptir.

Osmanlının son yüz elli yılı içerisinde gerçekleştirdiği reformlar ve yeniliklerle geriletmış olduğu tutucu ve aşırı gelenekçi yapının yıkılmasının ardından cumhuriyet çağdaşlaşmayı tamamlayıcı bir mahiyette ortaya çıkmıştır. Osmanlının Batılılaşma hareketlerinin birtakım gerici yapılar tarafından dirençle karşılaşması sosyal ve kurumsal çatışmayı da beraberinde getirmiştir. Cumhuriyeti kuran kadronun kendini kabullendirmesi, kendi rakibi olarak gördüğü halifelik ve saltanat kurumlarını bertaraf etmesine bağlı görülüyordu. Yeni bir Türkiye inşa etme arzusu, eski ve kalıplaşmış pek çok şeye karşı çıkmayı ve onların yerine yenilerini getirmeyi icap ettiriyordu. Dolayısı ile yeni Türkiye Osmanlı'ya dair birçok kültürel birikimi de saf dışı bırakacaktı (Güngör, 2007: 94). Yeni kurulan cumhuriyetin Osmanlı'dan çok daha farklı bir yönetim yapısını hâkim kılmak istemesi eski rejim taraftarları ile Cumhuriyeti kuran kadro arasında birtakım anlaşmazlıkları doğurmuştur. Bu anlaşmazlıklar siyasi, sosyal ve kültürel yönden kendini göstermiş ve zaman içerisinde siyasi ve sosyal alanlarda birtakım çatışmalara dönüştüğü söylenebilir. Türk toplumunun gelenekçi yapısının güçlü olması, bu geleneklerden kaynaklı birçok olgunun dini bir gereklilik gibi algılanması, Türk Çağdaşlaşması önünde bir engel teşkil ettiği kabul edilmektedir.

Türk Aydınlanması sürecinde birçok engelin temelinde “Bir lokma bir hırka” ile yetinen dünya görüşünden ve bütün gücünü *ölüler ülkesi* doğrultusunda harcayan bir anlayış yatmaktadır. Şüphesiz Türk Aydınlanması'nın mimarı olan Kurucu Önder Mustafa Kemal

Atatürk bu anlayışı yıkıp Batı'nın çağdaş ve özgürlükçü demokrasi ilkelerine dayanan bir idare kurarak batmak üzere olan Türk topluluğunu yeniden canlandırdı (Akurgal, 2021: 22). Yaşanan tüm bu toplumsal dönüşüm sancıları, uzun yıllar sürecektir bir kültürel çatışma ortamını da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, Türk toplumunda ideolojik yaklaşımların hâkim olduğu bir tarih yorumlama biçimiyle karşı karşıya olunduğu söylenebilir. Cumhuriyeti kuran kadro, Türkiye'yi daha çağdaş ve Batı'yı daha etkin biçimde takip eden bir ülke konumuna getirmeye çalışırken, diğer yandan Atatürk inkılaplarına karşı gelenekçi taşra eşrafının yoğun muhalefetiyle karşılaşmıştır. Günümüzde ise milli, çağdaş, demokratik ve laik devlet yapısından rahatsızlık duyan bazı çevrelerin varlığı bilinmekte ve bu kesimler zaman zaman ülke gündeminde yer almaktadır. Atatürk ilke ve inkılaplarının “olması gereken düzey ve nitelikte benimsenmemesi”nin, yukarıda belirtilen toplumsal çatışmayı besleyeceği değerlendirilmektedir. Diğer yandan, bir araştırma konusunun problem olarak tanımlanması Karl Raimund Popper tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: Problem, herhangi bir rahatsızlık durumunda, ya doğuştan gelen beklentilerde ya da deneme-yanılma yöntemiyle keşfedilmiş beklentilerde ortaya çıkan bir uyumsuzluk olarak tanımlanmaktadır (Popper, 2022, s. 16). Bu çalışma kapsamında, Popper'in tanımına uygun olarak bir problemin varlığının tespiti ve bu problemin altında yatan bazı ilişkisel unsurların ortaya konması amaçlanmaktadır. Günümüzde Türk halkının bir kesiminin Atatürk ilke ve inkılaplarını yeterli düzeyde benimsememesi önemli bir problem olarak değerlendirilmektedir. Bu problemin göz ardı edilmesi, Türkiye'nin bilimden uzaklaşarak çağdaş dünyanın gerekliliklerinden kopan bir Orta Çağ karanlığına sürüklenmesi anlamına gelebilir. Bu bağlamda, araştırmacının amacı, toplumda mevcut olan bu soruna ışık tutmak ve sorunun temelinde yer aldığı varsayılan bazı göstergeler doğrultusunda yapıcı ve barışçıl bir çözüm önerisi sunmaktır.

Yukarıda problem olarak ifade edilen durumun, 8. sınıf öğrencilerinin işledikleri TCİT ve Atatürkçülük derslerinde öğretmenler tarafından gözlemlenebilir nitelikte olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada, belirtilen durumun farklı boyutlarını ortaya koymak ve toplumsal bir fikir ayrılığına dikkat çekmek amaçlanmaktadır. Ayrıca, toplumda var olan bu görüş ayrılığının, 8. sınıf öğrencilerinin ailelerinin sosyoekonomik seviyeleri ile olan ilişkisi de analiz edilecektir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin ailelerinin sahip olduğu sosyoekonomik seviye arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, Türk devlet felsefesinin de hem teorisyeni hem de başarılı bir pratisyeni (uygulayıcısı) olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ortaya koyduğu temel ilke, inkılap ve hatta umdelerin mevcut Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre de devletin temeli olduğu açıktır.

Alanyazın incelendiğinde Atik (2001), Doğaner (2002), Kurnaz ve Yılmaz (2006), Özyurt (2010), Keçe (2014), Ezer, Ulukaya ve Kaçar (2016), Kalem (2021), gibi Atatürk ilke ve inkılaplarını halkın benimsemeyeşine yönelik birtakım çalışmalar mevcuttur. Fakat Atatürk ilke ve inkılaplarının benimsenme düzeylerinin 8. sınıf öğrencilerinin ailelerinin sosyoekonomik seviyeleriyle olan ilişkisine yönelik alanyazında herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısı ile hem sosyal alanda yer yer çatışmaya dönüşebilecek bir sorun olması hem de bu alanda alanyazında böyle bir çalışmanın olmaması nedeniyle bu çalışmanın eğitim dünyasına katkı sağlayacağı ifade edilebilir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bugünümüzü oluşturan birçok şey geçmişte yaşadığımız ve tecrübe ettiğimiz şeylerin birikimi ve yaşantılarımızın bir ürünü sayılabilir. Günlük hayatımızdaki edindiğimiz tüm duygu ve düşüncelerimiz, geleceğe dair hedef ve planlarımız bir türlü kaçamadığımız bir geçmiş atmosferinin oluşturduğu iklim şartları altında şekillenir. Bugün yaşadığımız dünyayı ve geleceği kurgularken aslında çıkış noktamız geçmişteki deneyimlerimizdir. Geçmiş, insanları o kadar çevrelemiştir ki sosyal hayattan politik hayata, sanattan edebiyata, spordan mimariye hayatın her alanına bir zemin teşkil etmektedir (Aslan, 2006: 163).

Tarih geçmişe duyulan kuru bir merakın ötesinde bireylerin, toplumların ve milletlerin ilham kaynaklarına olan gereksinimlerini karşılamının yanında düşünsel ihtiyaçlarına ve gündelik yaşamda karşılaştıkları sorunlara çözüm önerileri sunan bir alan olarak görülmektedir (Güler, 2005:165). Bu bağlamda düşünüldüğünde Atatürk İnkılapları esasında ülkemizin geleceğini teminat altına almak ve devletin kuruluş felsefesine sahip çıkmak koşuluyla güçlü bir gelecek inşa etme çabası taşımaktadır. Bu bakımdan Türk ulus devletinin kuruluş yapısının gelecek nesillere benimsetilerek öğretilmesi bir hayli önem arz

etmektedir. Dolayısıyla TCİT ve Atatürkçülük dersinin amaçlarından biri Türk İnkılabı'nın ruhunu ve ortaya koymak istediği ideal insan tipini kavrayacak nesiller yetiştirmektir.

Bir ulusun yaşama iradesini en gerekli olduğu bir anda kendi nefsinde yaratıcı bir kuvvet halinde hazır bulabilmek ve bir kaynaktan, merkezi bir kandilden dağılan bir ışık gibi tam vaktinde etrafa dağıtabilmek için ilk olarak o milletin bağrında yetişmek sonra da bütün hayatınca onu yaşamak şarttır. Nitekim Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk şu sözleriyle bu durumu özetlemiştir:

“Bizim yolumuzu çizen, içinde yaşadığımız yurdun, bağrından çıktığımız Türk Milleti'nin ve bir de milletler tarihinin binbir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir.”

Türk ulus devlet yapısının ve Türk İnkılabı'nın temel felsefesinin yeni nesillere anlatılması böylesine hayati önem taşırken, günümüzde hâlâ Türk devriminin temel esaslarını hedef alan yıpratıcı bazı etken ve yapıların olduğu bilinmektedir (Tanpınar, 2022: 125). Bu noktada Atatürk ilke ve inkılaplarının benimsenmesinde ailelerin sosyoekonomik seviyelerinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Toplumdaki refah ve huzur ile ailelerin mutluluğu arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle, ebeveynlerin yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik her türlü çaba, müreffeh bir toplum yapısına ulaşmada önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, ebeveynlerin sosyoekonomik düzeyinin belirlenmesi, toplumun genel refah seviyesinin önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Aydiner Boylu ve Terzioğlu, 2008, s. 3). Bu bağlamda, Atatürk ilke ve inkılaplarının temel hedefinin Türkiye'yi çağdaş medeniyetler seviyesine ulaştırmak olduğu ifade edilebilir. Bu doğrultuda, bireylerin söz konusu devrimleri benimseme düzeyi ile içinde bulundukları sosyoekonomik koşullar arasındaki ilişkinin incelenmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Türk İnkılap Hareketi'nin 8. sınıf öğrencileri tarafından benimsenme düzeyi ile öğrencilerin ailelerinin sosyoekonomik düzeyi arasındaki ilişki araştırılmıştır.

1.5. Problem Cümlesi

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin ailelerinin sosyoekonomik seviyeleri ile olan ilişkisi ne düzeydedir?

1.5.1. Alt Problemler

1. 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılapları benimseme düzeyi nedir?

2. 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri cinsiyete göre değişmekte midir?

3. 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri annelerinin eğitim düzeylerine göre değişmekte midir?

4. 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri babalarının eğitim düzeylerine göre değişmekte midir?

5. 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılapları benimseme düzeyleri annelerinin mesleğine göre değişmekte midir?

6. 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri babalarının mesleğine göre değişmekte midir?

7. 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri ebeveynlerinin aylık gelir düzeylerine göre değişmekte midir?

8. Hollingshead (1975) tarafından geliştirilen sosyal statü ölçek puanı ile 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasındaki ilişki düzeyi nedir?

1.6. Sınırlılıklar

Araştırma kapsamında kullanılan ölçme araçları 2023-2024 eğitim öğretim yılında Artvin il merkezi ve sekiz ilçesindeki toplamda 617 8. sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Artvin ilinin nüfusunun az olması ve engebeli fiziki yapısı nedeniyle farklı meslek gruplarından insanların olmaması araştırmamızı sınırlandırmıştır. Bu şartlar nedeniyle hem ebeveynlerin sahip oldukları meslek çeşitliliğinin az olması hem de ebeveynlerin temsil ettikleri meslek gruplarının sayıca az olması genelleme yapmamızı zorlaştırmıştır.

1.7. Varsayımlar

Bu çalışmada varsayımlar aşağıdaki gibidir:

1. Araştırma grubundaki öğrencilerin, tutum anketinde yer alan maddelere verdikleri cevapların samimi ve içten olduğu varsayılmaktadır.
2. Araştırmanın yapıldığı çalışma grubunun, Türkiye genelini yansıtabilmesi için yeterli büyüklükte olduğu varsayılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama aracı, verilerin elde edilme süreci ve verilerin analizine yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Nicel bir anlayışla yürütülen bu çalışma ilişkisel tarama modellerinden olan bir nedensel karşılaştırma araştırmasıdır. Nedensel karşılaştırma araştırmaları bir şekilde ortaya çıkan/var olan bir durumun/olayın sebeplerini, bu sebepler üzerinde etkili olabileceği düşünülen değişkenleri veya bir etkinin sonuçlarını belirlemeye ilişkin olarak yürütülen bir araştırma türüdür (Büyüköztürk ve diğerleri, 2016). Karasar (2023), karşılaştırma türü ilişkisel araştırmaların denemesi olmayan fakat ona yakın bir araştırma düzeni olduğunu belirtmiştir. Karşılaştırma yolu ile belirli bir neticenin oluşma nedenleri teke indirgenmeye çalışılır. En muhtemel çözümden başlamak suretiyle bu ilişkiler sınanır.

Nedensel karşılaştırma araştırmaları yöntem olarak neden - sonuç ilişkisini izah etme çalışması bağlamında incelendiğinde deneysel araştırmalara benzetilebilir. Buna rağmen nedensel karşılaştırma araştırmalarında deneysel araştırmalardan farklı olarak gruplar oluşturmaz; çünkü hadiseden etkilenenler ya da etkilenmeyenler hadisenin kendi seyri içinde kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Araştırmacı, olayın sebebine müdahale etmez. Bu değişken zaten mevcuttur ve bir sonuca yol açıp açmadığının ortaya konması beklenir. Araştırmacının bu bağlamdaki vazifesi meydana gelen bu durumun muhtemel nedenlerini ve nedenle ilişkili olabilecek etkenleri belirleme çabasıdır (Cohen ve Manion, 1994; Büyüköztürk ve diğerleri, 2016).

Bu çalışma, 8. sınıf öğrencilerinin ailelerinin sosyoekonomik seviyelerinin nasıl oluştuğu ve neden oluştuğu üzerinde durmayıp bir şekilde oluşan bu sosyoekonomik seviyenin 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasındaki muhtemel ilişkisini ortaya koymaya çalışmıştır.

Atatürk ilke ve inkılaplarının 8. sınıf ortaokul öğrencilerince benimsenme düzeylerinin tespiti önem taşımaktadır. Öğrencilerin iş bu düzeyleriyle ailelerinin dâhil olduğu sosyoekonomik seviyeler arasında varsayılan ilişkilerin (yönsüz değişim veya ilişkisizlik;

aynı yönlü değişim; ters yönlü değişim veya ilişki) gerekli istatistiksel işlemlerle ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır (Karasar, 2023:115-116).

İlişkisel araştırmalar her ne kadar nedensel etkileri ortaya koymasa da karşılaştırma yoluyla ilişkilerin belirlenmesi özellikle çoklu gruplarda bir “ipucu” sayılmaktadır. Varsayımımıza göre insanların yaşadığı sosyal ekonomik şartlar ve dolayısıyla sosyal statüleri, yaşadıkları ülkenin sosyal ve siyasal felsefesini benimsemeleriyle yakından ilişkilidir. Dolayısıyla Atatürk ilke ve inkılaplarının toplumun bazı kesimlerince tam olarak benimsenmemesinin altında söz konusu statünün olup olmadığının tespiti önemli sayılabilir.

2.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Tarih

Araştırma 2023-2024 eğitim öğretim yılında, Artvin merkez ilçe dâhil 8 farklı ilçede öğrenim görmekte olan 8. sınıf öğrencileri ile 16 Mayıs 2024- 7 Haziran 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

2.3. Katılımcılar

Bir araştırmada büyük gruplar maliyet gerektirdiğinden daha çok küçük gruplar tercih edilir. Araştırmalarda amaç çok veri elde etmek değil, geçerli ve tutarlı veri toplamaktır (Karasar, 2023: 148).

Çalışma grubuna ait katılımcılar belirlenirken sosyoekonomik potansiyelleri farklı olan ilçelerden öğrenciler seçilmiştir. Artvin iline ait ilçelerde 8. sınıfta öğrenimine devam eden 617 öğrenci, çalışmaya dâhil edilmiştir. Bu öğrencilerin %52’sini kız öğrenciler, %48’ini de erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri, Yılmaz (2005) tarafından geliştirilen ve 30 maddeden oluşan “Atatürk İlke ve İnkılaplarına Yönelik Tutum Anketi” aracılığıyla ölçülmüştür. Anket iki bölümden oluşmakta olup, birinci bölümde demografik bilgiler (cinsiyet, ebeveyn eğitim düzeyleri, ebeveyn meslekleri, ailenin ortalama aylık geliri) yer almaktadır. İkinci bölümde bulunan maddeler 5’li likert türünde, ifadeler ise “Hiç Desteklemiyorum”, “Az Destekliyorum”, “Orta Düzeyde Destekliyorum”, “Çok Destekliyorum” ve “Tamamen Destekliyorum” şeklindedir. Ankette

her bir maddenin alacağı en düşük puan 1, en yüksek puan 5 olarak belirlenmiştir. Buna göre alınabilecek en düşük puan 30, en yüksek puan 150'dir.

Kurnaz ve Yılmaz (2006) tarafından Ankara ilinde uygulanan tutum anketinin güvenirlik analizinde Cronbach Alfa katsayısı 0,81 olarak belirlenmiştir. Bu çalışma kapsamında, on dokuz yıl sonra Artvin ilinde gerçekleştirilen aynı tutum anketinin Cronbach Alfa katsayısı 0,89 olarak tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer boyutunda ise, 8. sınıf öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyi, uluslararası literatürde kabul gören August B. Hollingshead tarafından geliştirilen Dört Faktörlü Sosyal Statü İndeksi (Hollingshead, 1975) kullanılarak belirlenmiştir.

August B. Hollingshead tarafından geliştirilen Dört Faktörlü Sosyal Statü İndeksi kullanılarak ailelerin sosyoekonomik seviye puanı şu şekilde hesaplanmaktadır: Her mesleğin ve her okul türü mezunlarının bir skoru olduğundan hareketle, skor arttıkça rakam da artmaktadır. Örneğin aşçılık mesleğini yapan bir annenin meslek skoru 2 iken mimarlık yapan bir babanın meslek skoru 9'dur. Diğer yandan ilkokul mezunlarının skoru 1, ortaokul mezunlarının skoru 2, lise mezunlarının skoru 4, üniversite mezunlarının skoru 6'dır. Ebeveynlerin eğitim skoru 3 ile çarpılırken; meslek skoru ise 5 ile çarpılarak eğitim ve meslek puanları elde edilir. Sosyoekonomik seviye eğitim ve meslek skorlarının toplamının 2'ye bölünmesiyle elde edilen bir puandır. Bu işlemler anne ve baba için ayrı ayrı yapılmaktadır. Konuya somut bir örnek üzerinden açıklık getirilebilir: Örneğin, annenin eğitim düzeyinin lise mezunu, babanın ise üniversite mezunu olduğu bir ailede; annenin aşçı, babanın ise mimar olarak çalıştığı varsayılmaktadır. Buradan hareketle, aileye ilişkin eğitim düzeyi puanı 30, meslek statüsü puanı ise 55 olarak hesaplanmaktadır. Son durumda ailenin sosyoekonomik puanı: $30+55/2=42,5$ olarak belirlenmektedir. Bu işlem her bir katılımcı öğrenci için ayrı ayrı hesaplanarak sosyoekonomik seviye puanı elde edilmiştir (Hollingshead, 1975: 21-51).

2.5. Verilerin Analizi

Bu çalışma kapsamında 617 öğrenciden toplanan veriler IBM SPSS 21 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin belirlenmesi için frekans (*f*) ve yüzde (%) hesaplamaları yapılmıştır. 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin cinsiyete, ebeveyn eğitim düzeylerine, ebeveyn mesleklerine ve ailenin ortalama aylık

gelirine göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğinin belirlenebilmesi için öncelikle verilerin normallik varsayımını karşılayıp karşılamadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu sebeple öğrencilerin anketten almış oldukları puanların normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi kullanılarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre verilerin normal dağılım göstermediği görülmüştür. Parametrik olma şartlarını taşımadığı ve veriler normal dağılım göstermediği için ($p < 0.05$), çeşitli değişkenlere göre gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı fark olup olmadığı Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri kullanılmıştır.

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri ve sosyal statü ölçek puanı arasındaki muhtemel ilişki düzeyinin belirlenmesi için ise basit doğrusal korelasyon analizinin yapılması gerekmektedir. Korelasyon (ilgileşim), iki veri dizisi arasındaki ilişkinin miktarını ve yönünü belirten istatistiksel bir işlemdir. Bu işlem süreci neticesinde korelasyon katsayısı olarak ifade edilen ve -1 ile +1 arasında değer alan bir sonuç elde edilmektedir. Korelasyon katsayısının bir anlam ifade edebilmesi için, iki değişkenin arasındaki ilişkinin sorgulandığı veri setlerinde, verilerin her birisinin aynı kaynaktan elde edilmiş ve eşleştirilmiş veriler olması icap etmektedir. İki değişken arasında elde edilen korelasyon katsayısı ne kadar ± 1 'e yakınsa, bu durum aradaki ilişkinin o kadar fazla ya da güçlü olduğunu göstermektedir (Can, 2016: 269).

Basit doğrusal korelasyon analizinde anlamlılık testinin doğruluğu açısından iki önemli koşulun yerine getirilmesi önemlidir. Bunlar (Green ve Salkind, 2005; Akt., Can, 2016);

1. Her bir veri dizisi, diğerinden bağımsız bir şekilde normal dağılım varsayımını yerine getirmelidir.
2. Veriler evrenden rastgele seçilmiş ve birbirinden bağımsız olmalıdır.

Bu kapsamda araştırmanın verilerinin normal dağılım koşulunu yerine getirmediği göz önüne alındığında, parametrik olmayan bir istatistiksel işlemle korelasyon katsayısı (Spearman Sıra Farkları Korelasyon Katsayısı) hesaplanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde her bir alt probleme yönelik elde edilen bulgulara alt başlıklarda yer verilmiştir.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinin belirlenmesi adına hesaplanan frekans ve yüzde değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerine Ait Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri

Maddeler	Hiç desteklemiyorum		Az destekliyorum		Orta düzeyde destekliyorum		Çok destekliyorum		Tamamen destekliyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
1- Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.	114	18,5	84	13,6	119	19,3	94	15,2	206	33,4
2-Ülkemizde yöneticilerin seçimle iş başına gelmesi.	17	2,8	31	5,0	89	14,4	115	18,6	365	59,2
3- Ülkemizde kız ve erkek çocuklarına eşit haklar tanınması.	9	1,5	12	1,9	24	3,9	65	10,5	507	82,2
4- Saltanatın kaldırılarak cumhuriyet yönetiminin kurulması.	9	1,5	19	3,1	69	11,2	100	16,2	420	68,1
5- Arap harflerinin kaldırılarak, yerine Latin alfabesinin kabul edilmesi.	24	3,9	39	6,3	61	9,9	94	15,2	399	64,7
6- Fes, cüppe, sarık vs. kıyafetlerin kaldırılarak, kılık ve kıyafetlerin çağa uygun hale getirilmesi.	22	3,6	26	4,2	78	12,6	108	17,5	383	62,1
7- Tarihimizin, kültürümüzün, dilimizin savunulması ve araştırılması.	4	,6	11	1,8	26	4,2	93	15,1	483	78,3
8- Medeni Kanun'un kabulü ile kadınların da toplumsal hayatta erkeklerle eşit olarak yer alabilmeleri.	11	1,8	19	3,1	37	6,0	82	13,3	468	75,9
9- Mirasın kız ve erkek çocuklarına eşit olarak paylaşılması.	15	2,4	16	2,6	43	7,0	72	11,7	471	76,3
11- Halk arasında eşitliğin korunması ve herkesin kanun önünde eşit haklara sahip olması.	5	,8	15	2,4	33	5,3	56	9,1	508	82,3
12- Kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olması.	12	1,9	11	1,8	29	4,7	60	9,7	505	81,8
13- Devletin din kurallarına göre yönetilmesi.	221	35,8	91	14,7	120	19,4	83	13,5	102	16,5
14- Resmi dairelerde kılık-kıyafet kurallarına uyulması.	39	6,3	34	5,5	108	17,5	148	24,0	288	46,7
15- Devletin ekonomik hayatın yürütülmesinde yer alması ve büyük yatırımların devlet eliyle yapılması.	13	2,1	29	4,7	125	20,3	177	28,7	273	44,2

Tablo 1: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerine Ait Frekans (f) ve Yüzde (%) Değerleri (Devamı)

Maddeler	Hiç desteklemiyorum		Az destekliyorum		Orta düzeyde destekliyorum		Çok destekliyorum		Tamamen destekliyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
16- Kişilerin din, vicdan, inanç ve ibadet özgürlüğüne sahip olması.	9	1,5	9	1,5	37	6,0	86	13,9	476	77,1
17- Devlet ve toplum hayatında akla ve bilime önem verilmesi.	7	1,1	18	2,9	37	6,0	93	15,1	462	74,9
18- Medeni Kanuna göre çok kadınla evlenmek yerine tek kadınla evlenme hükmünün getirilmesi.	29	4,7	20	3,2	40	6,5	79	12,8	449	72,8
19- Takvim, saat ve ölçü sisteminin Batı ülkeleriyle aynı standartlara sahip olması.	21	3,4	29	4,7	110	17,8	136	22,0	321	52,0
20- İnsanlar arasında dini inanç ve mezhep ayrımının yapılamaması.	15	2,4	28	4,5	62	10,0	96	15,6	416	67,4
21- Ülkemizde birden fazla partinin siyasete katılması.	27	4,4	42	6,8	90	14,6	106	17,2	352	57,1
22- Resmi nikâh zorunluluğunun getirilmesi.	19	3,1	20	3,2	60	9,7	100	16,2	418	67,7
23- Atatürk ilke ve inkılapları ile birlikte Türkiye'de milli ve laik bir eğitim sistemine geçilmesi.	5	,8	16	2,6	64	10,4	96	15,6	436	70,7
24- Ülkemizin ekonomisinin daha iyi olması için kendi ülkemizde üretilen malların(yerli malı) kullanılması.	10	1,6	12	1,9	42	6,8	86	13,9	467	75,7
25- Medreselerin kapatılarak günümüz okullarının açılması.	28	4,5	28	4,5	72	11,7	107	17,3	382	61,9
26- Ülkemizde yaşayan insanlar arasında dil birliğinin sağlanması.	15	2,4	22	3,6	63	10,2	143	23,2	374	60,6
27- Türk dilinin yabancı dillerin etkisinden arındırılması.	19	3,1	46	7,5	82	13,3	104	16,9	366	59,3
28- Laik hukuk düzeninin kabul edilmesi.	17	2,8	31	5,0	113	18,3	100	16,2	356	57,7
29- Anayasamızdan "T.C. Devleti'nin dini İslam'dır." ibaresinin kaldırılması.	127	20,6	58	9,4	106	17,2	89	14,4	237	38,4
30- İnsanlar arasında renk, cinsiyet ve ırk ayrımının yapılmaması.	33	5,3	27	4,4	32	5,2	56	9,1	469	76,0

Tutum anketinin ilk maddesi olan “Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %32.1'nin olumsuz tutum sergilediği, %19.3'nün kararsız kaldığı ve %48.6'sının da olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin ikinci maddesi “Ülkemizde yöneticilerin seçimle iş başına gelmesi” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %7.8'inin olumsuz tutum sergilediği, %14.4'ünün kararsız kaldığı ve %77.8'inin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin üçüncü maddesi “Ülkemizde kız ve erkek çocuklarına eşit haklar tanınması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %3.4’ünün olumsuz tutum sergilediği, %3.9’unun kararsız kaldığı ve %92.7’sinin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin dördüncü maddesi “Saltanatın kaldırılarak cumhuriyet yönetiminin kurulması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %4.6’sının olumsuz tutum sergilediği, %11.2’sinin kararsız kaldığı ve %84.3’ünün de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin beşinci maddesi “Arap harflerinin kaldırılarak, yerine Latin alfabesinin kabul edilmesi” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %10.2’sinin olumsuz tutum sergilediği, %9.9’unun kararsız kaldığı ve %79.9’unun da olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin altıncı maddesi “Fes, cüppe, sarık vs. kıyafetlerin kaldırılarak, kılık ve kıyafetlerin çağa uygun hale getirilmesi” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %7.8’inin olumsuz tutum sergilediği, %12.6’sının kararsız kaldığı ve %79.6’sının da olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin yedinci maddesi “Tarihimizin, kültürümüzün, dilimizin savunulması ve araştırılması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %2.4’ünün olumsuz tutum sergilediği, %4.2’sinin kararsız kaldığı ve %93.4’ünün de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin sekizinci maddesi “Medeni Kanun’un kabulü ile kadınların da toplumsal hayatta erkeklerle eşit olarak yer alabilmeleri” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %4.9’unun olumsuz tutum sergilediği, %6’sının kararsız kaldığı ve %89.2’sinin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin dokuzuncu maddesi “Mirasın kız ve erkek çocuklarına eşit olarak paylaşılması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %5’inin olumsuz tutum sergilediği, %7’sinin kararsız kaldığı ve %88’inin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin onuncu maddesi “Cumhuriyetin ilanından sonra tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması, tarikatların faaliyetlerine son verilmesi” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %10.6’sının olumsuz tutum sergilediği, %17.3’ünün kararsız kaldığı ve %72.1’inin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin on birinci maddesi “Halk arasında eşitliliğin korunması ve herkesin kanun önünde eşit haklara sahip olması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %3.2’sinin olumsuz tutum sergilediği, %5.3’ünün kararsız kaldığı ve %91.4’ünün de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin on ikinci maddesi “Kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %3.7’sinin olumsuz tutum sergilediği, %4.7’sinin kararsız kaldığı ve %91.5’inin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin on üçüncü maddesi “Devletin din kurallarına göre yönetilmesi” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %50.5’inin olumsuz tutum sergilediği, %19.4’ünün kararsız kaldığı ve %30’unun da olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin on dördüncü maddesi “Resmi dairelerde kılık-kıyafet kurallarına uyulması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %11.8’inin olumsuz tutum sergilediği, %17.5’inin kararsız kaldığı ve %70.7’sinin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin on beşinci maddesi “Devletin ekonomik hayatın yürütülmesinde yer alması ve büyük yatırımların devlet eliyle yapılması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %6.8’inin olumsuz tutum sergilediği, %20.3’ünün kararsız kaldığı ve %72.9’unun da olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin on altıncı maddesi “Kişilerin din, vicdan, inanç ve ibadet özgürlüğüne sahip olması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %3’ünün olumsuz tutum sergilediği, %6’sının kararsız kaldığı ve %91’inin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin on yedinci maddesi “Devlet ve toplum hayatında akla ve bilime önem verilmesi” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %4’ünün olumsuz tutum sergilediği, %6’sının kararsız kaldığı ve %90’ının da olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin on sekizinci maddesi “Medeni Kanuna göre çok kadınla evlenmek yerine tek kadınla evlenme hükmünün getirilmesi” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %7.9’unun olumsuz tutum sergilediği, %6.5’inin kararsız kaldığı ve %85.6’sının da olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin on dokuzuncu maddesi “Takvim, saat ve ölçü sisteminin batı ülkeleriyle aynı standartlara sahip olması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %8.1’inin olumsuz tutum sergilediği, %17.8’inin kararsız kaldığı ve %74’ünün de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin yirminci maddesi “İnsanlar arasında dini inanç ve mezhep ayrımının yapılamaması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %6.9’unun olumsuz tutum sergilediği, %10’unun kararsız kaldığı ve %83’ünün de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin yirmi birinci maddesi “Ülkemizde birden fazla partinin siyasete katılması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %11.2’sinin olumsuz tutum sergilediği, %14.6’sının kararsız kaldığı ve %74.3’ünün de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin yirmi ikinci maddesi “Resmi nikâh zorunluluğunun getirilmesi” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %6.3’ünün olumsuz tutum sergilediği, %9.7’sinin kararsız kaldığı ve %83.9’unun da olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin yirmi üçüncü maddesi “Atatürk ilke ve inkılapları ile birlikte Türkiye’de milli ve laik bir eğitim sistemine geçilmesi” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %3.4’ünün olumsuz tutum sergilediği, %10.4’ünün kararsız kaldığı ve %86.3’ünün de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin yirmi dördüncü maddesi “Ülkemizin ekonomisinin daha iyi olması için kendi ülkemizde üretilen malların (yerli malı) kullanılması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %3.5’inin olumsuz tutum sergilediği, %6.8’inin kararsız kaldığı ve %89.6’sının da olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin yirmi beşinci maddesi “Medreselerin kapatılarak günümüz okullarının açılması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %9’unun olumsuz tutum sergilediği, %11.7’sinin kararsız kaldığı ve %79.2’sinin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin yirmi altıncı maddesi “Ülkemizde yaşayan insanlar arasında dil birliğinin sağlanması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %6’sının olumsuz tutum sergilediği, %10.2’sinin kararsız kaldığı ve %83.8’inin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin yirmi yedinci maddesi “Türk dilinin yabancı dillerin etkisinden arındırılması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %10.6’sının olumsuz tutum sergilediği, %13.3’ünün kararsız kaldığı ve %76.2’sinin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin yirmi sekizinci maddesi “Laik hukuk düzeninin kabul edilmesi” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %7.8’inin olumsuz tutum sergilediği, %18.3’ünün kararsız kaldığı ve %73.9’unun da olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Anketin yirmi dokuzuncu maddesi “Anayasamızdan ‘T.C. Devleti’nin dini İslam’dır’ ibaresinin kaldırılması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %30’unun olumsuz tutum sergilediği, %17.2’sinin kararsız kaldığı ve %52.8’inin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür. Katılımcı öğrencilerin bu maddeye %52.8’lik olumlu tutum göstermesi diğer maddelerle kıyaslandığında düşük kalmaktadır. Bunun nedeninin laik devlet kavramının tam olarak anlaşılamamasına bağlanabilir.

Anketin otuzuncu maddesi “İnsanlar arasında renk, cinsiyet ve ırk ayrımının yapılmaması” ifadesine verilen cevapların frekans ve yüzde değerlerinin değerlendirilmesi

sonucunda 8. sınıf öğrencilerinin %9.7'sinin olumsuz tutum sergilediği, %5.2'sinin kararsız kaldığı ve %85.1'inin de olumlu tutum sergilediği görülmüştür.

Birinci alt probleme yönelik katılımcı öğrencilerin verileri doğrultusunda analizlere bakıldığında Atatürk ilke ve inkılapları ve Atatürk'ün kurduğu demokratik, ulusal, çağdaş, laik, sosyal ve hukuk devletinin temel felsefesinin büyük oranda benimsediği ifade edilebilir. Bu doğrultuda katılımcıların maddelere verdiği cevaplara bakıldığında *birinci, on üçüncü ve yirmi dokuzuncu* maddelerin haricindeki maddeler %70,7 ile %93,4 arasında değişmek suretiyle olumlu değer gösterdiği anlaşılmaktadır. Birinci maddenin %48,6 oranında olumlu tutum göstermesi Artvin'in farklı etnik yapısı ile ilgili olabileceği ifade edilmişti. 13 ve 29. maddelerin laiklik kavramı ile ilgili olması nedeniyle hususi bir önem arz etmektedir. Gerek Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin gerek Cumhuriyet Tarihi'nin çokça tartışılması ve farklı yorumlanmasının sebeplerinden biri laiklik meselesidir. Bu kavramın farklı yorumlanması ve anlaşılması neticesinde gündelik hayatımızda hâlâ bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Zaten tez konusunun seçilmesinde ve problem cümlesinin yazılmasında böyle bir soruna temas etmek ve bilimsel açıdan konuya farklı bir bakış açısı getirmek çalışmanın temel hedeflerinden biridir. Katılımcı öğrencilerin “Fes, cüppe, sarık vs. kıyafetlerin kaldırılarak, kılık ve kıyafetlerin çağa uygun hale getirilmesi”, “Medeni Kanun'un kabulü ile kadınların da toplumsal hayatta erkeklerle eşit olarak yer alabilmeleri”, “Cumhuriyetin ilanından sonra tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması, tarikatların faaliyetlerine son verilmesi”, “Kişilerin din, vicdan, inanç ve ibadet özgürlüğüne sahip olması”, “Devlet ve toplum hayatında akla ve bilime önem verilmesi”, “İnsanlar arasında dini inanç ve mezhep ayrımının yapılamaması”, “Atatürk ilke ve inkılapları ile birlikte Türkiye'de milli ve laik bir eğitim sistemine geçilmesi”, “Medreselerin kapatılarak günümüz okullarının açılması” gibi maddelerin laiklik ile ilişkili olmasına karşı tutumların olumlu olduğu görülmektedir. Buna karşı “Devletin din kurallarına göre yönetilmesi”, “Anayasamızdan ‘T.C. Devleti'nin dini İslam'dır’ ibaresinin kaldırılması” gibi net bir şekilde laiklik kavramını ilgilendiren maddelere katılımcı öğrencilerin hemen hemen yarısının olumlu tutuma sahip olmadığı görülmektedir. Bu durum öğrencilerin laiklik kavramını tam olarak kavrayamadıklarını göstermektedir. Buradan laikliğin Türk İnkılabı'nın ayrılmaz bir parçası olduğu rahatlıkla söylenebilir. Tutum anketindeki maddelere bakıldığında otuz adet maddenin 15 tanesin doğrudan veya dolaylı olarak laiklik ile ilgilidir. Türk İnkılabı'nın manası milli, demokratik, müstakil ve laik bir Türk devletinin

kurulmasından başka bir şey değildir. Laiklik müstakil bir inkılap olamaz, fakat Türk İnkılabı'nın umumi bir vasfıdır. Türk İnkılabı'nın tesis ettiği yeni kurumlara ve yeni bir anlayışa hâkim bir unsurdur (Karal, 2003: 203). Atatürk inkılaplarının ana unsurlarından birisi laikliktir. Türk inkılapların temelinde laikliğin olması Osmanlı Devleti'nde kurumsal anlayışın büyük oranda dini temellere dayanmasından kaynaklıdır. Bu nedenle kurumlara aşırı derece kutsaliyet atfedilmesi reformasyon sürecini zorlaştırmıştır. Atatürk büyük bir devlet adamı olarak Osmanlı'nın son yüzyılını iyi tahlil etmiş, dünyanın politik yapılaşmasının molekülünü ulusal devlet olarak görmüştür. Dünyanın bütün ulusal devletleri, Müslümanlar dışında laiktir (Kuban, 2015: 97). Bu gerçeklerden hareket eden Mustafa Kemal Atatürk Türkiye'nin çağdaş dünyanın ileri uygarlığına dâhil olma yolunun kurumlarını çağdaş dünyanın gereklerine uyum sağlayacak bir dinamizme kavuşmasından geçtiğinin farkındaydı. Dolayısıyla laikliği Türkiye'nin modernleşmesinin bir anahtarı olarak görmüştür.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğinin belirlenebilmesi adına yapılan Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann-Whitney U Testi Sonucu

	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyi	Kız	322	338,83	109103,5	37889,5	,000
	Erkek	295	276,44	81549,5		

Tablo 2'ye bakıldığında 322 kız ve 295 erkek öğrencinin, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu gözlenmekte ($U = 37889.5$, $p < 0.05$) olup, kızların erkeklere göre Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinde cinsiyetin etkili bir faktör olduğunu göstermektedir. Kız öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinin anlamlı derecede yüksek oluşunun temelinde Atatürk'ün kadına ve kadın haklarına verdiği değer ve bu anlamda yaptığı bir dizi düzenleme olduğu ifade edilebilir.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğinin belirlenebilmesi adına yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonucu

Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Okuryazar değil	12	237,08	5	41,058	,000	Okuryazar değil-Yüksekokul ve üzeri
Okuryazar	7	328,14				İlkokul mezunu-Yüksekokul ve üzeri
İlkokul mezunu	163	288,98				Ortaokul mezunu-Lise mezunu
Ortaokul mezunu	132	254,82				Ortaokul mezunu-Yüksekokul ve üzeri
Lise mezunu	182	317,05				Lise mezunu-Yüksekokul ve üzeri
Yüksekokul ve üzeri	121	388,99				

Tablo 3'e bakıldığında, gerçekleştirilen Kruskal-Wallis testinden elde edilen sonuçlara göre, anne eğitim düzeyi değişkeni açısından 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2_{(5)} = 41.058$, $p < 0.05$]. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda bu farkın okuryazar olmayan ile yüksekokul ve üzeri mezunu, ilkokul ile yüksekokul ve üzeri mezunu, ortaokul ile lise mezunu, ortaokul ile yüksekokul ve üzeri mezunu, lise ile yüksekokul ve üzeri mezunu grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinde anne eğitim düzeyinin etkili bir faktör olduğunu göstermektedir. Hesaplanan etki büyüklüğü testi sonucuna göre ($\eta^2 = .01$) bu etki küçük düzeydedir.

Annenin, bir çocuğun eğitim sürecindeki rolü oldukça belirleyicidir. Geleneksel aile yapısı bağlamında değerlendirildiğinde, ebeveynlerin çocuk üzerindeki etkisinin yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Ancak dijital çağın etkisiyle birlikte, annenin çocuk üzerindeki yönlendirici rolünün zamanla azaldığı gözlemlenmektedir.(Coşkun, 2021:135). Yukarıdaki verilere bakıldığında annenin eğitim durumu 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinde doğrusal anlamda bir ilişki olduğunu göstermektedir. Fakat bu doğrusal ilişkinin ($\eta^2 = .01$) çok az olmasının arkasında sosyal medya ve dijital

teknolojilerin öğrencilerin şekillenmesinde anne eğitimini gölgede bıraktığı tahmin edilmektedir.

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğinin belirlenebilmesi adına yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4'e bakıldığında, gerçekleştirilen Kruskal-Wallis testinden elde edilen sonuçlara göre, baba eğitim düzeyi değişkeni açısından 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2_{(5)} = 27.437$, $p < 0.05$]. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda bu farkın ilkökul ile yüksekokul ve üzeri mezunu, ortaokul ile yüksekokul ve üzeri mezunu, lise ile yüksekokul ve üzeri mezunu grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinde baba eğitim düzeyinin etkili bir faktör olduğunu göstermektedir. Hesaplanan etki büyüklüğü testi sonucuna göre ($\eta^2 = .04$) bu etki küçük düzeydedir.

Tablo 4: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonucu

Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Okuryazar değil	2	196,50	5	27,437	,000	İlkokul mezunu-Yüksekokul ve üzeri
Okuryazar	5	259,80				Ortaokul mezunu-Yüksekokul ve üzeri
İlkokul mezunu	81	280,46				Lise mezunu-Yüksekokul ve üzeri
Ortaokul mezunu	125	272,08				
Lise mezunu	240	299,36				
Yüksekokul ve üzeri	164	368,21				

Bu verilerden hareketle baba eğitim düzeyinin genel olarak anne eğitim düzeyinden daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin babalarının eğitim düzeyinin yüksekliği ile paralellik gösterdiğini ortaya koymaktadır.

3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin annelerinin mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğinin belirlenebilmesi adına yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Anne Meslek Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonucu

Anne Meslek	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Memur	71	368,46	3	10,688	,014	Memur-İşçi Memur-Ev hanımı
İşçi	61	281,48				
Ev hanımı	435	301,15				
Diğer	50	326,46				

Tablo 5’e bakıldığında, gerçekleştirilen Kruskal-Wallis testinden elde edilen sonuçlara göre, anne meslek değişkeni açısından 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2_{(3)} = 10.688$, $p < 0.05$]. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda bu farkın memur ile işçi, memur ile ev hanımı grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinde anne mesleğinin etkili bir faktör olduğunu göstermektedir. Hesaplanan etki büyüklüğü testi sonucuna göre ($\eta^2 = .02$) bu etki küçük düzeydedir.

3.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin babalarının mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğinin belirlenebilmesi adına yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Baba Meslek Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonucu

Baba Meslek	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Memur	137	356,88	4	16,050	,003	Memur-İşçi Memur-Çiftçi Memur-Diğer
İşçi	226	294,74				
Çalışmıyor	2	166,75				
Çiftçi	67	268,79				
Diğer	185	307,06				

Tablo 6’ya bakıldığında, gerçekleştirilen Kruskal-Wallis testinden elde edilen sonuçlara göre, baba meslek değişkeni açısından 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve

inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2_{(4)} = 16.050$, $p < 0.05$]. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda bu farkın memur ile işçi, memur ile çiftçi, memur ile diğer meslek grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinde baba mesleğinin etkili bir faktör olduğunu göstermektedir. Hesaplanan etki büyüklüğü testi sonucuna göre ($\eta^2 = .03$) bu etki küçük düzeydedir.

3.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin aile aylık gelirine göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğinin belirlenebilmesi adına yapılan Kruskal-Wallis testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeylerinin Aile Aylık Gelir Değişkenine Göre Kruskal-Wallis Testi Sonucu

Aile Aylık Geliri	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
0 – 17005 TL	105	238,75	3	23,813	,000	0 – 17005 TL ile 17006 – 45000 TL
17006 – 45000 TL	313	310,63				0 – 17005 TL ile 45001 – 100000 TL
45001 – 100000 TL	172	343,82				0 – 17005 TL ile 100000 TL ve üzeri
100000 TL ve üzeri	27	341,46				17006 – 45000 TL ile 45001 – 100000 TL

Tablo 7’ye bakıldığında, gerçekleştirilen Kruskal-Wallis testinden elde edilen sonuçlara göre, aile aylık gelir değişkeni açısından 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2_{(3)} = 23.813$, $p < 0.05$]. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda bu farkın aylık gelir düzeyleri 0 – 17005 TL ile 17006 – 45000 TL, 0 – 17005 TL ile 45001 – 100000 TL, 0 – 17005 TL ile 100000 TL ve üzeri, 17006 – 45000 TL ile 45001 – 100000 TL olan gruplar arasında olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinde aile aylık gelirinin etkili bir faktör olduğunu göstermektedir. Hesaplanan etki büyüklüğü testi sonucuna göre ($\eta^2 = .04$) bu etki küçük düzeydedir.

3.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

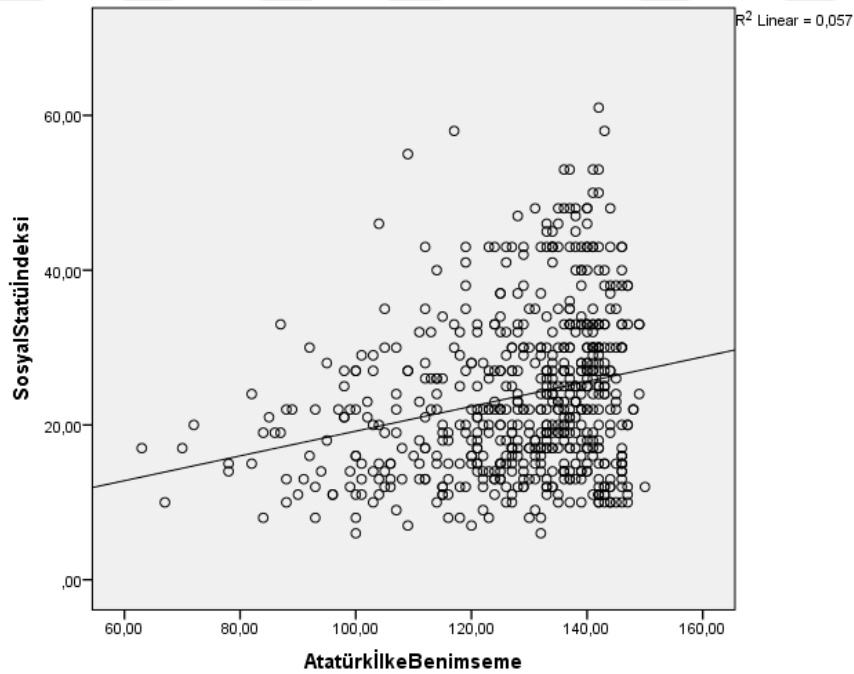
8. sınıf öğrencilerinin August B. Hollingshead tarafından geliştirilen sosyal statü ölçek puanı ile Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup

olmadığının belirlenebilmesi adına Spearman sıra farkları korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Korelasyon analizi sonucu elde edilen değerler Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: 8. sınıf Öğrencilerinin Sosyal Statü Ölçek Puanı ile Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeyleri Korelasyon Analizi Sonucu

8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme Düzeyleri		
	Spearman Sıra Farkları Korelasyonu (r)	,223**
8. sınıf Öğrencilerinin Sosyal Statü Ölçek Puanları	p	,000
	n	617

Tablo 8’de 8. sınıf öğrencilerinin sosyal statü ölçek puanları ile Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında gerçekleştirilen korelasyon analizi sonucunda iki değişken arasında anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki olduğu bulunmuştur. 8. sınıf öğrencilerinin sosyal statü ölçek puanları ile Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde ($r = .223$) bir ilişki belirlenmiştir. Bu pozitif yönde ilişki aşağıda yer alan saçılım grafiği ile görselleştirilmiştir.

Şekil 1: 8. sınıf öğrencilerinin sosyal statü ölçek puanları ile Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasındaki ilişkiye yönelik oluşturulan saçılma ve doğrusallık grafiği yukarıda verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, bulgulardan yola çıkılarak elde edilen neticeler tartışılmış ve araştırma sonuçlarını destekleyen ya da desteklemeyen diğer çalışmalar ile karşılaştırmalar yaparak birtakım önerilerde bulunulmuştur.

4.1. Sonuç ve Tartışma

4.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Tartışma

Atatürk ilke ve inkılaplarının temel hedefi Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk Milleti'nin çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmak için Türk halkı ile birlikte girdiği onurlu mücadeleden aldığı ilhamla Yeni Türk Devleti'ni siyasi, ekonomik ve toplumsal alanda çağın en ilerisine taşıyacak bir devlet düzeni kurmaktır (Özdemir, 2018; Akt., Özcanlı, 2018: 71).

Mustafa Kemal Atatürk'ü tanımayan onun gerçekleştirdiği devrimleri özümsemeyen, Atatürk'ün fikir dünyasını idrak edemeyen bireylerin maziye, bugünü ve geleceği anlamaları ve okumaları bir hayalden çok daha fazlası olamaz (Dönmez ve Yazıcı, 2008: 10). Atatürk'ün bu devlet yönetme ferasetini genç dimağlara anlatmanın yollarından biri, okullardaki “TCİT ve Atatürkçülük” dersinin işleyişinden geçeceği düşünülmektedir.

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyine yönelik ortaya konulan veriler incelendiğinde katılımcı öğrencilerin Atatürk'ün kurduğu demokratik, ulusal, çağdaş, laik, sosyal ve hukuk devletinin temel felsefesini büyük oranda benimsediği ifade edilebilir. Bu doğrultuda katılımcıların maddelere verdiği cevaplara bakıldığında *birinci, on üçüncü ve yirmi dokuzuncu* maddelerin haricindeki tüm maddeler %70,7 ile %93,4 arasında değişmek suretiyle olumlu değer gösterdiği anlaşılmaktadır. Birinci maddenin %48,6 oranında olumlu tutum göstermesi değerli görülmekle birlikte 8. sınıf öğrencilerinin %32,1'nin olumsuz tutum sergilediği, %19,3'nün kararsız kaldığı düşünüldüğünde neticede %51,4 oranında bu maddeyi tam olarak desteklemeyen öğrenci grubu olduğu görülmektedir. Bu oran, Atatürk ilke ve inkılaplarına ilişkin veri setindeki en az desteklenen maddelerden biridir. “Devletin din kurallarına göre yönetilmesi” maddesine bakıldığında katılımcıların %50,5'inin olumsuz yanıtına karşı %30'unun bu ifadeyi

desteklediği görülmektedir. Yirmi dokuzuncu maddede ise “Anayasamızdan ‘T.C. Devleti'nin dini İslam'dır’ ibaresinin kaldırılması” maddesine bakıldığında tamamen destekleyenlerin oranı %52,8’ iken hiç desteklemeyen katılımcı öğrencilerin oranı %30’dur. Aynı maddeye Yılmaz (2005)’in çalışmasında destek verenlerin oranı %48,6 olurken destek vermeyenlerin oranı %41,2 olmuştur. Her iki çalışma karşılaştırıldığında bu çalışmanın katılımcı öğrencileri “Anayasamızdan Devletin dini İslam’dır.” ibaresinin kaldırılması maddesine %52.8 oranında destek vermeleri laiklik kavramını daha iyi benimsedikleri anlaşılmaktadır.

Yılmaz’ın (2005), “İlköğretim 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Kavrama Düzeyleri” adlı yüksek lisans çalışması incelendiğinde “Türkiye Cumhuriyeti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür” ifadesi katılımcılarca %75,3 oranında desteklenirken %8,8 oranında ise destek görmemiştir. Bu çalışmada ise aynı madde %48,6 oranında desteklenirken %32,1’ oranında destek görmemiştir. Bu açıdan bakıldığında her iki çalışmanın birbirinden farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu farklılığın sebebinin sonuç bölümünde ele alınan bölgesel etnik farklılıklardan kaynaklı olabileceği tahmin edilmektedir. “Devletin din kurallarına göre yönetilmesi” ifadesi Yılmaz’ın (2005) çalışmasında %49,4 oranında olumsuz yanıtlanırken olumlu yanıtlayanların oranı ise %35,3 olmuştur. Bu tez çalışmasında ise olumlu yanıt verenlerin oranı %50,5 iken olumsuz yanıt verenlerin oranı %30 olarak tespit edilmiştir. Bu madde özelinde düşünüldüğünde her iki bilimsel çalışmanın da paralellik gösterdiği söylenebilir.

Her iki çalışma karşılaştırıldığında katılımcı öğrencilerin “Anayasamızdan ‘T.C. Devleti'nin dini İslam'dır’ ifadesinin kaldırılması maddesine %52,8 oranında destek vermeleri laiklik kavramının bu tez çalışmasında öğrenciler tarafından daha iyi benimsendiği ifade edilebilir.

4.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Tartışma

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediği ile ilgili yapılan diğer çalışmalara bakıldığında kız öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yılmaz'ın (2005) “Atatürk İlke ve İnkılaplarını Kavrama Düzeyleri” başlıklı çalışmasında yapılan analizler, cinsiyet değişkeni açısından değerlendirildiğinde, kız öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarına yönelik tutum ortalamalarının erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu yönüyle, söz konusu bulguların mevcut araştırma ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Her iki çalışmada da kız ve erkek öğrenciler arasında Atatürk devrimlerine yönelik tutum düzeyleri açısından anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, gözlemlenen düşük düzeyli farkın kız öğrenciler lehine olduğu belirlenmiştir.

Uyar'ın (2020) “Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algıları” başlıklı çalışması her ne kadar 8. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmemiş olsa da, cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bulgular sunması bakımından dikkate değerdir. Söz konusu çalışmada, kadın sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk algısına ilişkin puan ortalamalarının, erkek adaylara kıyasla bir miktar daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, alanyazında yer alan pek çok çalışmada, Atatürk ilke ve inkılaplarının gerek kavranmasında gerekse benimsenmesinde cinsiyetin etkili bir değişken olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle kadın bireylerin, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin erkek bireylere göre daha yüksek olduğu bulgusu dikkat çekmektedir.

Bu tez çalışmasında, Tablo 2'de yer alan cinsiyet değişkenine ilişkin bulgular doğrultusunda, kız öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin erkek öğrencilere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($U = 37889.5$, $p < 0.05$). Alanyazındaki diğer araştırmalar incelendiğinde, TCİT ve Atatürkçülük dersine yönelik tutumlar ile Atatürk ilke ve inkılaplarının benimsenmesi bağlamında cinsiyete göre farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Örneğin, bazı çalışmalarda kız öğrencilerin tarih dersine karşı daha olumlu tutum sergiledikleri rapor edilmiştir (İskender, 2007; Kont, 2008). Buna karşılık, bazı araştırmalarda ise erkek öğrencilerin daha yüksek düzeyde olumlu tutumlara sahip oldukları belirtilmiştir (Bolton, 1937). Safran ve Şimşek'in (2009) çalışmasında da erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla daha olumlu tutum geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ancak söz konusu çalışmalar değerlendirildiğinde, erkek öğrencilerin TCİT ve Atatürkçülük dersine olan ilgilerinin daha fazla olduğu yönünde bulgulara rastlanmakla birlikte, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyi açısından kız

öğrencilerin anlamlı düzeyde daha yüksek bir benimseme eğilimi sergiledikleri sonucuna varılmaktadır.

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılapları benimseme düzeylerinin annelerinin eğitim düzeylerine göre değişip değişmediğine yönelik çok fazla bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu tez çalışmasında ise yapılan analizlere bakıldığında anne eğitim düzeyi değişkeni açısından 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2_{(5)} = 41.058, p < 0.05$]. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda bu farkın okuryazar olmayan ile yüksekokul ve üzeri mezunu, ilkokul ile yüksekokul ve üzeri mezunu, ortaokul ile lise mezunu, ortaokul ile yüksekokul ve üzeri mezunu, lise ile yüksekokul ve üzeri mezunu grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Bu tez bulgusundan hareketle Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinde anne eğitim düzeyinin etkili bir faktör olduğu kabul edilebilir. Hesaplanan etki büyüklüğü test sonucuna göre ($\eta^2 = .01$) gibi küçük bir fark oluştursa da Yılmaz'ın (2005) çalışması ile birçok noktada paralellik gösterdiği ifade edilebilir.

Yılmaz'ın (2005) “Atatürk İlke ve İnkılaplarını Kavrama Düzeyleri” başlıklı çalışmasında, anne eğitim düzeyindeki farklılaşmanın, öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrama düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda bu anlamlı farklılığın, “yüksekokul ve üniversite eğitimi almış anneler” ile “okuryazar olanlar”, “ilkokul mezunu olanlar” ve “lise mezunu olanlar” grupları arasında ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, annesi yüksekokul ve üzeri eğitim düzeyine sahip olan öğrencilerin, Atatürk ilke ve inkılaplarına ilişkin tutum puanlarının diğer gruplara kıyasla daha yüksek olduğunu göstermektedir.

4.1.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Tartışma

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin babalarının eğitim düzeylerine göre değişimi alt problemine bakıldığında baba eğitim düzeyi değişkeni açısından 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2_{(5)} = 27.437, p < 0.05$].

Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda bu farkın ilkokul ile yüksekokul ve üzeri mezunu, ortaokul ile yüksekokul ve üzeri mezunu, lise ile yüksekokul ve üzeri mezunu gruplar arasında olduğu belirlenmiştir. Bu bulgudan hareketle baba eğitim düzeyi arttıkça çocukların Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinin arttığı ifade edilebilir.

Yılmaz'ın (2005) çalışmasından çıkan istatistiksel sonuçlara göre öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrama düzeyi, babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermiştir. Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri farklılaştıkça çocukların Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrama düzeylerinin de farklılaştığı söylenebilir. Bu farklılık yüksekokul ve üzerinde eğitim görenler ile ilkokul mezunu olanlar, ortaokul mezunu olanlar ve lise mezunu olanlar arasında değişkenlik göstermiştir. Baba eğitim düzeyi değişkeni açısından bakıldığında her iki çalışmanın da paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır.

4.1.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Tartışma

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin annelerinin mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğinin belirlenebilmesi adına yapılan Kruskal-Wallis test verilerine bakıldığında 617 katılımcı öğrenciden 435 öğrencinin annesi ev hanımı, 71 öğrencinin annesi memur, 61 öğrencinin annesi işçi, 50 öğrencinin annesi diğer meslek gruplarında çalışmaktadır. Bu bulgular ışığında çoğu öğrencinin annesi ev hanımıdır. Bu testler incelendiğinde 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2_{(3)} = 10.688, p < 0.05$]. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda bu farkın memur ile işçi, memur ile ev hanımı grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Bu anlamlı fark memurlar lehine gerçekleşmiştir. Bu bulgu, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinde anne mesleğinin etkili bir değişken olduğunu gösterebilir.

Yılmaz'ın (2005) "Atatürk İlke ve İnkılaplarını Kavrama Düzeyleri" çalışmasında 654 katılımcı öğrenciden 491 öğrencinin annesi ev hanımı, 99 öğrencinin annesi memur, 13 öğrencinin annesi işçi, 51 öğrencinin annesi diğer meslek gruplarına dâhil oldukları görülmektedir. Yılmaz'ın (2005) araştırmasındaki katılımcı öğrencilerin anne meslek gruplarındaki oranlar ile bu tezin katılımcı öğrencilerinin annelerinin meslek grup oranları benzerlik göstermektedir. Katılımcı öğrencilerin anne meslekleri farklılaştıkça çocukların da

Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrama düzeyleri farklılaşmaktadır. Anne mesleğinin katılımcı öğrencileri hangi yönde etkilediğini belirlemek üzere yapılan testlerin analiz sonuçlarına bakıldığında “ev hanımları” ile “memur olanlar”, “ev hanımlarıyla” diğerleri arasında bir farklılık olduğu gözlenmektedir. Bu farklılık ev hanımlarının aleyhinde olup diğerlerin lehindedir.

4.1.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Tartışma

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin babalarının mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterdiğinin anlaşıldığı bu çalışmada baba mesleklerine bakıldığında 226’sı işçi, 185’i diğer meslekler, 137’si memur, 67’si çiftçidir.

Kruskal-Wallis testinden elde edilen sonuçlara göre, baba meslek değişkenine göre 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2_{(4)} = 16.050$, $p < 0.05$]. Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda bu farkın memur ile işçi, memur ile çiftçi, memur ile diğer meslek grupları arasında olduğu belirlenmiştir. Bu bulgudan yola çıkıldığında, öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinde baba mesleğinin etkili bir değişken olduğu ifade edilebilir.

Yılmaz’ın (2005) “Atatürk İlke ve İnkılaplarını Kavrama Düzeyleri” çalışmasında 654 katılımcı öğrenciden 298 öğrenci velisi diğer meslek grubunda, 166’sı memur, 161’i işçi, 10’u çiftçidir. Bu açıdan bakıldığında Yılmaz’ın (2005) çalışmasının Ankara merkezli yapılması, bu tez çalışmasının Artvin gibi fiziki yapısının farklı ve kırsal nüfusun fazla olmasından kaynaklı katılımcı öğrencilerinin babalarının ait oldukları meslek gruplarının oranlarının farklılık gösterdiği düşünülmektedir. Bu çalışmada Atatürk ilke ve inkılaplarının baba mesleğine göre anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek üzere yapılan istatistik işlemlerine bakıldığında sonuçlar şu şekildedir: Babası çalışmayan katılımcı öğrencilerin tutum puan ortalaması ($\bar{x}=4,02$), babası çiftçi olan çocukların tutum puan ortalaması ($\bar{x}=4,04$), babası işçi olan çocukların tutum puan ortalaması ($\bar{x}=4,32$), babası memur olan çocukların tutum puan ortalaması ($\bar{x}=4,47$), babası diğer meslek gruplarında yer alan öğrencileri tutum puan ortalaması ($\bar{x}=4,3$) olarak gerçekleşmiştir. Tutum puan ortalamasının en yüksek olduğu meslek grubu babaları memur olan öğrenci grubudur. Yapılan analiz sonuçlarında bu durumun anlamlı bir fark oluşturduğu ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin babalarının meslekleri farklılaştıkça Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrama düzeyinin de farklılaştığı ifade edilebilir. Bu farklılığın “çalışmayanlar” ile “memur olanlar” arasında memur olanların lehinde olduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında her iki çalışmanın da analiz sonuçlarının paralellik gösterdiği söylenebilir.

4.1.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Tartışma

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin aile aylık gelirin'e göre anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğine yönelik bulgulara bakıldığında 0- 17.005 TL gelir grubunda 105 öğrenci, 17.006- 45.000TL arasında 313 öğrenci, 45.000- 100.000 TL arasında 172 öğrenci, 100.000TL ve üzerinde 27 öğrenci bulunmaktadır. Bu verilere bakıldığında katılımcı öğrencilerin çoğunun ebeveynlerinin gelir seviyeleri orta gelir sayılabilecek asgari ücretin üzerindeki gelir grubunda olduğu söylenebilir.

Kruskal-Wallis testinden elde edilen sonuçlara göre, aile aylık gelir değişkenine göre 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur [$\chi^2_{(3)} = 23.813$, $p < 0.05$]. Bu bulgulardan hareketle Mann-Whitney U testi ile yapılan çoklu karşılaştırmalar sonucunda bu farkın aylık gelir düzeyleri 0 – 17.005 TL ile 17.006 – 45.000 TL, 0 – 17.005 TL ile 45.001 – 100.000 TL, 0 – 17.005 TL ile 100.000 TL ve üzeri, 17.006 – 45.000 TL ile 45.001 – 100.000 TL olan gruplar arasında olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular ışığında Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyinde ebeveynlerin aylık gelirin'in etkili bir değişken olduğunu anlaşılmaktadır. Hesaplanan etki büyüklüğü testi sonucuna göre ($\eta^2 = .04$) bu etki düşük düzeydedir.

Yılmaz'ın (2005) “Atatürk İlke ve İnkılaplarını Kavrama Düzeyleri” çalışmasında ailelerinin aylık gelirin'e göre anlamlı bir ilişki durumuna bakıldığında ailesinin aylık geliri 0-300 milyon arası olan öğrencilerin tutum puan ortalamaları ($\bar{x} = 4,14$), ailesinin aylık geliri 301 milyon ile 500 milyon arası olan öğrencilerin tutum puanlarının ortalamaları ($\bar{x} = 4,22$), ailesinin aylık geliri 501 milyon ile 1 milyar lira arasında olan öğrencilerin tutum puanlarının ortalamaları ($\bar{x} = 4,39$), ailesinin gelirin'in 1 milyarın üzerinde olan öğrencilerin tutum puan ortalamaları ($\bar{x} = 4,42$) olarak gerçekleşmiştir. Bu değerler arasındaki rakamsal değişkenlere bakıldığında öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrama düzeylerinin ailelerinin gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık oluşturduğu ifade edilebilir. Bu kapsamda bakıldığında her iki çalışmanın da ebeveynlerin gelir düzeyine paralel olarak

Atatürk ilke ve inkılaplarına karşı öğrencilerin olumlu bir tutum içinde oldukları söylenebilir.

4.1.8. Sekizinci Alt Probleme Yönelik Tartışma

8. sınıf öğrencilerinin August B. Hollingshead tarafından geliştirilen sosyal statü ölçek puanı ile Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının belirlenmesinde Spearman sıra farkları korelasyon katsayısı hesaplamaları kullanılmıştır. Buna göre 8. sınıf öğrencilerinin sosyal statü ölçek puanları ile Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında gerçekleştirilen korelasyon analizi sonucunda iki değişken arasında anlamlı düzeyde ($p < .01$) ilişki olduğu tespit edilmiştir. 8. sınıf öğrencilerinin sosyal statü ölçek puanları ile Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında pozitif yönde düşük düzeyde ($r = .221$) bir ilişki saptanmıştır.

Çalışmanın başında 8. sınıf öğrencilerinin sosyoekonomik seviyelerinin farklılığının Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerini ciddi manada etkileyeceği tezi üzerinden hareket edilmiştir. Fakat analiz sonuçlarına bakıldığında August B. Hollingshead tarafından geliştirilen sosyal statü ölçek puanı ile Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında yüksek düzeyde bir ilişki bulunamamıştır. Bu etki düzeyinin pozitif olması öngörülebilir bir durum iken etki düzeyinin düşük olması araştırmancının bu alt problemi çerçevesinde beklenmeyen bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır.

4.2. Sonuçlar ve Öneriler

4.2.1. Sonuçlar

Herhangi bir devletin tarihinde Atatürk kadar o devletin tarihi ve karakteriyle özdeşleşen başka bir lidere rastlamak zordur. Çünkü başka ülkelerde birçok önderin öncülüğünde gerçekleşen büyük başarı ve değişimin liderliğini, Atatürk farklı meziyetleriyle kendinde toplamıştır (Akşin, 2021: 221). Bu başarıyı kendinde toplamış bir liderin ilkelerini elbette o ülkenin gençlerine nakşetmek çok değerlidir.

“Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” dersi modern Türkiye Cumhuriyeti’nin ortaya çıkışını etkili bir biçimde öğrencilere kavratmayı hedeflemektedir. Türk devletinin taşıyıcı kolonları sayılan Atatürk ilke ve inkılaplarının benimsenmesi Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin çağdaş medeniyetler sahnesinde rol almasında oldukça önemlidir. Dıştan denetimli bir eğitim anlayışının başarılı olamayacağı gerçeğinden

hareketle Atatürk ilke ve inkılaplarının bir iç denetim mekanizması olarak genç nesillere benimsetilmesinin ülkemizin geleceği açısından çok önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çerçeveden hareketle bu çalışmada 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin ailelerinin sosyoekonomik seviyeleri ile olan ilişkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Açığa çıkarılmak istenen aynı zamanda öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleriyle anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, anne ve baba mesleği, ailenin aylık gelir değişkenleri arasındaki çeşitli değişkenlerin de tespit edilmesidir. Bu sebeple araştırma sürecinde belirlenen alt problemler çerçevesinde katılımcı öğrencilerden toplanan veriler ışığında çalışma değerlendirilmiştir.

Tutum anketinin ilk maddesi olan “Türkiye Cumhuriyeti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür” ifadesi katılımcı öğrencilerce %48,6’lık bir oran ile desteklenirken olumsuz tutum sergileyen veya kararsızların oranı %51,4 olması dikkat çekicidir. Bu durumun sebebinin Artvin’de farklı etnik gruplara mensup insanların bir arada yaşamasından kaynaklı olduğu tahmin edilmektedir. Artvin ili Laz, Hemşin, Gürcü ve Ahıska Türkleri gibi farklı halklara mensup insanların kendi kültürü ile şehrin kültür hazinesini renklendirmektedir. Bu farklı etnik yapı göz önüne alındığında “Türkiye Cumhuriyeti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür” ifadesine katılımcı öğrencilerin büyük oranda destek vermiş olmaları anayasadaki Türklük ibaresini büyük ölçüde kabul ettiklerini gösterir. Fakat %48,6’lık bu orana karşı kararsız ve olumsuz tutum beyan edenlerin toplam oranı %51,4’e ulaşmaktadır. Bu oran Anayasa’da ifadesi bulunan “Türkiye Cumhuriyeti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür” ifadesinin tam olarak benimsenmediği şeklinde yorumlanabilir.

Cumhuriyetçi bir vatandaş anlayışı, bazı değerler üzerinden aidiyeti vurgular. Bireyin bir vatandaş olarak kabul etmesi gereken bazı değerler vardır. Vatandaşın, kendini yaşadığı devlete ait hissetmesi, o toplumun cumhuriyet değerleriyle örtüşen bir vatandaşlık anlayışına sahip olduğunu gösterir (Taşkıran, 2023: 27). Bu maddeye verilen cevaplar üzerinden elde edilen verilere bakıldığında okullarda Sosyal Bilgiler ve TCİT ve Atatürkçülük derslerinde *milli bilince dayalı hukuk devleti* vurgusunun yapılan eğitim öğretim faaliyetlerinde hayati bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir.

“Ülkemizde yöneticilerin seçimle iş başına gelmesi” ifadesine verilen cevaplara bakıldığında katılımcı öğrencilerin büyük çoğunluğunun *çoğunlukçu demokrasi* kavramını

benimsedikleri söylenebilir. Mustafa Kemal Atatürk'ün kendi yazdığı Afet İnan'ın derlediği eserde demokrasi fikrini daima yükselen bir denize benzeten Atatürk, demokrasinin mide işi değil bir şuur meselesi olduğunu belirterek, “Demokrasi, özünde bireyseldir; vatandaşların egemenliğine, insan sıfatıyla katılmasıdır.” ifadesini kullanmıştır. Atatürk'ün vurguladığı demokrasi anlayışının öğrenciler tarafından benimsenmesi gençler nazarında demokrasi kültürünün oturduğunun göstergesidir (Kara, 2018:167). Aristo Tales'in “*Erdemli vatandaşlar ancak erdemli bir sosyal rejimde ortaya çıkar.*” ifadesinden ilham alan Atatürk, Aristo'nun bu demokratik değer anlayışını şu sözlerle desteklemiştir: “Sultanlık korkuya ve tehdide dayandığı için korkak ve sefil insanlar yetiştirir. Cumhuriyet ahlâki fazilete dayanan bir idare olduğu için onurlu insanlar yetiştirir. Aralarındaki fark bundan ibarettir.” (Kara, 2019:1). Mustafa Kemal Atatürk'ün cumhuriyeti konumlandığı nokta burasıdır. Bu açıdan bakıldığında bu araştırmaya katılmış olan 8. sınıf öğrencilerin demokrasiyi bir fazilet olarak benimsediği düşünülmektedir.

Tutum anketindeki 2, 3, 12 ve 21. maddelere bakıldığında cumhuriyet ve demokrasi kavramının işlendiği görülmektedir. Bu çalışmanın odak noktalarından biri olan cumhuriyet rejiminin öğrenciler gözünde ne düzeyde kabul gördüğü idi. Bu kapsamda “*saltanatın kaldırılması, yöneticilerin seçimle işbaşına gelmesi, kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olması ve birden fazla partinin yönetime katılması*” gibi maddelerinin katılımcı öğrenciler tarafından desteklenmesi, demokrasi kültürünün öğrenciler tarafından benimsendiğini göstermektedir. Buna bağlı olarak demokrasinin temel ilkelerinden *çoğunlukçuluk*, *çoğulculuk* ve *siyasal katılım* gibi kavramların öğrenciler tarafından benimsendiği de anlaşılmaktadır. Benimsenen bu demokrasinin temel ilkeleri öğrencilere TCİT ve Atatürkçülük dersinde çok daha derinlemesine kavratılmalıdır. Çalışmanın başında problem durumunda ifade edilen cumhuriyet- saltanat çatışmasının günümüzde bazı mecralarda devam ettiğinden dolayı bu çalışmada 8. sınıf öğrencilerinin %84.3 oranında demokrasiden yana olumlu tercih yapmaları son derece anlamlıdır. Cumhuriyetimize ve onun ikame ettiği devlet düzenine karşı yapılan tahrip edici tepkiler taşra halkı ile birlikte kendini aydın sayanların henüz belli bir kimlik kazanamadıklarını göstermektedir (Kuban, 2015: 96). Doğan Kuban'ın ifade ettiği bu eleştirel yaklaşım, bu maddeler kapsamında değerlendirildiğinde, öğrencilerin cumhuriyete ve demokrasi kavramına yönelik olumlu yaklaşımları milli kimliğin kabullenildiğini ve bu doğrultuda bir demokrasi bilincine sahip olduğunu göstermektedir.

Tutum anketinin diğerk bir odak noktası eşitlik kavramıdır. Kadın erkek eşitliliğı noktasında Medeni Kanunu'nun kadınlara tanıdığı toplumsal alanda yer alma, miras paylaşımı gibi alanlarda eşitliğin sağlanması katılımcı öğrenciler tarafından büyük oranda desteklenmiştir.

Araştırmada yer alan maddelerin en çok temas ettiği kavramlardan biri laikliktir. Laiklik, Atatürk devrimlerinin temelini oluşturmaktadır. Anket maddeleri incelendiğinde, altı maddenin doğrudan laiklik ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Saltanatın kaldırılması, tekke, zaviye ve türbelerin kapatılarak tarikatların faaliyetlerine son verilmesi, ülkenin hukuk sisteminin dini kurallardan arındırılması ile din ve vicdan özgürlüğü gibi konuları içeren maddelerin genel olarak öğrenciler tarafından olumlu karşılandığı görülmektedir. Özellikle 4, 10, 16, 17, 20, 23 ve 28. maddelere, katılımcı öğrencilerin %70'inden fazlasının olumlu tutum sergileyerek destek verdiği saptanmıştır. Ancak, anket maddelerinden “Devletin dini kurallara göre yönetilmesi” ve “Anayasamızdan ‘T.C. Devleti'nin dini İslam'dır’ ibaresinin kaldırılması” ifadelerine verilen yanıtlar incelendiğinde, katılımcı öğrencilerin çoğunluğunun devletin hukuk yapısının laiklik esasına dayanması gerektiği yönünde tutum geliştirdiği söylenebilir.

Laiklik müstakıl bir inkılap değil fakat Türk İnkılabı'nın genel bir vasfıdır. Bu inkılap, kurduğu tüm yeni müesseselere ve getirdiği zihniyete hâkim bir unsurdur (Karal, 2003: 203). Bu çalışmada ulaşılan en önemli noktalarından birinin de laiklik ilkesinin öğrencilerce büyük ölçüde benimsenmesi Enver Ziya Karal'ın yukarıdaki ifadesini desteklemektedir.

Anket maddelerinin temas ettiği diğerk husus milliyetçiliktir. Katılımcı öğrencilerin “Tarihimizin, kültürümüzün, dilimizin savunulması ve araştırılması” maddesine verdiği cevaplar üzerinden büyük oranda Atatürk'ün ulusal bir devlet inşa etme sürecinde tesis ettiği kurumların ve bu kurumların yaptığı çalışmaların benimsendiği söylenebilir.

Çalışmanın temas ettiği diğerk bir ilke devletçiliktir. “Devletin ekonomik hayatın yürütülmesinde yer alması ve büyük yatırımların devlet eliyle yapılması.” ifadesine verilen cevaplardan hareketle 8. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun devletçilik ilkesini benimsediği ifade edilebilir. Fakat kararsız olanların oranının fazla olması katılımcı öğrencilerin devletçilik kavramını tam olarak kavrayamadıklarının göstergesi olabilir.

Atatürk ilke ve inkılaplarının benimsenme düzeyinin cinsiyet değişkeni üzerinden değerlendirildiğinde, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre Atatürk ilke ve inkılaplarını

daha fazla benimsediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun Keçe'nin (2014) çalışmasında da elde edilmesi tespitimizi doğrulamıştır. Erkek öğrencilerin ise daha politik yaklaşım içinde olmaları TCİT ve Atatürkçülük dersine olan ilgilerini artırdığı söylenebilir. Kız öğrencilerin ise Atatürk'ün Türk kadınına açtığı devrimsel bir yaşam alanından kaynaklı olarak Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek düzeyde olduğu düşünülmektedir.

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinde ebeveynlerinin eğitim düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında babanın eğitim düzeyinin yüksek olmasının Atatürk devrimlerini benimsemedeki etki gücünün ($\eta^2=.04$) anneye ($\eta^2 = .01$) göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Atatürk devrimlerinin tesis ettiği devlet modeli ve buna bağlı olarak bir dünya görüşünü içinde sakladığı bir gerçektir. Bu gerçekten hareketle öğrencilerin babalarının dünya görüşlerinden etkilenmek suretiyle kendilerine bir dünya görüşü geliştirdikleri söylenebilir.

Annesi memur olan 8. sınıf öğrencilerinin annesi işçi ve ya ev hanımı olan 8. sınıf öğrencilerine göre Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Buradan hareketle annenin aldığı eğitim seviyesinin evlatlarının Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemesinde etkili bir değişken olabileceği ifade edilebilir. Bu durum baba için de geçerlidir. Babası memur olan 8. sınıf öğrencilerinin, babası işçi ve çiftçi olanlara oranla Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Memur olmak için çoğunlukla lise veya üniversite mezunu olmak gerektiğinden ebeveynlerin eğitim seviyesinin artmasının çocuklarının Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinde etkili bir aracı değişken olacağı ifade edilebilir.

8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin ailenin aylık gelirine göre değerlendirildiğinde ailenin aylık gelir seviyesinin yüksek olması öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri ile paralel olarak artmaktadır. Ekonomik seviyenin artması beraberinde refahı getireceği düşünülmektedir.

8. sınıf öğrencilerinin August B. Hollingshead tarafından geliştirilen sosyal statü ölçek puanı ile Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri arasında düşük düzeyde de olsa pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Tezin başlangıç kısmında ifade edilen hipotez şuydu: 8. sınıf öğrencilerinin ailelerinin sosyoekonomik seviyelerinin yüksek oluşu Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyini yüksek düzeyde pozitif yönde etkilemektedir.

Fakat analizler sonucunda iş bu iki değişken arasındaki ilişkinin tahmin edilenden çok daha az olduğu sonucuna varılmıştır. Bu yönüyle de “Sosyoekonomik seviye arttıkça Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyi artmaktadır.” savının temel bir dayanağı olduğu ifade edilebilir. Bu elde edilen sonucu Karl Raimund Popper’in şu ifadeleriyle değerlendirmenin isabetli olacağı düşünülmektedir.

“Bilim doğruluk arayışıdır, kesinlik arayışı değil. Tüm organizmalar gibi bilim adamı da deneme yanılma yöntemiyle çalışır. Deneme problem çözmektir. Bilim problemle başlar. Bu problemi zekice ve yaratıcı kuramlarla çözmeye çalışır. Çoğu kuram zaten yanlıştır ve/veya denetlenemez. Değerli olan denetlenebilir kuramlarda, yanılıklar aranır. Yanılıkları bulmaya ve yok etmeye çalışırız.”

Bu tezin hipotezi: “Sosyoekonomik seviyesi yüksek olan ailelerin çocuklarının Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin de aynı ölçüde yüksek olacağı düşüncesi idi.” Fakat elde edilen bulgular ve bilimsel veriler doğrultusunda bu paralelliğin tahmin edilen düzeyin altında olduğu görülmüştür.

4.2.2. Öneriler

Çalışmanın bulgularına göre 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin ailelerinin sosyoekonomik seviyeleriyle bir ilişkisi olduğu söylenebilir. Ailelerinin sosyoekonomik seviyesi yüksek olan öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeyleri de yüksek çıkmaktadır. Bu kapsamda Anayasa’nın 5. Maddesindeki *devletin temel amaç ve görevlerinde* ifade edilen esaslar ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda geçen uzak hedeflerin gerçekleştirilmesi ülkemizin geleceği için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Dolayısıyla anayasa ve yasalarda belirtilen hedefler doğrultusunda öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını yeterli düzeyde benimsemesi *istendik* vatandaş modelinin oluşmasına katkı sağlayacaktır. Bu çalışmadaki veriler ışığında 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını daha çok benimsemesinin ailelerinin sosyoekonomik seviyelerinin yükselmesinden geçtiği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Türkiye’yi idare eden hükümetlere ve vatanseverlere yalnızca yasal zorunluluktan değil; Türk Milleti’nin bir mensubu olarak tabiatıyla kendiliğinden düşen bir görev vardır. Bu görevin icabı olarak devlet yöneticilerince ve paydaşlarınca halkın sosyoekonomik seviyesini kuvvetlendirmek için her türlü tedbir ve önlemlerin alınması, çağdaş, kararlı ve kurumsal planlamaların yapılması önerilmektedir.

Çağdaş mesleklerin ve bu mesleklere dönük eğitim kurumlarının sosyal ve siyasi hayattaki yeri ile ilgili olarak Atatürk'ün fikir ve icraatları iyi bilinmektedir. Bu çalışmanın bulgularındaki ailelerin sahip olduğu meslek statüsünün öğrencilerin Atatürk devrimlerini benimseme düzeyiyle olan ilişkisinden yola çıkıldığında çağdaş meslek gruplarının önemi ortaya çıkmaktadır. METK'nın 2. maddesinde “*öğrencileri hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak*” şeklindeki ifade meslek sahibi olmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın verilerinin de desteklediği üzere çağdaş meslek edinen ebeveynlerin çocuklarının Atatürk devrimlerini benimseme düzeyinin yüksek olması meslek edinmenin, ne derece kıymetli olduğunu bir kez daha göstermektedir. Mesleksizliğin milli bir mesele olduğu gerçeğinden hareketle hem hükümet yetkililerinin hem de sivil toplum kuruluşlarının mesleksizlikle mücadeleyi milli bir hedef olarak belirmeleri gerektiği önerilmektedir.

Bu çalışmada anne eğitim düzeyi değişkeninin çocuklarının Atatürk İlke ve İnkılaplarını benimseme düzeyiyle olan pozitif yönde ilişkisinin gösterdiği üzere kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi kapsamında üniversitelerde ön lisans, lisans ve yüksek lisans programlarının özellikle de açık öğretim fakültelerinin kadınları teşvik edici bir mahiyette yeniden planlaması yapılabilir.

August B. Hollingshead tarafından geliştirilen sosyoekonomik seviyeyi belirlemeye yönelik ölçekte para ve gelir düzeyinin dikkate alınmadığı, sadece meslek ve eğitime önem verildiği düşünüldüğünde sosyoekonomik gelişmişliğin bir bilgi ve meslekleşme mertebesi olarak kabul edildiği daha açık olarak anlaşılmaktadır. Buradan hareketle herhangi bir mesleği olmayan ev hanımlarına yönelik Milli Eğitim Bakanlığı, Halk Eğitim Merkezleri ve Meslek Liseleri işbirliği ile çağdaş meslekler kazandırılmasına ve üretim faaliyetlerine yönelik projeler yapılabilir.

Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli kapsamında sürdürülen müfredat geliştirme çalışmaları çerçevesinde, 8. sınıf öğrencilerinin çağdaş bir toplumsal cinsiyet anlayışı geliştirmelerine yönelik öğrenme çıktılarının oluşturulması önem arz etmektedir. Nitekim bu çalışmada, kız öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme düzeylerinin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğunun tespit edilmesi, olumlu bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Ancak, erkek öğrencilerin bu konudaki benimseme düzeylerinin görece düşük olması, dikkatle ele alınması gereken bir durumdur. Bu doğrultuda, çağdaş toplumsal

cinsiyet anlayışının her iki cinsiyet tarafından da içselleştirilmesini sağlamak amacıyla, yeni müfredat geliştirme sürecinde özellikle erkek öğrencilerin bu bağlamda farkındalık ve duyarlılık kazanmalarını destekleyici öğrenme çıktılarının yapılandırılması gerekmektedir.

TCİT ve Atatürkçülük dersi bilişsel öğrenme çıktıları yanında aynı zamanda öğrencilere milli bir ruh verme gayesi de taşımaktadır. Dolayısıyla bu dersin öğretiminde Milli Mücadele, Çanakkale Zaferi, Anıtkabir temalı planlı ve hedefli okul gezilerinin yapılmasının yanında drama gibi öğretim yöntemlerin kullanılması Atatürk ilke ve inkılaplarının benimsenme düzeyini artırabileceği düşünülmektedir. Bu tür sosyal ve duyuşsal becerileri destekleyici öğretim faaliyetleri yapılabilir. Bu sayede TYMM’de yer alan duyuşsal beceriler de desteklenmiş olacaktır.

KAYNAKLAR

- Ahmad, F. (2011). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Akşin, S. (2021). *Kısa Türkiye Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Akurgal, E. (2018). *Türkiye'nin Kültür Sorunları ve Anadolu Uygarlıklarının Dünya Tarihindeki Önemi*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Arı, K. (2009). *Atatürk ve Aydınlanma*. İzmir: Yakın Kitabevi.
- Aslan, E. (2006). Neden tarih öğretiyoruz? *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 162-173.
- Atık, A. (2001). 1923-1938 yılları arasında Atatürk Devrimlerinin Halka Benimsetilmesinde Yazılı ve İşitsel Basının İşlevi, İstanbul; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Aydemir, Ş. S. (2023). *Tek Adam, 1. Cilt, (43. Baskı)*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydemir, Ş. S. (2023). *Tek Adam, 3. Cilt, (43. Baskı)*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydiner-Boylu A. ve Terzioğlu, R.G. (2008). "Ailelerin Yaşam Kalitelerini Etkileyen Bazı Subjektif Göstergelerin İncelenmesi." *Hacettepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 26(2), ss.1-27.
- Aydın, S. (2017). *"İki İttihat-Terakki: İki Aynı Zihniyet, İki Ayrı Siyaset", Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası Tanzimat ve Meşrutiyet Birikimi*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Berkes, N. (2023). *Türkiye'de Çağdaşlaşma (35. Baskı)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Berkes, N. (2017). *Unutulan Yıllar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bolton, F.B. (1937). *The attitude of high school pupils toward history*. The Social Studies, 217-218.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.

Can, A. (2016). *Spss ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem.

Cevizci, A. (2013). *Felsefenin Kısa Tarihi*, İstanbul: Say yayınları.

Cohen, L. ve Manion, L. (1994). *Research Methods in Education (Fourth Edition)*, USA: Routledge.

Coşkun, K. (2021). *Dijital öncesizlik tecrübenin sonu: Çocuklarımızı algoritmalar şekillendiriyor?* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Diker, H. (2007). “Türk İnkılabının Dayandığı Temel ilkeler”. *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk İnkılap Tarihi*. (Ed. Cemil Öztürk). Ankara: Pegem Yayıncılık, ss. 315- 330.

Doğaner, Y. (2002). *Atatürk İnkılaplarının Topluma Yansıması Ankara Örneği*, Ankara; Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Doktora Tezi.

Doğaner, Y. (2005). “Yükseköğretimde Atatürk ilkeleri ve inkılâp tarihi dersinin öğretiminde karşılaşılan problemler ve yeni yaklaşımlar”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 21(62), ss. 589-611.

Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2008). *T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi*. Ankara: Nobel.

Erkenekli, M., Uzun, Z., ve Gümüş, Ö. D. (2012). “Sosyoekonomik statü ve sosyal değerler ilişkisine yönelik bir inceleme”. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 11(2), ss. 125-147.

Ezer, F., Ulukaya, Ü. ve Kaçar, T. (2016). “İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik tutumları” *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), ss. 71-91.

Güngör, E. (2007). *Dünden Bugünden Tarih- Kültür ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken.

Güngör, E. (2009). *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken.

Güler, İ. (2005). *Tarihin Toplumdaki İşlevi ve Öğretimi*. İstanbul: Elif.

Hançerlioğlu, O. (1996). *Toplumbilim Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hauser, R. M. ve Warren, J.R. (1997). “Socioeconomic indexes for occupations: A Review, update, and critique.” In A. E. Raftery (Ed.) *Sociological Methodolog*, Cambridge, MA: Basil Blackwell, 27(1) ss.177–298 <https://doi.org/10.1111/1467-9531.271028>.

Hollingshead, A. B. (1975). Four Factor Index of Social Status. *Yale Journal Of Sociology*, 8, ss.21- 51.

İlhan, A. (2014). *Hangi Atatürk* 12. Basım. İstanbul: Türkiye İş bankası.

İskender, P. (2007). Öğretmen Adaylarının Tarih Dersine İlişkin Tutumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15, ss. 631-638.

Kalem, B. (2021). *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri ile ilköğretim Öğrencilerinin Gözünden Atatürk ve Atatürkçülük*, Kırşehir; Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Kara, C. (2023). “Bir Ahlak, Karakter ve Değer Rejimi Olarak Cumhuriyet”. *Cumhuriyetin 100. Yılı Bir Asırlık Miras*. (Ed. Nuri Yavuz). Ankara: Yeniyiz Yayıncılık, ss. 2 -4.

Kara, C. (2019). *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Pegem.

Kara, C. (2018). “Hermenötik Döngüsel Tarihi Bir Zihniyet Okuması: Mustafa Kemal Atatürk” *Studies in Educational Research and Development*, 2, ss.163-197.

Karal, E. Z. (2003). *Atatürk ve Devrim*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Karasar, N. (2023). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Keçe, M. (2014). “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Atatürk İlkeleri İlişkin Algı Düzeylerinin Değerlendirilmesi”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18, ss. 103- 127.

Kont, A. (2008). *11. sınıf öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersine karşı ilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi*. Trabzon; Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Kuban, D. (2015). *Çağdaşlaşma Sancıları*. İstanbul: Cumhuriyet.

Kurnaz, Ş., Yılmaz, D. (2006). “İlköğretim 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılâplarını Kavrama Düzeyleri” . *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, ss. 181- 205.

Kuzgun, Y. (1987). “Sosyoekonomik Düzey ve Psikolojik İhtiyaçlar”. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), ss. 55-68 https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001076

Lewis, B. (2014). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. (B. B. Turna, Çev.). M. Pekdemir (Ed.). Ankara: Arkadaş.

Mardin, Ş. (2021). *Türk Modernleşmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.

Mueller, C.W. ve Parcel, T.L. (1981). “Measures of socioeconomic status: Alternatives and recommendations.” *Child Development*, 52(1), ss. 13–30. <https://doi.org/10.2307/1129211>

Ortaylı, İ. (2018). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, İstanbul: Kronik.

Özlem, D. (2010). *Tarih Felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.

Özcanlı, İ. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersine Yönelik İlgi Düzeyleri ve Tutumları ile Dersin Önemi Konusundaki Farkındalıkları*, Ankara; Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Öztürk, C. (2007). “Çağdaş Eğitim ve Bilim”. *İmparatorluktan Ulus Devlete Türk İnkılap Tarihi*. (Ed. Cemil Öztürk). Ankara: Pegem Yayıncılık, ss. 251-273.

Özyurt, K. (2010). *Atatürk İnkılaplarının Kars'ta Sosyo-Kültürel Etkileri (1923-1938)*, Kars; Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans tezi.

Popper, K.R. (2022). *Hayat Problem Çözmektir* (A. Nalbant, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Safran, M. ve Şimşek, A. (2009). “Farklı Sosyo-Ekonomik Çevrelerin İlköğretim Okullarında Okuyan Öğrencilerin Tarih, Tarih Öğretimi ve Tarihsel Zamana İlişkin

Görüşleri”. *IV. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi, 7 - 09 Ekim 2009, İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.*

Şirin, H. D. (2014). “Ailelerde Sosyo-Demografik-Ekonomik Değişkenlerin Aile Yaşam Kalitesine Etkileri”. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 2(1), ss. 31-46

Şirin, R. S. (2005). “Socioeconomic Status and Academic Achievement: A Meta-Analytic Review of Research” *New York University*, 75(3), ss. 417-453
<https://doi.org/10.3102/00346543075003417>

Tanpınar, A. H. (2022). *Yaşadığım Gibi*. İstanbul: Dergâh.

Taşkıran, C. (2023). “Aktif (Etkin) Vatandaşlık ve Eğitim” *Yeni Vatandaşlık Yaklaşımları ve Eğitimi*. (Ed. Birol Bulut). Ankara: Pegem, ss.19-30.

Turhan, M. (2019). *Bütün Eserleri*. Ankara: Altınordu Yayınları.

Uyar, Ü. (2020). *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenliği Adaylarının Atatürk Algısı*, Kırşehir; Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Ülgen, H. Z. (2022). *Eğitim Felsefesi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Yılmaz, D. (2005). *İlköğretim 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılâplarını Kavrama Düzeyleri*, Ankara; Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

EKLER

Ek-1: Dilek Yılmaz Tarafından Geliştirilen Tutum Anketi Kullanım İzni

 dilek1yilmaz@hotmail.com 26 Şub Pzt 16:39 (13 gün önce) ☆ 😊 ↩ ⋮
Alıcı: ben ▼

2005 yılında T.C. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilimdalı Yüksek Lisans Programında hazırladığım " İlköğretim 8. sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Kavrama Düzeyleri" konulu yüksek lisans tezimde yer alan tutum anketi ölçeğini, Artvin Çoruh Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi Sinan OKAN'ın " 8. Sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Öğrenme ve Benimseme Düzeylerinin Ailelerinin Sosyoekonomik Seviyeleri İle Olan İlişkisi " konulu yüksek lisans tezinde kullanmasına izin veriyorum.

...

Ek-2 Şefika Kurnaz Danışmanlığında Geliştirilen Tutum Anketinin Kullanım İzni

Artvin Çoruh Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi Sinan OKAN'ın tez konusu olarak belirlediği “ 8. Sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Öğrenme ve Benimseme Düzeylerinin Ailelerinin Sosyoekonomik Seviyeleri İle Olan İlişkisi” çalışmasında 2006 yılında Gazi Üniversitesi Dergisi'nde yayımlanan “İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Kavrama Düzeyleri” adlı tutum ölçeği çalışmamın yukarıda ismi geçen araştırmacı tarafından kullanılmasına izin veriyorum.

Şefika Kurnaz

03.02.2024

Şefika KURNAZ

Ek-3: Tutum Anketi

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Cinsiyetiniz

- ☐ Kız ☐ Erkek

2. Devam ettiğiniz okul türü nedir?

- ☐ Devlet Okulu ☐ Özel Okul

3. Annenizin eğitim durumu nedir?

- ☐ Okuryazar değil ☐ İlkokul mezunu ☐ Lise mezunu
☐ Okur-yazar ☐ Ortaokul mezunu ☐ Yüksekokul ve üzeri

4. Babanızın eğitim durumu nedir?

- ☐ Okuryazar değil ☐ İlkokul mezunu ☐ Lise mezunu
☐ Okur-yazar ☐ Ortaokul mezunu ☐ Yüksekokul ve üzeri

5. Annenizin mesleği nedir?

- ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Ev Hanımı
☐ Diğer (belirtiniz).....

6. Babanızın mesleği nedir?

- ☐ Memur ☐ İşçi ☐ Diğer (belirtiniz).....
☐ Çalışmıyor ☐ Çiftçi

7. Ailenizin aylık geliri ne kadardır?

- ☐ 0 – 17.005 TL arası ☐ 17.006- 45.000 TL arası
☐ 45.001- 100.000 TL arası ☐ 100.000 ve üzeri

ACIKLAMA	Hiç Desteklemiyorum	Az Destekliyorum	Orta Düzeyde Destekliyorum	Çok Destekliyorum	Tamamen Destekliyorum
Aşağıdaki sorularla ilgili görüşlerinizi " Hiç Desteklemiyorum, Az Destekliyorum, Orta Düzeyde Destekliyorum, Çok Destekliyorum. Tamamen Destekliyorum. " seçeneklerinden size uygun olanını belirleyerek, hizasındaki kutucuğu yumuşak kurşun kalemle doldurmanız yeterlidir.					
1- Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.	☐	☐	☐	☐	☐
2-Ülkemizde yöneticilerin seçimle iş başına gelmesi.	☐	☐	☐	☐	☐
3- Ülkemizde kız ve erkek çocuklarına eşit haklar tanınması.	☐	☐	☐	☐	☐
4- Saltanatın kaldırılarak cumhuriyet yönetiminin kurulması.	☐	☐	☐	☐	☐
5- Arap harflerinin kaldırılarak, yerine Latin alfabesinin kabul edilmesi.	☐	☐	☐	☐	☐
6- Fes, cüppe, sarık v.s. kıyafetlerin kaldırılarak, kılık ve kıyafetlerin çağa uygun hale getirilmesi.	☐	☐	☐	☐	☐
7- Tarihimizin, kültürümüzün, dilimizin savunulması ve araştırılması.	☐	☐	☐	☐	☐
8- Medeni Kanun'un kabulü ile kadınların da toplumsal hayatta erkeklerle eşit olarak yer alabilmeleri.	☐	☐	☐	☐	☐
9- Mirasın kız ve erkek çocuklarına eşit olarak paylaşılması.	☐	☐	☐	☐	☐
10- Cumhuriyetin ilanından sonra tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması, tarikatların faaliyetlerine son verilmesi.	☐	☐	☐	☐	☐
11- Halk arasında eşitliğin korunması ve herkesin kanun önünde eşit haklara sahip olması.	☐	☐	☐	☐	☐
12- Kadınların seçme ve seçilme hakkına sahip olması.	☐	☐	☐	☐	☐
13- Devletin din kurallarına göre yönetilmesi.	☐	☐	☐	☐	☐
14- Resmi dairelerde kılık- kıyafet kurallarına uyulması.	☐	☐	☐	☐	☐
15- Devletin ekonomik hayatın yürütülmesinde yer alması ve büyük yatırımların devlet eliyle yapılması.	☐	☐	☐	☐	☐
16- Kişilerin din, vicdan, inanç ve ibadet özgürlüğüne sahip olması.	☐	☐	☐	☐	☐
17- Devlet ve toplum hayatında akla ve bilime önem verilmesi.	☐	☐	☐	☐	☐

AÇIKLAMA Aşağıdaki sorularla ilgili görüşlerinizi " Hiç Desteklemiyorum, Az Destekliyorum, Orta Düzeyde Destekliyorum, Çok Destekliyorum. Tamamen Destekliyorum. " seçeneklerinden size uygun olanını belirleyerek, hizasındaki kutucuğu yumuşak kurşun kalemle doldurmanız yeterlidir.	Hiç Desteklemiyorum	Az Destekliyorum	Orta Düzeyde Destekliyorum	Çok Destekliyorum	Tamamen Destekliyorum
18- Medeni Kanuna göre çok kadınla evlenmek yerine tek kadınla evlenme hükmünün getirilmesi.	☐	☐	☐	☐	☐
19- Takvim, saat ve ölçü sisteminin batı ülkeleriyle aynı standartlara sahip olması.	☐	☐	☐	☐	☐
20- İnsanlar arasında dini inanç ve mezhep ayrımının yapılamaması.	☐	☐	☐	☐	☐
21-Ülkemizde birden fazla partinin siyasete katılması.	☐	☐	☐	☐	☐
22- Resmi nikâh zorunluluğunu getirilmesi.	☐	☐	☐	☐	☐
23-Atatürk ilke ve inkılapları ile birlikte Türkiye'de milli ve laik bir eğitim sistemine geçilmesi.	☐	☐	☐	☐	☐
24- Ülkemizin ekonomisinin daha iyi olması için kendi ülkemizde üretilen malların(yerli malı) kullanılması.	☐	☐	☐	☐	☐
25- Medreselerin kapatılarak günümüz okullarının açılması.	☐	☐	☒	☐	☐
26- Ülkemizde yaşayan insanlar arasında dil birliğinin sağlanması.	☐	☐	☐	☐	☐
27- Türk dilinin yabancı dillerin etkisinden arındırılması.	☐	☐	☐	☐	☐
28- Laik hukuk düzeninin kabul edilmesi.	☐	☐	☐	☐	☐
29- Anayasamızdan "T.C. Devleti'nin dini İslam'dır." ibaresinin kaldırılması.	☐	☐	☐	☐	☐
30- İnsanlar arasında renk, cinsiyet ve ırk ayrımının yapılmaması	☐	☐	☐	☐	☐

Ek-4: August B. Hollingshead tarafından geliştirilen “Dört Faktörlü Sosyal Statü İndeksi”

Four Factor Index of Social Status¹

August B. Hollingshead
Yale University

I. Introduction

Characterization of the status structure of society is a general problem in sociology. For many years sociologists have discussed the issue of how to determine the positions individuals or nuclear families occupy in the status structure of a given society. Several measures have been devised to solve this problem (Blishen 1958, Duncan 1961, U. S. Bureau of the Census 1963, U. S. Bureau of the Census 1964, Blau and Duncan 1967: 117-132, Pineo and Porter 1967), but consensus has not been reached on the methodological procedures that best estimate the positions individuals or nuclear families occupy in the status structure of complex industrial, urban societies (Haug and Sussman 1971).

In the early 1940s, I made a systematic examination of status in a middle-western community (Hollingshead 1949). In 1948 I began to study the social structure of the New Haven area, a highly urbanized, industrial community. Two years later, I constructed an index designed to measure social status in this community, based on the use of education, occupation, and area of residence taken from a cross-sectional sample of nuclear families living there. The procedures followed in the development of that index are described in *Social Class and Mental Illness* (Hollingshead and Redlich 1958: 387-397).

In the following years I analyzed data from a five percent sample of nuclear families resident in the New Haven community in 1951 and found that area of residence contributed very little to the estimated status position of a nuclear family: the multiple correlation between estimated status and education

¹ Unpublished Working Paper, 1975

OCCUPATIONAL SCALE

Score 9 Higher Executives, Proprietors of Large Businesses, and Major Professionals

- a. Higher executives: chairpersons, presidents, vice-presidents, assistant vice-presidents, secretaries, treasurers;
- b. Commissioned officers in the military: majors, lieutenant commanders, and above, or equivalent;

²For detailed instructions, see Bureau of the Census (1971a, 1971b).

- c. Government officials, federal, state, and local: members of the United States Congress, members of the state legislature, governors, state officials, mayors, city managers;
- d. Proprietors of businesses valued at \$250,000 and more;³
- e. Owners of farms valued at
- f. Major professionals (census code list).

<u>Occupational Title</u>	<u>Census Code</u>
Actuaries	034
Aeronautical engineers	006
Architects	002
Astronautical engineers	006
Astronomers	053
Atmospheric scientists	043
Bank officers	202
Biologic scientists	044
Chemical engineers	010
Chemists	045
Civil engineers	010
Dentists	062
Economists	091
Electrical/electronic engineers	012
Engineers, not elsewhere classified ⁴	023
Financial managers	202
Geologists	051
Health administrators	212
Judges	030
Lawyers	031
Life scientists, n.e.c.	054
Marine scientists	052

³ Dun and Bradstreet maintain up-to-date ratings of financial strength of businesses in every community in the United States. These ratings may be obtained from most banks if the researcher explains his need for them.

⁴ From here on, the abbreviation, n.e.c., will be used.

Materials engineers	015
Mathematicians	035
Mechanical engineers	014
Metallurgical engineers	015
Mining engineers	020
Optometrists	063
Petroleum engineers	021
Physical scientists, n.e.c.	054
Physicians	065
Physicists	053
Political scientists	092
Psychologists	093
Social scientists, n.e.c.	096
Sociologists	094
Space scientists	043
Teachers, college/university, including coaches	102-140
Urban and regional planners	095
Veterinarians	072

Score 8 Administrators, Lesser Professionals, Proprietors of Medium-Sized Businesses

- a. Administrative officers in large concerns: district managers, executive assistants, personnel managers, production managers;
- b. Proprietors of businesses valued between \$100,000 and \$250,000;
- c. Owners and operators of farms valued between \$100,000 and \$250,000;
- d. Commissioned officers in the military; lieutenants, captains, lieutenants, s.g., and j.g., or equivalent;
- e. Lesser professionals (census code list)

<u>Occupational Title</u>	<u>Census Code</u>
Accountants	001
Administrators, college	235
Administrators, elementary/secondary school	240
Administrators, public administration, n.e.c.	222
Archivists	033
Assessors, local public administration	201
Authors	181
Chiropractors	061
Clergymen	086
Computer specialists, n.e.c.	005
Computer systems analysts	004
Controllers, local public administration	201
Curators	033
Editors	184
Farm management advisors	024
Industrial engineers	013
Labor relations workers	056
Librarians	032
Musicians/composers	185
Nurses, registered	075
Officials, public administration, n.e.c.	222
Personnel workers	056
Pharmacists	064
Pilots, airplane	163
Podiatrists	071
Sales engineers	022
Statisticians	036
Teachers, secondary school	144
Treasurers, local public administration, n.e.c.	201

Score 7 Smaller Business Owners, Farm Owners, Managers, Minor Professionals

a. Owners of smaller businesses valued at \$75,000 to \$100,000;

b. Farm owners/operators with farms valued at \$75,000 to \$100,000;

- c. Managers (census code list);
- d. Minor professionals (census code list);
- e. Entertainers and artists.

<u>Occupational Title</u>	<u>Census Code</u>
Actors	175
Agricultural scientists	042
Announcers, radio/television	193
Appraisers, real estate	363
Artists	194
Buyers, wholesale/retail trade	205
Computer programmers	003
Credit persons	210
Designers	183
Entertainers, n.e.c.	194
Funeral directors	211
Health practitioners, n.e.c.	073
Insurance adjusters, examiners, investigators	326
Insurance agents, brokers, underwriters	265
Managers, administration, n.e.c.	245
Managers, residential building	216
Managers, office, n.e.c.	220
Officers, lodges, societies, unions	223
Officers/pilots, pursers, shipping	221
Operations/systems researchers/analysts	055
Painters	190
Postmasters, mail supervisors	224
Public relations persons	192
Publicity writers	192
Purchasing agents, buyers, n.e.c.	225

Social workers	100
Stock/bond salesmen	271
Surveyors	161
Teachers, except college/university/secondary school	141-143
Teachers, except college/university, n.e.c.	145
Vocational/educational counsellors	174
Writers, n.e.c.	194

Score 6 Technicians, Semiprofessionals, Small Business Owners

- Technicians (census code list);
- Semiprofessionals: army, m/sgt., navy, c.p.o., clergymen(not professionally trained), interpreters(court);
- Owners of businesses valued at \$50,000 to \$75,000;
- Farm owners/operators with farms valued at \$50,000 to \$75,000.

<u>Occupational Title</u>	<u>Census Code</u>
Administrators, except farm--allocated	246
Advertising agents/salesmen	260
Air traffic controllers	164
Athletes/kindred workers	180
Buyers, farm products	203
Computer/peripheral equipment operators	343
Conservationists	025
Dental hygienists	081
Dental laboratory technicians	426
Department heads, retail trade	231
Dietitians	074
Draftsmen	152
Embalmers	165
Flight engineers	170
Foremen, n.e.c.	441
Foresters	025
Home management advisors	026
Inspectors, construction, public administration	213

Inspectors, except construction, public administration	215
Managers, except farm--allocated	246
Opticians, lens grinders/polishers	506
Payroll/timekeeping clerks	360
Photographers	191
Professional, technical, kindred workers--allocated	196
Religious workers, n.e.c.	090
Research workers, not specified	195
Sales managers, retail trade	231
Sales representatives, wholesale trade	282
Secretaries, legal	370
Secretaries, medical	371
Secretaries, n.e.c.	372
Sheriffs/bailiffs	965
Shippers, farm products	203
Stenographers	376
Teacher aides, except school monitors	382
Technicians	150-162
Therapists	076
Tool programmers, numerical control	172

Score 5 Clerical and Sales Workers, Small Farm and Business Owners

- a. Clerical workers (census code list);
- b. Sales workers (census code list);
- c. Owners of small business valued at \$25,000 to \$50,000;
- d. Owners of small farms valued at \$25,000 to \$50,000.

<u>Occupational Title</u>	<u>Census Code</u>
Auctioneers	261
Bank tellers	301
Billing clerks	303
Bookkeepers	305
Bookkeeping/billing machine operators	341
Calculating machine operators	342
Cashiers	310
Clerical assistants, social welfare	311
Clerical workers, miscellaneous	394
Clerical/kindred workers---	396
Clerical supervisors, n.e.c.	312
Clerks, statistical	375
Collectors, bill-account	313
Dental assistants	921
Estimators, n.e.c.	321
Health trainees	923
Investigators, n.e.c.	321
Key punch operators	345
Library assistants/attendants	330
Recreation workers	101
Tabulating machine operators	350
Telegraph operators	384
Telephone operators	385
Therapy assistants	084
Typists	391

Score 4 Smaller Business Owners, Skilled Manual Workers, Craftsmen,

<u>Occupational Title</u>	<u>Census Code</u>
Airline cabin attendants	931
Automobile accessories installers	401
Bakers	402
Blacksmiths	403
Boilermakers	404
Bookbinders	405
Brakemen, railroad	712
Brickmasons/stonemasons	410
Brickmason/stonemason apprentices	411
Cabinetmakers	413
Carpenters	415
Carpenter apprentices	416
Carpet installers	420
Cement/concrete finishers	421
Checkers/examiners/inspectors, manufacturing	610
Clerks, shipping/receiving	374
Compositors/typesetters	422
Conductors, railroad	226
Constables	963
Counter clerks, except food	314
Decorators/window dressers	425
Demonstrators	262
Detectives	964
Dispatchers/starters, vehicles	315
Drillers, earth	614
Dry wall installers/lathers	615
Duplicating machine operators, n.e.c.	344
Electricians	430
Electrician apprentices	431
Electric power linemen/cablemen	433
Electrotypers	434
Engineers, locomotive	455
Engineers, stationary	545
Engravers, except photoengravers	435
Enumerators	320

Expeditors	323
Firemen, fire protection	961
Firemen, locomotive	456
Floor layers	440
Foremen, farm	821
Forgemen/hammermen	442
Furriers	444
Glaziers	445
Heat treaters/annealers/temperers	446
Heaters, metal	626
Housekeepers, except private household	950
Inspectors, n.e.c.	452
Inspectors/scalers/graders, log and lumber	450
Interviewers	331
Jewelers/watchmakers	453
Job and diesetters, metal	454
Lithographers	515
Loom fixers	483
Machinists	461
Machinist apprentices	462
Mail carriers, post office	331
Mail handlers, except post office	332
Managers, bar/restaurant/cafeteria	230
Marshals, -law--enforcement	963
Mechanics	470-495
Meter readers	334
Millers, grain/flour/feed	501
Millwrights	355
Molders, metal	503
Molder apprentices	504
Office machine operators, n.e.c.	514
Patternmakers/modelmakers	522
Photoengravers	515
Plasterers	520
Plasterer apprentices	521
Plumbers/pipefitters	522

Plumber/pipefitter apprentices	523
Power station operators	525
Postal clerks	361
Practical nurses	926
Piano/organ tuners/repairmen	516
Pressmen, plate printers, printing trade	530
Pressmen apprentices	531
Projectionists, motion picture	505
Printing trade apprentices, except pressmen	423
Proof readers	362
Radio operators	171
Receptionists	364
Repairmen	471-486
Rollers/finishers, metal	533
Sheetmetal workers	533
Sheetmetal worker apprentices	536
Stereotypers	434
Stock clerks/storekeepers	381
Stone cutters/carvers	546
Structural metal workers	550
Superintendents, building	216
Switchmen, railroad	713
Tailors	551
Telephone linemen/splicers	552
Telephone installers/repairmen	554
Ticket/station/express agents	390
Tile setters	560
Tool and diemakers	561
Tool and diemaker apprentices	562
Weighers	392
Welders/flame cutters	680

Score 3 Machine Operators and Semiskilled Workers (census code list)

<u>Occupational Title</u>	<u>Census Code</u>
Animal caretakers	740
Asbestos/insulation workers	601
Assemblers	602
Barbers	935
Blasters/powdermen	603
Boardinghouse/lodginghouse keepers	940
Boatmen/canalmen	701
Bottling operatives	604
Bulldozer operators	412
Bus drivers	703
Canning operatives	604
Carding, lapping, combing operatives	670
Chauffeurs	714
Child care workers, except private household	942
Conductors/motormen, urban rail transit	704
Cranemen/derrickmen/hoistmen	424
Cutting operatives	612
Deliverymen	704
Dressmakers/seamstresses, except factory	613
Drill press operatives	650
Dyers	620
Excavating/grading/road machine operators except bulldozer	436
Farm services laborers, self-employed	824
File clerks	325
Filers/polishers/sanders/buffers	621
Fishermen/oystermen	752
Forklift/tow motor operatives	706
Furnacemen/smelters/pourers	622
Furniture/wood finishers	443
Graders/sorters/manufacturing	623
Grinding machine operatives	651
Guards/watchmen	962

Hairdressers/cosmetologists	944
Health aides, except nursing	922
Housekeepers, private household	982
Knitters/loopers/toppers	671
Lathe/milling machine operatives	652
Machine operatives, miscellaneous specified	690
Machine Operatives, n.e.c.	692
Meat cutters/butchers, except manufacturing	631
Meat cutters, butchers, manufacturing	633
Metal platers	635
Midwives (lay)	924
Milliners	640
Mine operatives	640
Mixing operatives	710
Motormen, mine/factory/logging camp, etc.	710
Nursing aides/attendants	925
Oilers/greasers, except auto	642
Operatives, miscellaneous	694
Operatives, not specified	695
Operatives, except transport ---allocated	696
Orderlies	925
Painters, construction/maintenance	510
Painter apprentices	511
Painters, manufactured articles	644
Paperhangers	512
Photographic process workers	645
Precision machine operatives, n.e.c.	653
Pressers/ironers, clothing	611
Punch/stamping press operatives	656
Riveters/fasteners	660
Roofers/slaters	534
Routemen	705
Sailors/deckhands	661
Sawyers	662
Service workers, except private household---allocated	976
Sewers/stitchers	663

Shoe repairmen	542
Sign painters/letterers	543
Spinners/twisters/winders	672
Solderers-	665
Stationary firemen	666
Surveying, chainmen/rodmen/axmen	605
Taxicab drivers	714
Textile operatives, n.e.c.	674
Transport equipment operatives---allocated	726
Truck drivers	715
Upholsterers	563
Weavers	673
Welfare service aides	954
Enlisted members of the armed services (other than noncommissioned officers)	---

Score 2 Unskilled Workers (census code list)

<u>Occupational Title</u>	<u>Census Code</u>
Bartenders	910
Busboys	911
Carpenter's helpers	750
Child care workers, private household	980
Construction laborers, except carpenters' helpers	751
Cooks, private household	981
Cooks, except private household	912
Crossing guards/bridge tenders	960
Elevator operators	943
Food service, n.e.c., except private household	916
Freight/materials handlers	753
Garage workers/gas station attendants	623
Garbage collectors	754
Gardeners/groundskeepers, except farm	755
Hucksters/peddlers	264
Laborers, except farm---allocated	796

Hairdressers/cosmetologists	944
Health aides, except nursing	922
Housekeepers, private household	982
Knitters/loopers/toppers	671
Lathe/milling machine operatives	652
Machine operatives, miscellaneous specified	690
Machine Operatives, n.e.c.	692
Meat cutters/butchers, except manufacturing	631
Meat cutters, butchers, manufacturing	633
Metal platers	635
Midwives (lay)	924
Milliners	640
Mine operatives	640
Mixing operatives	710
Motormen, mine/factory/logging camp, etc.	710
Nursing aides/attendants	925
Oilers/greasers, except auto	642
Operatives, miscellaneous	694
Operatives, not specified	695
Operatives, except transport ---allocated	696
Orderlies	925
Painters, construction/maintenance	510
Painter apprentices	511
Painters, manufactured articles	644
Paperhangers	512
Photographic process workers	645
Precision machine operatives, n.e.c.	653
Pressers/ironers, clothing	611
Punch/stamping press operatives	656
Riveters/fasteners	660
Roofers/slaters	534
Routemen	705
Sailors/deckhands	661
Sawyers	662
Service workers, except private household---allocated	976
Sewers/stitchers	663

Ek-6: Araştırma ve Uygulama İzin Formu

T.C.
ARTVİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-79143383-605.01-102428870
Konu : Araştırma Uygulama İzin Talebi
(Sinan OKAN)

16.05.2024

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a)Artvin Çoruh Üniversitesi Rektörlüğünün 15.05.2024 tarih ve 102309844 sayılı yazısı.
b)MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2020/2 nolu genelgesi.

Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Sinan OKAN'ın **"8.Sınıf Öğrencilerinin Atatürk İlke ve İnkılaplarını Öğrenme ve Benimseme Düzeylerinin Ailelerinin Sosyoekonomik Seviyeleri ile Olan İlişkisi"** konulu başlıklı araştırmanın İl Geneli Ortaokul öğrencilerine uygulama isteği ilgi (a) yazı ile Müdürlüğümüze bildirilmiştir.

Araştırma izni, ilgi (b) genelge doğrultusunda incelenmiş olup İl Geneli Ortaokul öğrencilerine uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Zeliha GÜNEY
Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR

Fahri ACAR
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : DERE MAH. ŞEHİT ÖMER ZEKİ VARAN SK. NO:35 İÇ KAPI
NO: 101 MERKEZ / ARTVİN
Telefon No : 0 (466) 280 98 00
E-Posta: artvinmem@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: M.YILDIRIM

Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni

İnternet Adresi: Url:<http://Artvin.meb.gov.tr> Faks:4662809859

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sorumli.meb.gov.tr/adresinden> 89f1-51f1-3f13-a3f6-373a kodu ile teyit edilebilir

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Sinan OKAN			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlkokul	Cumhuriyet İlkokulu		Hopa/Artvin	1996-2001
Ortaokul	Hüsnü Ciner İlköğretim Okulu		Hopa/Artvin	2001-2003
Lise	Artvin Lisesi Yabancı Dil Ağırlıklı Bölümü		Merkez/Artvin	2004-2008
Lisans	Dokuz Eylül Üniversitesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	İzmir	2008-2012
Yüksek Lisans	Artvin Çoruh Üniversitesi	Sosyal Bilgiler Eğitimi	Artvin	2022-2025
İş Deneyimi:	Oymaklı Ortaokulu (Özalp/Van) (11/02/2014) Yenimahalle Ortaokulu (Merkez/ Artvin) (03/07/2017) Kamu- Sen Artvin İl Temsilcisi ve Türk Eğitim- Sen Şube Başkan (15/10/2024 halen devam ediyor.)			
Yayınlarım:	Ortaokul Öğrencilerinin Uzak Doğu Kökenli Müzik Gruplarına Hayranlık Duymalarında Geçirmiş Oldukları Yaşantılar https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/84157/1373514			